Intervju: Milan Antonijević, FOD

NISMO MIRILI JEDNE S DRUGIMA

Donacije: vojska i politika

IZ RUSIJE, MASNO PLAĆENO

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

VIDI STRANU 27

CAR:GO NA FORBSOVOJ LISTI

VREME

broj 1492

8. avgust 2019.

01462

9 770353 802002

INTERVJU: BORIS TADIĆ O PRISLUŠKIVANJU

VUČIĆ STVARA DRŽAVU VELIKOG BRATA

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1492
8. avgust 2019.

04 Zoom: Kolektivno uho...

06 **Afera prisluškivanje:**
Predsednik države na operativnom radu

09 Nuspojave: Glavna sistemska laž

10 Intervju: Boris Tadić

18 Vojska i politika: Iz Rusije, masno plaćeno

20 Intervju: Milan Antonijević

24 U susret izborima 2020:
Ko seje nepravdu – žanje bojkot

28 Lični stav: Oluja u ružičastoj sapunici

30 Reagovanje: Komesarijat pomaže korisnicima u Rakovici

32 TV Manijak: Sluškinjina priča

33 Putevi oko znakova: Brend Evropa (5)

KULTURA

34 **Intervju: Ana Marija Rosi**

38 Mostar, sasvim lično: Srce bubnja, sve je tu

40 Novi pesnički glasovi: Srđan Sekulić

44 Roman: Balzak je žensko

SVET

46 **Otkucavanje do Bregzita:**
Ratni kabinet Borisa Džonsona

51 Trka u nuklearnom naoružavanju:
Raskid srednjeg dometa

56 Klima: Sibirski berberin

MOZAIK

58 50 godina Vudstoka:
Festival nad festivalima

59 Navigator: Ludisti u magli

62 Vreme uživanja: Skamenjena duša

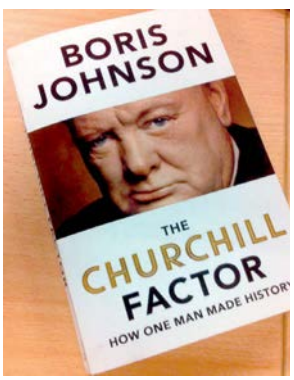
Zbog čega je Vučić na televiziji čitao dokumenta sa oznakom državna tajna, kako je moguće da se takve stvari uopšte dešavaju i ko koga sve prisluškuje u Srbiji

PIŠE: SLOBODAN GEORGIJEV

"*Ajvar* ni po jednom kriterijumu nije kinematografski pametan potez. On je melodrama, underdog u filmskom univerzumu. I kao takvog sam imala želju da ga uradimo čisto i pošteno, za svoju dušu, i da se nadamo da će sam da nađe svoj put. I ako ga mi volimo, da će ga i drugi voleti"

RAZGOVARAO: ZORAN JANKOVIĆ

Britanska vlada u parlamentu ima većinu od jednog jedinog glasa. Prevremeni izbori lebde u vazduhu. Vladajući torijevci su posvađani na krv i nož. Uprkos svemu premijer Boris Džonson po svaku cenu čvrsto drži kurs ka Bregzitu

PIŠE: BOGDAN PETROVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

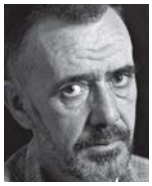
e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Kolektivno uho: Tonski zapis a u pozadini zvuci bombardovanja. Muški glas: "Gotovo je. Imam rešenje... Stan je trosoban!"

Vučić veruje da bi, ukoliko neke afere isplivaju u izbornom ciklusu, njegove hartije imale najveću vrednost na političkoj berzi makar zbog državnog pečata na njima, dok bi svi drugi transkripti, najpre o mutnim poslovima, bili devalvirani u očima javnosti jer je predsednik prvi viknuo: Ja sam žrtva!

USPUT: GDE SE VULIN ŠIŠA

Na nekom od svečanih otvaranja FEST-a sreo sam Ivicu Dačića, tada ministra unutrašnjih poslova, i kako narodski običaji nalažu muški smo se zagrlili a fotografija je objavljena u "Gloriji". Posle par dana zove me majka, koja je sliku videla u frizeraju, i kaže mi: "Najzad majka mirno spava." Bio je to za nju ključni dokaz da nisam neprijatelj sa svakom vlašću. Šta ti je jaka propaganda: može i majčinu dušu da zarazi.

I tako, dok smo se ja i ministar uzajamno tapšali po plećima, pitao me je da li mi je potrebno obezbeđenje, a na moju očiglednu zgranutost i odbijanje rekao je: "Pa to je sad moderno."

Zbilja ne znam da li je još moderno, ali je sigurno da iz mode nikad ne izlazi – prisluškivanje!

Ako te ne prisluškuju, mora da si pola čoveka, a ako si natčovek i kreator svake političke mode, ako si, u dve reči, Aleksandar Vučić, onda tebe prisluškuju najduže, najperfidnije i najupornije, tako da je sigurno negde arhiviran i tonski zapis: U pozadini se čuje bombardovanje a muški glas govori: "Gotovo je. Imam rešenje. Stan je trosoban."

Ali, teško mi je da odolim da se pre nego što se dodatno pozabavim temom prisluškivanja, još malo osvrnem na temu pratnje i obezbeđenja. Pre neki dan u mirnoj čuburskoj ulici, na Vračaru, ugledam dva crna audija, jedan, bre, veliki kao lađa, a drugi normalan, "šestica" valjda. Parkirani ispred frizerskog salona u modi. Iz radnje izlazi Aleksandar Vulin, taze ošišan, a ja mislio da u tu radnju muškarci ulaze samo kad navrate da plate ženin račun. Skočiše ljudi, "kobre" iz pratnje, par po svakom autu, i ode ministar lepši nego što je bio. Bog ga podario tetkama: jedna je u Kanadi a druga živi u budžetu, mada verujem da je Vulin platio šišanje iz svog džepa. Za toliko se ima.

Priznajem, ova pričica sa Vulinom nema baš mnogo veze s prisluškivanjem, ali nisam mogao da odolim. Sad barem znate ko šiša Vulina.

Aleksandar Vučić pojavio se na TV Pinku s hrpom papira s oznakom državna tajna i čitao ih, tumačio i komentarisao pred gledaocima. U suštini priznaje da je opozicija danas protivzakonito praćena i prisluškivana, ali je on još praćeniji i još prisluškivaniji, evo ako treba počiniće i krivično delo protiv države, odaće pred kamerama i državne tajne samo da nam pokaže kako je svako ko je ikada bio praćen i prisluškivan zapravo praćen i prisluškivan samo da bi se njemu ušlo u trag.

Predsednik, Vlada i Narodna skupština mogu skinuti bilo koji stepen tajnosti s određenih dokumenata ako je to u javnom interesu. Nema nikakvih dokaza da je bilo ko od vlasnih da to učine skinuo oznaku državne tajne s dokumenata kojima je Vučić mahao, a još je manje jasno kakav je tu javni interes u Vučićevom selektivnom prikazivanju samog sebe kao žrtve nepravde.

Osim ako nije reč o tome da se čitava ideja iznenadne pojave nezgodnih transkripata, što je odigralo gotovo presudnu ulogu u padu Gruevskog u Makedoniji, unapred banalizuje i svi eventualni dokazi učine nerelevantnim, jer, pobogu, ovde svi svakog prisluškuju i ko će kome verovati. Utoliko veću težinu ima pitanje Borisa Tadića zašto Vučić ne pominje i svoje veze s "kriminalcima koji su finansirali SNS" i prisluškivanje po tim osnovama.

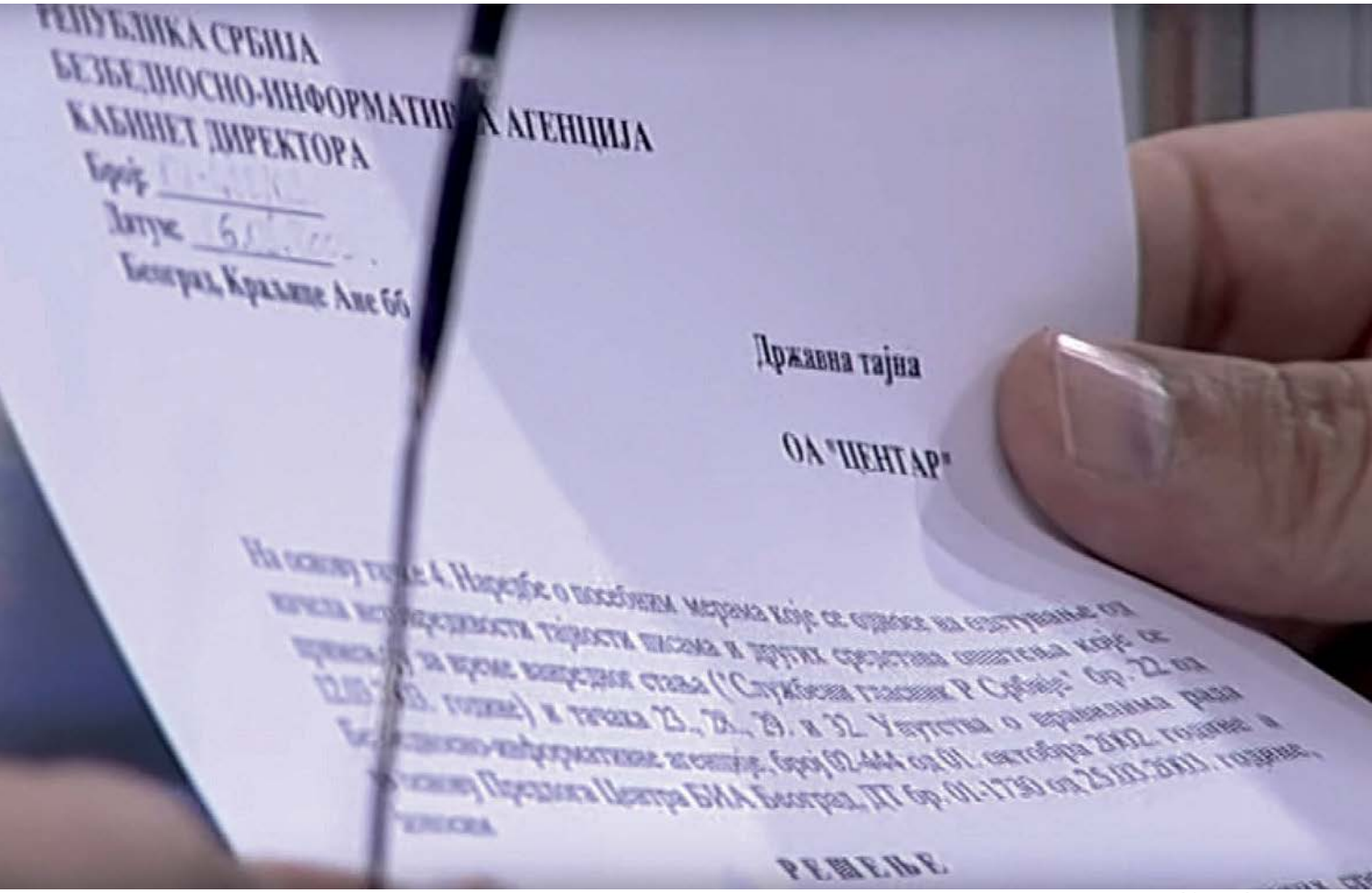

Foto: TV Pink/screenshot

Sve ovo može da liči na plahu letnju nepogodu, u kojoj prisluškivanje zamenjuje poslovičnog medijskog miša u boci piva. Mi sa nešto dužim pamćenjem znamo da je ta tema prisluškivanja otvarana svake sezone bilo da se radilo o državnoj bahatosti koja je srazmerno veća što je manja mogućnost civilne kontrole službi, bilo da je reč o privatluku: tehnologija je napredovala.

Vučić veruje da bi, ukoliko neke afere isplivaju u predizbornom i izbornom ciklusu, njegove hartije imale najveću vrednost na političkoj berzi makar zbog državnog pečata na njima, dok bi svi drugi transkripti, najpre o mutnim poslovima, bili devalvirani u očima javnosti jer je predsednik prvi viknuo: Ja sam žrtva!

Dakle, nije nemoguće i da je reč o ozbiljnoj uvertiri u traganju za odgovorom na pitanje koje se sve češće postavlja: Jasno je da Vučić može sve, ali dokle će to moći?

S opozicione strane vidi se besna a nemoćna saglasnost s konstatacijom o Vučićevoj svevlasti, ali se može uočiti i nemoć da se odgovori na drugi deo upitnika: Dokle će to moći?

Vlast do danas nije učinila ništa na ispunjenju zahteva opozicije za slobodne i poštene izbore koji su usvojeni još u decembru i biće jedina odgovorna ukoliko bude bojkota, saopštio je u ponedeljak Janko Veselinović nakon sastanka lidera opozicije. Ukoliko zahtevi ne budu usvojeni do polovine septembra, opozicija će doneti odluku o bojkotu izbora.

Veselinović je, nakon sastanka lidera opozicije u zgradi Opštine Stari grad, novinarima saopštio da su se svi učesnici sastanka saglasili da u ovom trenutku ne postoje uslovi za slobodne i poštene izbore i da mediji nisu slobodni.

"Ostalo je veoma malo vremena da se ti uslovi ispune. Vlast će biti odgovorna ukoliko ne bude izbora, odnosno bude izbora koji to nisu", poručio je Veselinović.

Kazao je da nema "apsolutno nikakvih" pomaka od zahteva opozicije za poštene i slobodne izbore i slobodne medije koji su usvojeni još u decembru.

"Kada su u pitanju razgovori koji se trenutno vode, konstatovali smo da je to okrugli sto, da smo prisustvovali tim razgovorima kao okruglom stolu, i da ćemo prisustvovati i ubuduće svakom razgovoru na kojem bi moglo da dođe do pomaka u ispunjavanju uslova za slobodne i fer izbore. Zasad ga nema", konstatovao je on.

Vlastima je poručio da ne pomišlja da ih zamajava "nekim kobajagi razgovorima".

Politička saopštenja obično su zbirka opštih mesta i izvorište dosade, ali ovde je blesnula reč – zamajavati. I tako već sedam godina.

Bolje bi bilo, kad je već odavao državnu tajnu, da nas je Predsednik obavestio ko, koliko i kako, na primer, zarađuje na "Beogradu na vodi".

Selo gori, a Vulin se češlja. ¶

Predsednik drža operativnom rad

Koliko različitih internet aplikacija za razmenu poruka i telefoniranje imate u svom mobilnom telefonu i zbog čega?

Kome više verujete – Signalu, Telegramu, Vajberu, Votsapu ili imate Viker Mi? Da li poruke razmenjujete samo preko Fejsbuk mesindžera ili i dalje šaljete SMS poruke? Da li verujete da je najsigurnije da se o osetljivim temama dopisujete samo preko blekberi mesindžera? Da li ste sigurni da fotografija koju ste poslali a na kojoj je šef kancelarije za KiM u rizortu u Grčkoj neće biti praćena ta da vas tajne službe neće otkriti kao izvor informacije koja nam govori da čovek koji se kune u Srbiju i Kosovo, bezbrižno odmara u skupom hotelu na Halkidikiju?

Zašto isključujete telefon ili ga sklanjate sa stola kada sa prijateljima pričate na kafi u restoranu ili u kafeteriji?

Koga se plašite? Ko će to da otkrije vaše tajne, ko vas prati i zbog čega? Da li se plašite da ćete da izgubite posao zbog jedne poruke ili jednog poziva, i kakva je to država ako se njeni građani toga plaše?

Da li je sve to stvarno ili smo svi preterali sa gledanjem loših holivudskih filmova sa temom teorija zavere?

Sva ova pitanja dobila su svoj smisao u četvrtak 1. avgusta 2019. godine kada je u jutarnjem programu TV Pinka predsednik Aleksandar Vučić pokazao da je on bio predmet praćenja i nadgledanja tajnih srpskih službi u poslednjih 25 godina – nekada Službe državne bezbednosti, a docnije Bezbednosno-informativne agencije.

Njegov nastup u kome je čitao sa dokumenata na kojima je stajala oznaka "državna tajna" izazvala je burne reakcije sa svih strana, osim tamo gde je najviše bilo potrebno: u institucijama koje bi trebalo da se bave zaštitom sistema bezbednosti i zaštitom tajnih podataka. Vučić, u maniru seoskog trgovca, objasnio nam je pre nego što je obelodanio delove iz dokumentacije u televizijskom studiju da je on lično telefonom kontaktirao sa pojedinim ljudima koje će pomenuti u programu, a ni reč nije rekao o tome kako je došao do dokumentacije i da li je, kao predsednik, doneo zvaničnu odluku da se sa tih dokumenata skine oznaka tajnosti, što zakon dozvoljava.

On je prosto "pribavio dokumenta" apsolutno nedostupna za ostale ljude u Srbiji; pojedini novinari morali bi da potroše godine rada da bi dokazali da oni uopšte i postoje. No predsednik Srbije mrtav-hladan ih je pokazao u TV kući koju najviše poštuje, u jutarnjem programu, a sve zbog toga da bi ustvrdio da je on osoba koja je najviše i najduže praćena i da je tom prilikom dokazano da on nikada nije radio protiv Srbije.

Vučić je jednim postupkom bez presedana pokušao da začepi usta svima koji su prethodno govorili o tome da su praćeni i prisluškivani, služeći se, tipično za njega, metodama do sada nezamislivim za jednog predsednika države. Svoj lični interes je pretpostavio državnom i javnom interesu i to je u nastavku događaja od 1. avgusta koristio kao argument: on i njegovi čauši su pričali kako je u javnom interesu bilo da se obelodani na koji način i kako je Vučić bio praćen i prisluškivan i to uživo na televiziji.

KO JE PRVI POČEO

Razume se, Vučić je, kako je sam govorio, sve ovo uradio da bi se odbranio od onih koji ga napadaju. Njegova PR strategija izigravanja žrtve dobila je novu dimenziju: najmoćniji čovek u Srbiji istupa pred svoj narod i pokazuje mu "šta su mu radili godinama", i to nakon "kukanja" opozicije da ih njegov režim prati, prisluškuje i proganja bez primene zakonskih mera. Naime, pre nego što se Vučić odlučio "da nam sve pokaže", predstavnici opozicije su javno saopštili da imaju saznanja o tome da ih od septembra 2018. godine prati i prisluškuje posebno odeljenje Uprave kriminalističke policije i da se sve to radi protivzakonito.

U MUP-u Srbije postoji, kao deo UKP-a, posebna Služba za specijalne istražne metode koja, opet, ima tri odeljenja: Odeljenje za konvencionalni nadzor, Odeljenje za elektronski nadzor i Odeljenje za eksploataciju i prezentaciju. Pretpostavlja se da su ljudi iz opozicije imali ideju da bi neko od tih sektora mogao da bude zloupotrebljen i stavljen u funkciju političke borbe, što verovatno nikoga ne bi začudilo.

Nedelju dana pre toga, u Srbiji se nekoliko dana "vodila rasprava" na temu da li su novinari KRIK-a pratili suprugu Predraga Malog dok su radili na priči o njegovim vezama sa kompanijom Milenijum tim. Dakle, tema praćenja, prisluškivanja, nadgledanja, snimanja i objavljivanja svega toga bila je u javnosti, "trendovala" je i nekako je bilo prirodno da nešto o tome progovori "vlasnik istine" i svih informacija u Srbiji Aleksandar Vučić.

Ono o čemu svi govore sa velikom rezervom i paze da ne pređu neku granicu – ako su ozbiljni ljudi – Vučić je tretirao kao izveštaj sa pijace. Plus, pljusnuo je celu javnost u lice pokazujući da je sve to zapravo koješta i da oznake "državna tajna" i slično postoje samo u slučajevima u kojim on lično odredi. Na neki način, institucije su još jednom pred njim "skinule gaće", dali su mu šta je tražio, a kada su neki ozbiljni ljudi rekli da je možda prekršen zakon, da on to nije smeo da uradi, pozvao se na javni interes, poput

ve na u

Zbog čega je Vučić na televiziji čitao dokumenta sa oznakom državna tajna, kako je moguće da se takve stvari uopšte dešavaju i ko koga sve prisluškuje u Srbiji

ŠTA LI SVE SLUŠA: A. Vučić
Foto: AP Photo

istraživačkih novinara, stvarajući dodatnu konfuziju na temu šta sme, a šta ne sme da se objavljuje.

ŠTA SMO TO TOLIKO VAŽNO SAZNALI

Ako je u slučaju defamacije Rade Trajković od pre nekoliko meseci koristio dokument iz istrage tužilaštva u Prištini koji je neko slikao telefonom pa prosledio nekom u Beogradu da bi Vučić njime mahao na konferenciji za novinare, sada je šef države doneo originale, sa pečatima i potpisima, da bi pokazao i dokazao svoju nevinost.

Objasnio je da ga Udba prati od 1995. godine, da je radila na svoju ruku, a docnije tražila dozvole predsednika tadašnjeg Vrhovnog suda Srbije... Pokazao je i da se praćenje nastavilo i posle 2000. godine kada je otišao u opoziciju.

Reagujući na izjave Borisa Tadića, koji se pozvao na izjavu Vojislava Šešelja o tome da je Vučić prisluškivao Tomislava Nikolića uz pomoć neke opreme koju je kupio za 35 hiljada evra – o čemu je detaljno govorio u filmu "SNS: početak" koji je BIRN Srbija uradio 2018. godine – Vučić je pokazivao dokumenta i govorio o ljudima koje je pratila srpska BIA, a koji su bili u kontaktu sa njim.

Boris Tadić, predsednik Srbije 2004–2012. godine i tvorac drugačije bezbednosne zajednice u Srbiji u drugoj polovini svog mandata, zajedno sa svojim šefom kabineta Miodragom Rakićem, najavio je tužbu protiv Vučića i optužio ga da ga je prisluškivao još dok je bio u opoziciji. Neki izvori govore da nije Vučić njega prisluškivao nego da je Rakić, koji je bio u odličnim odnosima sa Vučićem do poslednjih dana (preminuo je u proleće 2014. godine),

»

NI TRAGA NI GLASA IZJAVI KAKO JE VUČIĆ PRISLUŠKIVAO RADIKALE: V. Šešelj
Foto: Tanja Valič/ Tanjug

doturio Vučiću prepis razgovora Tome Nikolića i Tadića da bi Vučić na taj način izgradio sebi bolju poziciju u stranci.

Dalje, Vučić je pomenuo razgovore sa ruskim i francuskim obaveštajcima koji su bili "na merama" objašnjavajući da su njega zapravo tako pratili: ne tako što su slušali njega, jer za to nije bilo odluke suda, nego tako što su slušali sve oko njega. Toliko je on bio važan za srpsku tajnu službu!

Javno je pokazao ono što se inače ne radi ako ne želite da svoju tajnu službu ukinete. Ukratko: da je Srbija pratila aktivnosti stranih obaveštajaca u Srbiji, što je verovatno deo nepisanih pravila u "tom svetu" i pitanje je posledica ovakvog presedana, odnosno kakvu će komunikaciju imati srpski agenti sa drugima u svetu kada se zna da svima njima na kraju upravlja jedan čovek koji sve njihove aktivnosti prikazuje uživo na televiziji.

Saznali smo da su ljudi koji danas rade sa Vučićem, njegova savetnica za medije Suzana Vasiljević i predsednik Privredne komore Srbije Marko Čadež možda bili kompromitovani u očima srpske tajne službe zbog svoje direktne izloženosti uticaju francuskih i nemačkih obaveštajnih agencija, što može da dovede u pitanje i sadašnje stanje i situaciju u bezbednosnom sistemu Srbije.

Opisujući svoje odnose, razgovore i sastanke sa pripadnikom francuske obaveštajne službe i tada verenikom Suzane Vasiljević, Vučić je osvežio stare priče o tome da su strane službe odigrale značajnu ulogu u formiranju SNS-a, a da je Francuska tu imala veoma važnu ulogu.

Pored toga, Vučić je pomenuo je rođaka Borisa Tadića, kodno ime "Čika Pera", pripadnika BIA; on je, valjda, za svoj i za račun Tadića lično imao dodatnu opremu za prisluškivanje kako bi, pretpostavlja se, mogao da "neutrališe" političke protivnike tadašnjeg predsednika Srbije. Koliko je to tačno verovatno najbolje pokazuje politički bankrot Tadića posle izbora na proleće 2012. godine. Služba je pratila i Vladimira Đukanovića i Gorana Vesića za koga Vučić veli da su ćaskali o fudbalu i stanju u DS-u. Nije pomenuo ko su kriminalci sa kojima je komunicirao, a koje je pominjao Boris Tadić kada je rekao da su to ljudi koji su finansirali Vučićeve političke aktivnosti.

ALI, NE LEZI VRAŽE

U trenutku kada je osmu godinu na vlasti i kada u svojim rukama ima apsolutno sve poluge moći u Srbiji, Vučićevo kukanje nad sudbinom na TV Pinku više je izgledalo kao opravdanje za ono što danas radi nego želja da se obelodani istina i pokaže da su neki ljudi kršili zakon.

Ako je bilo toga u vreme "vladavine DOS-a", 2000–2012. godine, normalno bi bilo da se protiv takvih osoba vodi postupak pred sudom i da se tačno utvrdi njihova odgovornost. Ovako, kao i uvek i u svemu do sada, Vučić je pokazao da ne postoji zakonska granica koju neće preći da bi održao svoj rejting, jer, na kraju dana, njegov birač je čuo poruku: pratili su me ceo život, ja sam bio najveća žrtva u Srbiji, a i danas mi prate decu dok pokušavaju da žive kao sav normalan svet. Nekada su tajne srpske službe pratile njega, a danas strane službe i domaći izdajnici maskirani u "istraživačke novinare" prate njegovu porodicu, supruge njegovih i prijatelja njegovog brata, u želji da ga nasilno oteraju sa vlasti.

Iako sve ovo razumnoj osobi zvuči smešno i baš kao i nadrealni medijski sadržaj, Vučić zna kako da oblikuje svest svojih birača, i to radi neumorno, svakoga dana, sve vreme.

S druge strane, onaj deo javnosti sablažnjen nad njegovim postupcima i svestan da je sve to bacanje prašine u oči da se ne bi govorilo o stepenu korupcije i kriminala u Srbiji, da se ne vidi da se država predala pred ljudima koji su moćniji od nje (kao u slučaju Savamala ili Pančićev vrh), taj deo javnosti kao da je i dalje zatečen umesto da bar proba da deluje i pokrene neki postupak za ovakvo kršenje zakona, ili da se bar utvrdi da li je Vučić kao predsednik postupio po zakonu.

Potrebno je istražiti šta o ovome zna dr Nebojša Stefanović, prvi čovek MUP-a i po formaciji prvi čovek "duboke države" jer je na čelu Biroa za koordinaciju službi bezbednosti, i da li je sve što je predsednik obelodanio i uradio bilo po zakonu.

U isto vreme, dok Vučić i Stefanović mlataraju dokumentima sa oznakom "državna tajna", pred Višim sudom se vodi postupak zatvoren za javnost protiv dvojice pripadnika upravo Službe za posebne istražne metode UKP-a; oni su javno progovorili o tome kako su ih nelegalno 2015. godine slali da izigravaju novinare snimatelje u Potočarima, kao i naredne godine u Banja Luku.

Dakle, ova dva policajca toliko hrabra da posle nereagovanja institucija javno govore o nezakonitom postupanju MUP-a, završili su najpre u nelegalnom pritvoru, pa su suspendovani i izbačeni iz MUP-a, pa su sad vraćeni jer su nelegalno izbačeni. Njihovi postupci su ocenjeni kao kršenje zakona o državnoj tajni, a Vučićevo TV mahanje gomilom dokumentacije kao javni interes.

Kupovina aviona za potrebe državnih organa od kompanije kojoj je prodata Galenika, nabavke automobila za MUP i brojne druge stvari koje su istraživali i istražuju novinari okarakterisane su kao državna tajna. Samo je praćenje Aleksandra Vučića, bivšeg genseka Srpske radikalne stranke, nešto od javnog interesa.

Za to vreme, svi u Srbiji veruju da ih se prisluškuje, prati i nadgleda i da to ne rade samo Gugl i Fejsbuk (kako oni znaju da sam pominjao auto-gume u razgovoru, pa mi šalju reklamu?), nego da to radi i srpska tajna policija. Valjda zbog toga što su opasna vremena i što treba o svakom znati sve. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

TEOFIL PANČIĆ

Glavna sistemska laž

Operacija masovnog implementiranja "lažnog sećanja" građana Srbije poprilično je već uspela. Sada se krenulo još jedan bitan korak dalje

Bivalo je i do sada velmoža koje slažu čim zinu, ali ovi su nešto novo: ovi zinu čim slažu. Tako da zevaju neprestano. Izgleda da im je otvaranje usta neposredno i neodvojivo asocijativno povezano s laganjem, maščenjem, baronisanjem, krivotvorenjem, postavljanjem dupeta na mesto glave i obrnuto. Zovite to nagonskom potrebom, uslovnim refleksom ili već kako hoćete, fakat je da su toliko srasli s masivnim i sveobuhvatnim proseravanjem (kao, po filozofu Hariju G. Frankfurtu, demagoškim postupkom koji ide dalje i radikalnije od puke laži, tj. ide ka potpunom negiranju važnosti istine i činjenica) da im se više ne može verovati ni kad kažu da je četvrtak dan koji se nahodi između srede i petka. Doduše, to ne bi ni tvrdili: paze da ni slučajno ne izgovore istinu, kao da bi ih tog trenutka usrkala supermasivna crna rupa. Možda i bi, nikad ne znaš?

Enivej, neću se ovde baviti "folklornim" lažima raznih vrsta koje neprestano proizvode, a koje su možda i relativno bezopasne u svojoj preotvorenoj tupoumnosti. Zanima me ona centralna, konstitutivna laž na kojoj se bazira čitava njihova vladavina 2.0, ona bez koje ne bi ni dospeli tu gde su, a još manje bi se tu i održali. Ta laž, štaviše *bullshit*, onaj je verbalno-misaoni t(r)ik koji je gotovo neosetno postao opšte mesto njihove retorike, te odatle prodro duboko u glavni tok javnog govora, da bi do danas avanzovao u nešto već na polukorak od nesporne istorijske istine, sagrađene na živom pesku jedne megaizmišljotine. U tamnom središtu te supermasivne laži je narativ o "dosovskim parazitima", "žutim lopovima" i sličnim imaginarnim stvorenjima, koja da su načisto opljačkala, unazadila i upropastila Srbiju, pa su sad oni tu da je spasavaju, vade iz bule, otklanjaju uporne fleke. U realno-istorijskoj stvarnosti bilo je obrnuto: Srbija je opljačkana, poharana i u svakom smislu unazađena tokom "njihovih" apokaliptičnih devedesetih, a tokom naredne decenije se iz tog blata izvlačila. Vrativši se na vlast, Vučić i kamarila zatekli su zemlju u neuporedivo i nezamislivo boljem stanju od onog u kojem su je ostavili dok su davali petama vetra iz svojih kabineta onog 5. oktobra 2000. kasno popodne. Od tada, Srbija dokazuje da i u mirnodopskim uslovima ume lepo da nazaduje, samo ako se počasti odgovarajućom ekipom prigradskih vaćaroša i diletanata.

Do sada je, kažem, ova operacija masovnog implementiranja "lažnog sećanja" poprilično već uspela. Sada se, kanda, krenulo još jedan bitan korak dalje. Nakon što je, dakle, ustanovljeno da su "žuti" i ostali iz tog špila osiromašili Srbiju i nakon što je ta paraistorijska paračinjenica postala deo većinske memorije pamćenja, sada će se navaliti na priču da su je pritom još i terorisali, držali u zaptu, pod knutom, u kletoj neslobodi i u tandari gde akrepe memla davi, i tako sve do 2012. dok nam nije iznova sinulo Sunce slobode. Za koje znamo i vi i ja da se zove Aleksandar. Jedan drugi, po vlastitom priznanju inferiorni Aleksandar, onaj Vulin, pre neki je dan uspeo da sroči i ovo: "Mi nekada zaboravljamo kako je to stvarno izgledalo, zaboravljamo kakva je bila strahovlada DOS-a, da niste mogli ništa da radite ako niste bili član DOS-a. Ako je neko imao hrabrost da im se suprotstavi, bio je šikaniran, prisluškivan, hapšen." (*Dnevnik*, 6. 8. 2019.)

Neko će reći: "Ah, to je Vulin, pusti budalu, šta taj pa i može da kaže..." Osim što je uvredljiv za jednog visokog državnog službenika, ovakav iskaz je neoprostivo banalizujući, te je utoliko i nesvesno "savezнички" sa onim koga olako otpisuje kao neku vrstu nevažne dvorske lude. Vulin, naprotiv, izgovara tekst koji ćemo – kladim se u raskošnu vegansku večeru "Savanovi" – u bliskoj budućnosti još mnogo puta čuti iz mnogih kamarilskih usta, tek blago izvariran; Vulin je, naime, samo sažeto sintetisao jednu dražesnu fikciju koja nam je prodata pod firmom stvarnosti, a sada, ovako ucelovljena, glasi otprilike ovako: "Politički protivnici Miloševića i Šešelja, došavši na vlast, do tada berićetnu i slobodnu Srbiju su opljačkali, unazadili i zavili u crno, i još su je pri tome lišili slobode, zaveli strah i drhtanje kao meru stvari, a onda smo nazad došli mi, saradnici i naslednici Miloševića i Šešelja, i kurtalisali Srbiju ne samo bede, nego i straha, i eto nas svih od tada, hoj-la, nazad u najboljem od svih svetova". Tako da, po novom, ima da modifikujete svoje sećanje na vlastiti život otprilike ovako: devedesetih ste bili bogati i slobodni, dvehiljaditih porobljeni i bedni, a sada vam opet ide sve u šesnaest, i svakog dana u svakom pogledu sve više napredujete.

Ali, sve je to naposletku previše idiotska priča, zar bi iko u to mogao da poveruje?! Koješta. Ljudima su sumnjive poluidiotske priče, u njima relativno brzo nanjuše slaba mesta i izbuše ih na sve strane dok se skroz ne izduvaju. Međutim, priče koje su kompletno idiotske i u tome savršeno zaokružene i ispunjene, priče koje su sa stvarnošću raskinule radikalno, dosledno i bez ikakvog stida, oklevanja ili kompromisa, mogu da se održe zastrašujuće dugo, podržane od deprimirajuće mnogo hipnotisanih ljudi. Da nije tako, ničega od ovoga ne bi ni bilo, a likovi domicilno iz paralelne, košmarne stvarnosti, poput Vulina samog, a i njegovog imenjaka, bili bi tek bledeće prikaze iz sve mutnijeg sećanja na sve dalju i sve goru prošlost. ¶

VUČIĆ STVAR VELIKOG BRA

“Vučić se po dolasku na vlast sam hvalio da zna šta ko govori o njemu i mislio je da time ucenjuje ljude oko sebe, da im preti time. Svako od članova vlade zna da ga Vučić sluša, da prisluškuje svaki razgovor i da preti time, svako od srpskih tajkuna zna da ih Vučić prisluškuje. Zato ljudi ćute, šapuću po kafanama. Jer je pretnja, pored prisluškivanja, drugi element njegove vlasti. Treći je direktno nasilje, četvrti je pljačka a peti kontrola medija. I to je današnja vlast”

Sa Borisom Tadićem, predsednikom Socijaldemokratske stranke i bivšim predsednikom Srbije, razgovarali smo usred afere prisluškivanje, dan pošto je predsednik Aleksandar Vučić razotkrio državne tajne u jutarnjem programu na TV Pinku. Vučić je, u pokušaju da odgovori svima onima koji osnovano strahuju da ih njegov režim prisluškuje i prati, obelodanio dokumenta sa oznakom “strogo poverljivo” da je upravo on, Aleksandar Vučić, žrtva prisluškivanja – od 1995, ravno 24 godine, dakle još od vremena vlasti Slobodana Miloševića, potom DOS-a i Borisa Tadića.

“VREME”: Afera prisluškivanje planula je kao odgovor režima na optužbe lidera SzS-a da ih prisluškuju i prate...

BORIS TADIĆ: Prisluškuju, prate i prete likvidacijom bivši pripadnici službi bezbednosti iz vremena Slobodana Miloševića koji se sada pojavljuju kao kvazianalitičari i pisci tog teksta koji je iz Vučelićevog “Pečata” prenet u Vučelićeve “Večernje novosti”. Vučić je uspeo da sve najgore iz SRS-a, DS-a, sve najgore iz Miloševićevog režima, DSS-a, G17 plus i SPO-a privuče konkretnim interesima, novcem i moći u monstrum stranku SNS. I delove bivšeg sistema bezbednosti iz devedesetih, tog zločinačkog sistema, integrisao je u svoje interese i neke novinare i kvaziintelektualce i kriminalce i svi su oni postali deo njegove političke falange, oslonac njegove političke moći. Pojavio se u tom kontekstu tekst o operaciji “Omča” u kojem se nagoveštava da bi sam Vučić mogao biti optužen za eventualno ubistvo opozicionog političara i da bi to bio vrhunac ugrožavanja njegove političke vlasti. Ukazujem vam na morbidnu pervertiranost onog koji izvodi takav zaključak, ali ne radi se samo o tome već o zverskim idejama koje dolaze iz mračnih obaveštajnih Miloševićevih struktura čije smo posledice vladanja videli devedesetih godina u ratovima i zločinima. Ta pervertiranost, izopačenost, monstruoznost koju čini taj sistem vidi se u svakoj reči ovog teksta. I takvoj vrsti argumenata. Nakon toga lideri SzS-a govore o svojoj ugroženosti, a nakon toga slede Vučićeve optužbe kako ima dokaze da je on prisluškivan i ugrožen, a ne

A DRŽAVU
TA

Fotografije: Marija Janković

oni. I nakon toga se otvara priča koja ne prestaje danima.

Šta oni žele da kreiraju ovom aferom koja kao da se otela kontroli?

Očigledno je njihova ideja bila da im odgovore, mislili su da će time zatvoriti optužbe lidera Saveza za Srbiju. Onda su otvorili i pitanje moje odgovornosti jer su prisluškivanje Vučića vezali i za moj mandat. Međutim, Vučić u tom prvom obraćanju namerno nije naglasio da li ima dokaze da su on i Nikolić prisluškivani zakonito ili nezakonito. Namerno je preskočio to da kaže jer je znao da se radilo o zakonitom prisluškivanju, a pokušao je da stvori utisak u javnosti da je u pitanju nezakonito i time da skrene pažnju sa optužbi lidera SzS-a. I upravo u tom grmu je i ležao zec. Nadalje je samo iznosio dokaze protiv samog sebe i opovrgavao sopstvene reči. On je pokušao dve stvari, prvo rekao je da je prisluškivan preko trećih lica i da je to bilo perfidno prisluškivanje...

I da je to bilo političko prisluškivanje?

I da je to bilo političko prisluškivanje, ali "perfidno" jer je obavljano prisluškivanjem trećih lica koja su zakonito prisluškivana. Dakle, i sam je time priznao da se radilo o zakonitom prisluškivanju trećih lica, a da je on stupajući u komunikaciju s njima bio "perfidno" prisluškivan jer valjda vlast, moja u to vreme, nije mogla drugačije da sazna šta on misli o ovome ili onome nego eto prisluškujući tih desetak osoba. Tu je pao na prvom testu logike. Da je neko hteo da zna šta Vučić misli o bilo čemu, prisluškivanje lica koja su manje-više nebitna za komunikaciju s Vučićem jer imaju samo periodičnu komunikaciju, nije moglo biti od velike koristi. Bile bi prisluškivane najbliže osobe oko njega, s kojima komunicira svaki dan i kojima se poverava, od porodice, oca, majke, preko stranačkih kolega, bliskih saradnika... A uostalom, da je naša vlast zaista zloupotrebljavala službe bezbednosti na taj način, pa prisluškivali bismo direktno Vučića. Ne bi, zbog Vučića, bio prisluškivan neko kome je nadimak Đuka Bizon, čovek koji je podsticao na nasilje preko svojih radio-emisija ili pripadnici stranih obaveštajnih službi, koji su zakonito bili na merama.

A Goran Vesić?

Ili Goran Vesić, koji je u tom trenutku u FK Crvena zvezda i sumnjiv zbog veza sa huliganskim nasiljem, a ne zbog komunikacije sa Vučićem. Moje je predviđanje da je on mogao biti pod merama zbog navijača, zapravo upotrebe navijača koji su bili ozbiljna bezbednosna pretnja u tim godinama. Nisu ni sada mnogo manja pretnja bilo kada navijaju ili švercuju narkotike građanima Srbije, samo što ih sada očigledno vlast kontroliše, jer svi su uglavnom članovi SNS-a. Pošto sam bio prozvan, rekao sam hajde da vidimo ko je koga prisluškivao i podsetio na intervju Vojislava Šešelja. Inače je za mene zaprepašćujuće da niko nije primetio u srpskoj javnosti to što je Šešelj rekao po povratku iz Haga, da me je Vučić prisluškivao kao predsednika države, da je imao opremu za to u vrednosti od 35.000 evra i da mu je Vučić donosio transkripte mojih razgovora sa Tomislavom Nikolićem dok je Šešelj bio u zatvoru. I to je dva puta rekao po povratku iz Haga 2014. i prošle godine u intervjuu za BIRN o formiranju i počecima SNS-a, da se Vučić dolazeći kod njega u Hag hvalio opremom za prisluškivanje i da je prisluškivao svoje stranačke prijatelje, ali i mene u razgovorima sa Tomom Nikolićem. I tužilaštvo nije reagovalo na takve ozbiljne optužbe koje su direktno u vezi sa ugrožavanjem nacionalne bezbednosti.

Vi ste najavili tužbu protiv Aleksandra Vučića zbog ovih Šešeljevih izjava. Zašto to niste učinili ranije, kada je to Šešelj govorio prošle godine u BIRN-ovom dokumentarcu ili po povratku iz Haga?

Pa ne moram neiskusno da skačem na prvu loptu. Prikupljam elemente za demontažu ovog sistema. Ja bih da unesem element iskustva u politiku i da napravim efekat kumulativnog dejstva kada je to potrebno, a taj trenutak je upravo sada. Najavio sam i tužbu, podsećam vas, protiv SBPOK-a u vezi sa objavljivanjem moje izjave povodom tragične smrti gardista u Topčideru. Moja izjava koja je element tajnosti istrage, jer sam tom izjavom mogao da otkrijem možda neke nove elemente, već sutradan je dospela u Vučićeve tabloide i oni su to objavili. Želeo sam da vidim i da li će Tužilaštvo da reaguje na ovo kao i na Šešeljeve navode o Vučićevom prisluškivanju.

Tužilaštvo nije reagovalo i sada prosto više ne mogu da čekam. Sada je potpuno ogoljeno da u Srbiji ne postoji nezavisno sudstvo i da je Tužilaštvo pod kontrolom vlasti. Sve institucije su urušene. Imam iskustva sa vođenjem države, znam kako država mora da funkcioniše, znam šta su zakonske pretpostavke vođenja države, i svoje iskustvo ću pozitivno upotrebiti da demistifikujem ovu skarednu, kriminalnu vlast. Optužen sam bez ikakvog osnova da sam pravio SNS, a tu stranku su pravili neki drugi ljudi, baš oni koji su me optuživali, pripadnici takozvanih belih listića, podrškom, suštinskom podrškom tim ljudima na izborima. Sa argumentom – nije bitno da li je predsednik Tadić ili Nikolić. Ali sad ću da demontiram čitav taj sistem do kraja, kao i sistem pogubnog kreiranja stereotipa u našoj javnosti koji je svih ovih sedam godina koristio samo Vučiću. U svakom krivičnom delu koje su izveli. Pozvao sam slobodarski nastrojene advokate, svesne šta su nezavisnost institucija i važnost čuvanja elemenata privatnosti građana Srbije, da se priključe ovoj tužbi. Pozivam ih i ovom prilikom. Zanimljivo je da opozicija uopšte ne reaguje na ovo što radim. Vlast reaguje, opozicija ne, a opozicija je ugroženija nego vlast. To samo govori da opozicija nije dovoljno zrela. Ne radim ovo za sebe, radim za svakog građanina i branim pitanje ljudske slobode. Ukoliko vlast neovlašćeno prisluškuje svoje građane, svoje opozicione lidere, ona ugrožava principe demokratije, demokratsku budućnost svakog društva. Nadam se da će do izlaska vašeg lista opozicija reagovati. Vlast daje argumente koji su sa one strane pameti, jer samo sebe optužuju šta god da kažu. Ovo je takva vrsta osione vlasti s nedostatkom inteligencije u javnim nastupima, da kada god žele nekog da napadnu iz opozicije oni napadnu sami sebe i otkrivaju, optužujući druge, ono što oni u

“Zanimljivo otkriće da tada veliki patriota Vučić ima redovnu komunikaciju sa predstavnicima obaveštajnih službi zapadnih država protiv čije se politike u to vreme najsnažnije javno bori. U to vreme javni patriota Vučić je organizovao demonstracije u kojima su paljenje i napadane ambasade tih država, dok je tajni makijavelista Vučić imao redovnu komunikaciju sa agentima tih država”

tom trenutku rade, kradu, prisluškuju, prete. I sada su ovih dana postigli vrhunac u tome. Svaki od tih napada im se vratio kao bumerang pravo u lice.

Kao Vučićevo otkrivanje državne tajne na TV Pinku?

To je bio vrhunac, kada je Vučić, mašući dokumentima i papirima s oznakom državne tajne, pokušavao sebe da opravda, pritom ne odgovarajući na optužbe da je on mene prisluškivao kao predsednika Republike. Pokušao je da dokaže protivzakonito prisluškivanje njega kao opozicionara, a zapravo je protivzakonito, otkrivajući javno državnu tajnu, uspeo samo da pokaže dokaze o upotrebi zakonitih mera. Između ostalog, pokazao je izveštaj te iste službe koju optužuje za zloupotrebu u kom se navodi da nisu pronašli nikakve dokaze njegovog neprijateljskog akta prema Srbiji i rekao da je ponosan na taj izveštaj. Vučić prvo službu optužuje da je zloupotrebljena, a onda se ponosi izveštajem iste te službe. Kako mu kad odgovara. Inače, napominjem da se taj izveštaj odnosi na vreme trajanja akcije “Sablja”, a u vreme mojih predsedničkih mandata Vučić nikada nije bio pod merama prisluškivanja, što je i sam dokazao dokumentima koje je protivzakonito izneo na TV Pinku.

Ministar policije Nebojša Stefanović rekao je da predsednik Republike ima pravo na to, i Vučić se dan kasnije pozvao na član 26 Zakona, uz opasku da bi to uradio i mimo zakona (“i da tih članova nema, ja bih to uradio”), jer je neposredno izabrani predstavnik građana i da niko od njega nema više glasova.

To samo potvrđuje ono što sam već rekao, nedostatak inteligencije u javnim nastupima. Oznaka tajnosti se može skinuti po zakonu samo ukoliko je to u javnom interesu, i to se radi kroz određene procedure. A javni interes svakako nije kada predsedniku zatreba argument za medijski napad na političkog protivnika, kao što ni zakonska procedura svakako ne podrazumeva mlataranje državnim tajnama u televizijskim emisijama. Koji je to javni interes Vučić štitio odajući dokumenta državne tajne o pripadnicima stranih obaveštajnih službi koji su bili u normalnoj proceduri, pod merama, čak i pod merama koje se tiču i njihove bezbednosti, uključujući i zvanične predstavnike stranih obaveštajnih službi o čemu diplomatsko-konzularno predstavništvo razmenjuje informacije koje su deo bezbednosnih procedura? Ne znam da li je ikad ijedan predsednik republike mahao elementima državne tajne u javnom prostoru, to jest na televiziji, a drugo – da li se ikad desilo da u panici zbog toga što je uhvaćen u krivičnom delu prisluškivanja tadašnjeg predsednika to jest mene i u lažima pokušava da se opravda time da su prisluškivani i pripadnici drugih službi sa kojima je on ulazio u razgovor?! I mi se sad nalazimo pred još jednim ozbiljnim pitanjem – što je on kao opozicionar razgovarao sa predstavnicima obaveštajnih službi? Bavio sam se politikom i devedesetih kada sam bio u opoziciji, potom sam bio i na vlasti i nikada nisam razgovarao sa predstavnicima obaveštajnih službi, osim na zvaničnim sastancima sa direktorima službi, što je uobičajena procedura svakog predsednika u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma. Sa agentima službi, pogotovo nezvaničnim predstavnicima, nisam razgovarao ni kao vlast, a pogotovo ne kao opozicija. Posebno je u tom kontekstu zanimljivo otkriće da tada veliki patriota Vučić ima redovnu komunikaciju sa predstavnicima obaveštajnih službi zapadnih država protiv čije se politike u to vreme najsnažnije javno bori. U to vreme javni patriota Vučić je organizovao demonstracije u kojima su paljenje i napadane ambasade tih država, dok je tajni makijavelista Vučić imao redovnu komunikaciju sa agentima tih država.

Vučić je posle vaše konferencije za novinare demantovao da vas je prisluškivao, rekao je da Šešelj nije govorio istinu, te vas je optužio da ste vi imali prislušni centar, delom u Predsedništvu, koji je posle premešten na nekakav beogradski splav. Takođe, rekao je da ste se vi sastajali sa obaveštajcima a ne on i da strahujete od onoga šta sve može da se otkrije o tome.

Da, čime se dodatno upleo u sopstvene laži. Kao što sam i rekao na pomenutoj konferenciji, njemu je bolje da ćuti. Suštinska razlika je što sam ja povodom Šešeljevih optužbi pozvao tužilaštvo da reaguje i da se pokrene istraga, a kao što ste videli, Vučić je prvo dve nedelje ćutao i nije se ni osvrtao na tu optužbu, a potom kada je konačno i pomenuo nije pozvao nadležne institucije da reaguju. Kao i svaki diktator, on misli da je dovoljno da on kaže šta je istina, a šta laž. Isto tako, iznoseći optužbe na moj račun Vučić opet ne poziva Tužilaštvo da reaguje. Pa ako je Vučić zaista imao saznanja da sam ja tako brutalno kršio zakon kao predsednik države, zašto ćuti o tome sedam godina? Uostalom, da ima dokaze za tako nešto, zar ne mislite da bi odavno jedva dočekao da maše njima po “pinkovima”? Vučić želi da pravi od ovako ozbiljne priče medijski cirkus i da ovakve optužbe ostanu van nadležnih institucija, jer je kontrolisani medijski prostor jedino mesto na kom može da se snađe i jer van upotrebe brutalne propagande on nema nijedan argument. Drugi razlog je što zna da kada je neka afera predugo u medijima, dosadi javnosti i izgubi značaj. Nada se da će se to desiti i sa ovom pričom. To je uradio i sa aferom Savamala. Medijski ljudima ispira mozak. A pitanja suspendovanja Ustava kao u slučaju Savamale ili zloupotrebe mera prisluškivanja i ugrožavanje nacionalne bezbednosti nisu teme za medijske cirkuse, već za najozbiljnije istrage i angažovanje svih nadležnih institucija. Vučić namesto pravne države pokušava da uvede državu Orvelovog Velikog brata i ovo je prelomni trenutak da se tome suprotstavimo. »

Spomenuo je i nekoliko imena na TV Pinku, među njima i zvaničnog predstavnika francuske obaveštajne službe...

Žorža Urioa, i nekoliko ljudi na koje je sad bacio strahovitu senku da su imali istu delatnost. I sad ću ja da postavim pitanje Vučiću javno, hajde sad da objavimo ko su ti ljudi, da ne bude da je neko prisluškivan mimo bezbednosnih interesa Republike Srbije! Pošto je Vučić ušao u teška krivična dela. Ozbiljno ugrožavanje bezbednosti zemlje, pravljenje nepopravljive štete za interese Republike Srbije, uključujući direktno rasturanje srpske obaveštajne službe uživo pred TV kamerama. Ovim gestom je direktno napao srpsku obaveštajnu službu, i sada nijedan kredibilan obaveštajac, srpski patriota, neće imati sigurnost da radi u srpskoj obaveštajnoj službi zbog ovakvog ponašanja srpskog predsednika.

Trebalo bi ljudima objasniti značaj obaveštajnih službi i način komunikacije obaveštajnih službi kojima je zadatak da sprečavaju na primer međunarodno pranje novca, koji dospeva u ruke terorističkih organizacija. Pa se sad moramo podsetiti zašto je Srbija bila na listi FATF-a toliko dugo upravo u vezi sa pranjem novca, nekoordinisanjem obaveštajnih delatnosti, to se sve dešava u vreme Vučićeve vlasti posle 2012. Do tada u našem mandatu – Srbija je bila jedan od izvoznika bezbednosti u svetu i to se lako može proveriti.

Vi jedino što imate za tužbu protiv Aleksandra Vučića je to što je rekao Vojislav Šešelj, a Vučić je sad to i demantovao? Da li je to dovoljno?

Za mene je dovoljan dokaz da je to Vučić demantovao tek sada. Tada kad je izgovoreno, nije, a podsećam vas, Šešelj je rekao to po dolasku iz Haga i u BIRN-ovom dokumentarcu o počecima SNS-a prošle godine. Vučić se po dolasku na vlast sam hvalio da zna šta ko govori o njemu i mislio je da time ucenjuje ljude oko sebe, da im preti time. Svako od članova vlade zna da ga Vučić sluša, da prisluškuje svaki razgovor i da preti time, svako od srpskih tajkuna zna da ih Vučić prisluškuje. Zato ljudi ćute, šapuću po kafanama. Jer je pretnja, pored prisluškivanja, drugi element njegove vlasti. Treći je direktno nasilje, četvrti je pljačka a peti kontrola medija. I to je današnja vlast. A da li ja imam još neki dokaz, pa da ostavimo to za sudski proces? Da li će se neko pojaviti kao svedok u čitavoj toj stvari, pa ostavimo i to za sudski proces.

Pitanje je i koliko je ljudi iz obaveštajnog sektora danas uključeno u Vučićevu vlast. On je sam denuncirao neke svoje saradnike, buduće ambasadore koji su bili sagledavani iz ugla saradnje sa stranim obaveštajnim službama, svoje neposredne saradnike koji su bili u personalnim odnosima sa obaveštajcima iz drugih zemalja. On je sam rekao da je komunicirao ne sa ambasadorima nego sa stranim obaveštajcima, pa gde je taj patriotizam i zaštita srpskih nacionalnih interesa, i šta je on imao da priča svih tih godina sa stranim obaveštajcima, a ne sa ambasadorima ili diplomatama? Vučić je još jednom optužio sam sebe. Govorio je da je on redovno komunicirao sa tim ljudima, pa hajde da otkrijemo ko su oni bili. Koga je on postavljao, imenovao u Srbiji poslednjih godina na državne i druge bitne funkcije i na osnovu kojih referenci? Pa njemu je najvažnija referenca pri izboru ljudi za svoje najpoverljivije poslove saradnja sa stranim obaveštajnim službama!? Vučić se sada nalazi u bezizlaznoj situaciji i pribegavaće svim mogućim sredstvima da opravda svoje postupke i laži. Pa zamislite da smo mi postavljali na visoke državne funkcije značajne za srpsku privredu ili srpske medije ljude koji su bili prijatelji, ili saradnici stranih obaveštajnih službi? Kako bi nas tek onda opozicionar Vučić optuživao ili Nikolić pretio vešanjem na Terazijama? Moja je obaveza da osvetlim tu dimenziju naprednjačke vlasti koja nikakva patriotska vlast nije. On je optužio mog rođaka kako je prisluškivao razgovore u Rusiji između Milana Roćena i Vuka Jeremića, i to s nekog broda iz Beograda. To je budalaština! Tehnički je nemoguće sa broda iz Beograda prisluškivati razgovore u Moskvi i tom budalaštinom je izneo dokaz da laže. Pritom, on govori o ugroženosti svoje porodice optužujući i kriminalizujući moju.

U pričama o pravljenju SNS-a spominjan je i Miodrag Rakić, vaš tadašnji šef kabineta i koordinator službi bezbednosti. Slovio je za moćnog čoveka, naročito posle raskrinkavanja narko-klana Darka Šarića i hapšenja Ratka Mladića. Bio i dobar prijatelj Aleksandra Vučića, o čemu je sam Vučić govorio. Pričalo se kako je Rakić "svom prijatelju" Vučiću dao dosijee, poverljiva dokumenta o političkim oponentima pa je Vučić imao materijal za svoju politiku afera i ucenjivanje ljudi u svom bliskom okruženju. Znate li vi nešto o tome? Spekulisalo se za koga je Rakić uopšte radio.

Rakić je imao zadatak da obavlja komunikaciju s tim ljudima iz opozicije, ne samo sa Aleksandrom Vučićem, mi smo poštovali instituciju dijaloga sa opozicijom, dok smo bili na vlasti, jer je to pretpostavka normalnog društva i demokratije. Ozbiljno je pitanje ko je koga tu manipulisao. Nikada nisam čuo Rakića da je rekao da je prijatelj Aleksandra Vučića. Često sam, međutim, slušao Vučićevo hvaljenje da mu je Rakić prijatelj. Javnost je to imala prilike više puta da čuje, od njega lično. Mislim da su te njegove izjave bile takođe element političke instrumentalizacije. Od Rakića sam čuo i sasvim drugačija stanovišta. Teško mi je danas da zaključim do kraja ko je koga tu stvarno instrumentalizovao i upotrebio za vlastite političke ciljeve i političke interese.

Nije Rakić bio jedini, i drugi ljudi iz mog okruženja, članovi kabineta, ljudi iz stranke komunicirali su sa ljudima iz opozicije, to je normalno svuda u svetu, komunikacijom se rešavaju sukobi socijalnih interesa, to je politika. Pritom se zaboravlja da je to bila jedna kompleksna situacija u kojoj smo se nalazili, vlast koju sam predstavljao imala je izuzetno tanku većinu, samo dva poslanika više, sa 11 stranaka u koaliciji na vlasti, praktično je ta vlast bila – nemoguća. Zasnivala se na mojim pobedama na predsedničkim izborima, što je takođe bilo nemoguće u kontinuitetu bez podrške i organizacije. Slažem se sa Teofilom Pančićem kada kaže da su tih nekoliko godina demokratije u Srbiji bile su više incident nego pravilo. Mnogi su pomislili da je to pravilo i da ćemo zanavek imati demokratiju.

U autorskom tekstu u "Politici" od 16. januara 2014. piše o Vučiću kao "političkom autoritetu" za milion aktivista "raznih političkih i nepolitičkih organizacija", koji su "spre-

"Vučić prvo službu optužuje da je zloupotrebljena, a onda se ponosi izveštajem iste te službe. Kako mu kad odgovara"

mni da se odazovu pozivu za bilo kakav skup: navijači, desničari, protivnici evropskih integracija"; o tome da je "politički dogovor sa Vučićem politički dogovor sa njima"; o tome da je Vučiću potrebna politička podrška DS-a.

Rakićeva ideja je bila velika koalicija, ali ne i moja. Pogotovo u kontekstu velike koalicije u Nemačkoj, koja je unutar nemačke nacije trebalo da deluje pomiriteljski. Platio sam veliku političku cenu zbog tog teksta jer su ljudi mislili da ja stojim iza toga. On je imao nezavisnu političku karijeru, u vreme kada je napisao taj tekst bio je jedan od Đilasovih potpredsednika, a ne moj šef kabineta. Rakić je bio taj koji je donosio i prenosio informacije, uticao na političke stavove Aleksandra Vučića, tražio od njega političke usluge na osnovu bezbednosnih aspekata kojima smo mi raspolagali, da umiri stanovništvo koje je SNS nahuškao da učestvuje u raznim demonstracijama. Podsećam vas, demonstracije zbog hapšenja Radovana Karadžića, pa kasnije Ratka Mladića, za rešavanje svih izuzetno teških obaveza bezbednosnih i međunarodnih kad je u pitanju srpsko društvo, uticaj na navijače, Vučić je bio vođa navijačkih grupa, i kao takav je imao izuzetan uticaj na te društvene grupe. Ja nisam mogao imati nikakav uticaj na navijače, nisam se tukao po stadionima, Vučić jeste i hvalio se time. To su bile paramilitarne falange, koje su upotrebljavale razne političke i ekstremističke organizacije srpske desnice, preko radikala do naprednjaka. Imali smo teške bezbednosne rizike. Prva parada ponosa, Rakić je kao koordinator službi bezbednosti donosio bezbednosne procene takvih skupova. Kada je trebalo da se organizuje druga takva parada, rekao je da se spremaju da iz snajpera pucaju, ekstremni navijači i kriminalaci na učesnike parade. Zato druga parada nije ni održana. Velika koalicija bi bila dogovor s ekstremistima, zapravo onima koji su upravljali tim grupama. I to jeste logično. Dogovorite se sa strankama koje su promoteri nasilja, date im deo vlasti i očekujete od njih da za deo vlasti oni vrše uticaj na kriminalce koji su pod njihovom kontrolom, na navijačke vođe koje su šverceri narkotika ali i njihovi stranački batinaši. Ipak, nikada nisam verovao da je to moguće.

Čuvena je priča kako ste vratili svog šefa kabineta sa aerodroma koji je s Vučićem trebalo da ode u Nemačku kod Hojzgena, savetnika Angele Merkel za spoljnu politiku i njenog šefa kabineta, da se dogovore o tome, a opcija je bila da budete premijer, Nikolić – predsednik države.

Nije ni otišao na aerodrom. Došao je kod mene, rekao da ga je pozvao Hojzgen da sa Vučićem dođe da porazgovaraju o novoj političkoj situaciji nakon što sam izgubio izbore. Ne bih da interpretiram ono što sam mu tada rekao. Ali jesam mu rekao da ne ide u kabinet Angele Merkel, na taj razgovor s Hojzgenom i Vučićem. Postojala je ideja o velikoj koaliciji. Rekao sam Rakiću da stranka koju sam ja u tom trenutku vodio ide, što se mene tiče, u opoziciju... Bio sam protiv velike koalicije.

Zašto?

Već sam morao da pojedem žabu koja se zove SPS da bih sačuvao Srbiju na evropskom putu. Dačić je o tome odlučivao, a ne mi, on je mogao da ide ili u koaliciju sa Šešeljem i Koštunicom, protiv EU, ili u koaliciju sa DS-om, dakle sa nama za EU. Imao sam, dalje, teške godine koalicije sa 11 stranaka u vlasti i dva poslanika više, izdržao sam godinu dana sa Koštunicom u koaliciji i pre toga tri godine kohabitacije. I danas mnogi ne razlikuju kohabitaciju od koalicije, tu se glasa za dve različite opcije, predsednika i vladu. Izdržao sam i svetsku ekonomsku krizu, i hapšenje haških optuženika i borbu protiv organizovanog kriminala na globalnom planu, Šarića i ostale kriminalce, i naslage korupcije iz vremena privatizacije, nažalost i iz moje tadašnje stranke iz vremena od 2000. do 2003. Nisam morao da izdržim i koaliciju sa sumanutim SNS-om koji laže sve na svetu i koji ima nameru da oslobađa kriminalce što su obećali u izbornoj kampanji, ali i ispunili! Oslobodili su 4000 ljudi, polovinu osuđenika. Nisam imao taj mazohizam u sebi.

I Dačić se uključio u aferu prisluškivanja, potvrdio da je kao ministar unutrašnjih poslova znao za prisluškivanje Aleksandra Vučića i pokrenuo istragu zašto se to radi?

Ne postoji ništa što ova vlast ne može da slaže. Strategija je da laži budu toliko velike da građani ne veruju da je moguće da baš toliko lažu. Evo, neka se neko seti da je Dačić rekao nekad nešto povodom prisluškivanja Nikolića i Vučića dok je on bio ministar policije i da je pokrenuo istragu povodom toga! Uzgred budi rečeno, Dačićevi saradnici su bili pod merama pa je onda posredno bio i on, sumnjiv u vezi sa saradnjom sa ljudima koji su bili umešani u šverc narkotika na globalnom planu. Ali, tragična je činjenica da mi nismo mogli imati bez takvih ljudi poput njega većinu za evropske integracije. To je ta cena koju smo mi plaćali.

Vi ste znali da je on pod merama?

Bio sam obavešten da je sumnjiv. Ali nisam imao uverenja do kraja da je to istina. Kao predsednik Saveta za nacionalnu bezbednost, znao sam da je zaduženje »

službi bezbednosti bilo da prati svakog ko ugrožava nacionalnu bezbednost, svejedno da li to radi ministar unutrašnjih poslova ili predsednik Republike. Dešavalo se u istoriji sveta da ljudi na različitim funkcijama ugrožavaju nacionalnu bezbednost. Upravo su podela nadležnosti i nezavisnost institucija bile spasonosne za opstanak tih država. Mi smo gradili normalnu državu sa normalnim nadležnostima. Ivica Dačić i ovi drugi pokušavaju, u skladu sa onim što su oni, da mene pokušaju da optuže da sam ja bio taj vlastodržac, da sam ja sve zloupotrebljavao i bio onaj koji je držao sve pod kontrolom. Ali ja sam spreman da ih tužim i da se borim protiv tih lažovčina na vlasti. Nije im, naravno, palo na pamet da ta pitanja pokrenu dok sam bio na vlasti. To znači, ukoliko je istina to što danas govore, da su vršili krivično delo sakrivajući informacije od značaja za bezbednost Srbije time što naknadno optužuju mene da sam ja to radio. Dakle, opet pokušavajući da napadnu mene, napadaju sami sebe. Zaboravljaju, pošto imaju manjak pameti, tu malu činjenicu. Time što me naknadno optužuje, Dačić optužuje sebe da je sakrivao nešto što je ugrožavalo bezbednost Srbije i pravni poredak Srbije dok je bio na vlasti. Tako da će dobiti od mene razne vrste kontratužbi.

Dačić vas je direktno optužio za video-snimak na kojem je sa Mišom Bananom?

U svom mandatu nisam video taj snimak. Nikad. Nisam se petljao u poslove koji nisu u mojoj nadležnosti. Nisam kršio ni zakon ni Ustav. Mi smo stvarno tada imali elemente pravne države, posle mnogo vremena. Ali, znam ko je pustio taj snimak. Taj je snimak pušten iz depoa službi, i pušten je u vreme Dačićeve i Vučićeve vlade, zna se ko je tada kontrolisao depoe tajnih službi – Vučić. Najveća je verovatnoća da je puštanje snimka Vučić naložio da bi ucenjivao Dačića i da bi ga držao pod kontrolom. Pa šta je mogao tada Ivica Dačić nego da mene optuži? Nije mogao da optuži Vučića, od njega mu je zavisio opstanak. Ja sam Dačića tužio odmah nakon njegove optužbe da ja stojim iza toga. I evo dve godine se odlaže saslušanje Ivice Dačića koji beži od suda. Poslednji put je pre mesec dana izbegao da dođe na sud.

Šta onda vi očekujete od tužbe protiv Vučića, kad vam Dačić beži od suda dve godine?

Moj je posao da otvaram te procese, ujedno i da rasvetljavam kakva je delatnost sudova. Hoću da verujem da sudovi rade svoj posao, i dokle god ne budem uveren u suprotno i ne dobijem konačno uverenje da ne rade, ja ću da privodim sudskim procesima ljude kao što su Dačić, Nikolić, Šešelj, Vučić. Tragično je što sam sa nekima od njih morao da budem u koaliciji, tragično je što sam sa nekima od njih morao da pregovaram o bezbednosti zemlje, da ne bi bilo žrtava u demonstracijama. Oni koji to ne razumeju, gube iz vida da je struktura našeg društva većinom na njihovoj strani svih ovih godina, čak i posle 5. oktobra. Zaboravlja se da je postpetooktobarska dosovska Srbija u sebi imala i neke haške optuženike, bliske saradnike Slobodana Miloševića i Mire Marković. Da je bila sastavljena iz mnoštva stranaka, da je to jedva napabirčena većina u tom trenutku. Tri godine nakon 5. oktobra nije bilo moguće napraviti vladu bez SPS-a. To je svedočanstvo o biračkoj strukturi našeg društva.

„Goran Vesić je u tom trenutku u FK Crvena zvezda i sumnjiv zbog veza sa huliganskim nasiljem, a ne zbog komunikacije sa Vučićem"

Profesor Miroslav Hadžić iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, kritikujući Vučićevo protivzakonito otkrivanje državnih tajni zarad ličnih interesa (TVN1), kaže da je pitanje koliko ste i vi svemu doprineli, jer ste "posle Broza jedini imali kontrolu nad svim službama, nasuprot zakonu", kada ste svog "šefa kabineta postavili za sekretara Saveta i ugurali ga u Biro za koordinaciju službi, tretirajući ga kao šefa biroa što zapravo ne postoji"... Ali i da DOS nije uspeo da zakonski obezbedi demokratsku, civilnu kontrolu službi, zbog čega se sve ovo i događa?

Od jednog profesora i eksperta za pitanje bezbednosti pre svega bih očekivao da razume razliku između početka i završetka reformi, potreban vremenski okvir za zemlju razorenog pravnog sistema i osnovnih vrednosti, a posebno politički kontekst i odnose snaga, koji u svakoj zemlji presudno utiču na konačan oblik sistema bezbednosti. On kaže da DOS nije obezbedio civilnu i demokratsku kontrolu službi, i pitam se kako se samo setio te genijalne konstatacije. DOS dakle nije imao definisan svaki pojedinačni aspekt politike, a posebno ne politike bezbednosti, jer je bio sastavljen od stranaka koje su imale često suprotstavljanje strateške koncepcije. To je bilo očigledno i u vremenu Đinđićeve i moje kohabitacije sa Koštuničinim DSS-om. Samo je tadašnja Demokratska stranka pokretala pitanje civilne i parlamentarne kontrole službi i vojske, uostalom te procese sam i u parlamentu, a nakon toga i kao ministar odbrane i predsednik države, i sam vodio. Učinjen je pritom ogroman napredak u odnosu na zatečeno stanje i Srbija je za kratko vreme postala izvoznik, a ne korisnik međunarodne bezbednosne pomoći kao posle 5. oktobra. Na kraju, nikada nisam prekršio Zakon o osnovama uređenja službi bezbednosti, koji je upravo omogućio funkcionisanje obaveštajne zajednice, a time i razbijanje mreže organizovanog kriminala, svetski rekord u zapleni kokaina u saradnji sa američkim i britanskim službama i dovršetak saradnje sa Haškim tribunalom, institucijom Ujedinjenih nacija. Po tom zakonu Predsednik Republike imenuje sekretara Saveta za nacionalnu bezbednost, to jest delegira nadležnosti kao i drugde u demokratskom svetu, a ne preuzima kontrolu nad službama jer to može u političkom i pravnom sistemu Srbije da učini i drugim sredstvima. Svako ko nešto zna o politici i istoriji sveta, razume da je u odnosu na svako zakonsko rešenje prostor veće moći tumačenje zakona, a to je prostor politike, i da je od presudnog značaja karakter politike na vlasti i njenih protagonista. Besramno je od Hadžića da mi pripisuje takve zloupotrebe, kakve nije pripisao ni Miloševiću. Njemu na čast. ¶

ZORA DRČELIĆ

ADRIS
GENERALNI POKROVITELJ

DVANAESTI
WEEKEND

ROVINJ 19–22.09.2019.

TRI DANA MIRA, LJUBAVI I KOMUNIKACIJE

weekend.hr

Iz Rusije, masno plaćeno

"Transport 10 BRDM-2 iz donacije koštao je mnogo više od vrednosti celokupno prevezenog tereta", kaže za "Vreme" penzionisani kapetan bojnog broda Nikola Lunić. "Let iljušina Il-76 košta 10.000 dolara po satu, odnosno oko 200.000 dolara za dva povratna leta, dok vrednost svih vozila nije veća od 150.000 evra. Da li bi trebalo da nas iznenadi nedostatak publiciteta kada Vojska Srbije dobije stvarnu donaciju, bez ikakvih provizija i ugrađivanja, a primer za to je američka donacija 40 novih hamera vrednih više od 7,5 miliona dolara"

"Jožinog tatu čika Vladu Petrovića odvele su čike u kožnim kaputima, a on je tada rekao, da čuje sav komšiluk: Više volim rusko govno nego američku tortu. Poslije su im iz kuće odnijeli radio i telefon", citat je iz filma Emira Kusturice *Otac na službenom putu*. Danas bi se ove reči mogle preslikati na saopštenje Ministarstva odbrane Srbije o donacijama vojsci.

Ministarstvo odbrane je, naime, prošle sedmice, nakon objavljivanja podataka iz Informatora Ministarstva odbrane za 2018. godinu, u kome stoji da su SAD najveći donator Vojsci Srbije sa 2,3 miliona evra, ekspresno reagovalo saopštenjem da je "Vojska Srbije najveće donacije dobila od Ruske Federacije koja je donirala šest aviona MiG-29, a u toku je realizacija donacije 30 oklopnih izviđačkih vozila BRDM-2MS i 30 tenkova T-72MS sa pratećim elementima logističke podrške". (...) "Osim toga, tokom pregovora za nabavku naoružanja i vojne opreme iz Ruske Federacije dobijeni su značajni popusti i druge olakšice. Takođe je Republika Belorusija donirala Vojsci Srbije 4 aviona MiG-29", poručili su umovi iz Ministarstva odbrane.

Kako je neuko objašnjeno, do razlike "u iznosima donacija pojedinih država koji se nalaze u Informatoru o radu Ministarstva odbrane i stvarnog stanja, došlo je iz razloga što u Informatoru nisu prikazane one donacije koje su u toku ili još uvek ne postoji saglasnost obe strane za obelodanjivanjem podataka o iznosima tih donacija".

Za prost puk jednostavno objašnjenje, posebno pored medijskih promocija tih ruskih donacija, a za Vulina i njegovog ličnog "vrhovnog komandanta" poen više – ali kakva je stvarna situacija?

"ŠTA SVE VI RUSI NEĆETE IZMISLITI": A. Vučić sa ambasadorom Rusije Bocan-Harčenkom i ministrom Vulinom pored "čuda tehnike" iz 1962.
Foto: Rade Prelić /Tanjug

BABE I ŽABE

Kada je Vuk Drašković kao potpredsednik Savezne vlade 1999. godine izgovorio za jednu stranu televiziju čuvenu rečenicu "Pliz don't miks grendmaders end frogs", pokušavajući da na engleski prevede narodnu poslovicu "Ne mešajte babe i žabe", posle su mu pripisali i da je rekao "Mor ekspensiv dara den mežr" ("Skuplja dara nego mera"), i to je situacija koja bi sad najbolje oslikala "vađenje" Ministarstva na čijem čelu je Vulin, u objašnjenju da "voli rusku tortu". Ministarstvo odbrane i Vulin od javnosti sakrivaju samo jednu "sitnicu" – tih šest doniranih aviona MiG-29, pristiglih prošle godine, koji ne samo da nisu ušli u spisak donacija (razlog nepoznat), nego su ono što se može nazvati "skuplja dara nego mera". Vulinov prethodnik na mestu ministra odbrane Bratislav Gašić javno je rekao da će za modernizaciju tih "doniranih" šest letelica biti dato 185 miliona evra. Tih 30 miliona po komadu – sitnica! Poređenja radi, kada je prethodna vlast, koju Vulin, Vučić, pa čak i generali u penziji koji su bili najveći "uvlakači" tadašnjem ministru odbrane Draganu Šutanovcu prozivaju, u Rusiji remontovala pet letelica MiG-29 za 25 miliona evra. Razlika i te kakva. Plus što se sad kao najveći dobitak najavljuje "donacija" četiri MiG-29 iz Belorusije. A pre toga modernizaciju, naravno, mora da plati Srbija. Cena opet nepoznata, kalkuliše se sa sumom od 40 miliona dolara, 10 miliona po avionu. I ne znaju se detalji ugovora – da li će biti remontovani na nivo generacije "4++" ili na običnu "4+", kakvi su ovi iz Rusije "upareni sa postojećim standardom letelica koje već ima Vojska Srbije.

Konačna suma koju će Srbija platiti Rusiji nije poznata, niti će se znati, ali jedan vazduhoplovac objašnjava za "Vreme": "U tvojoj firmi ima aparat za vodu – dođu kao poklon, postave ga, leti imaš hladnu vodu, zimi vrelu za čaj... Ali

zato imaš obavezu da jednom ili dvaput nedeljno naručiš od njih toliko i toliko onih bidona sa vodom! I ko je onda na dobitku, ti ili oni? Tako je i sa Rusima – oni u ugovoru o remontu ubacuju stavku da moraš da uzmeš čak i onu njihovu rudu za vučenje, šinu koja se zakači za traktor kad vuče avion. A ona je skuplja bar deset puta nego što bismo sami mogli napraviti."

MAJSTOR ZA SVE

Kada je o donacijama reč, pre ulaženja u detalje, koliko su sredstva koja su SAD donirale bila neophodna i dobrodošla vojsci, postavlja se pitanje koliko košta ruska pomoć dopremljena vazduhom poput oklopnih BRDM-2, pristiglih preko vazdušnog prostora Mađarske ("palo s neba", objasnio je predsednik Srbije Aleksandar Vučić)?

"Donacija bi po pravilu trebalo da predstavlja poklon u novcu, uslugama ili dobrima", kaže za "Vreme" penzionisani kapetan bojnog broda Nikola Lunić, bivši vojni ataše, a danas izvršni direktor nevladine organizacije Savet za strateške politike. "Međutim, naša specifičnost u vidu donacije zastarelog i tehnološki prevaziđenog naoružanja i vojne opreme predstavlja medijsku manipulaciju koja je po definiciji deo asimetričnih pretnji. Takvi propagandni spinovi koriste isključivo političarima za njihove rejtinge i trgovcima za unosne provizije. Ali tragedija Vojske Srbije je marginalizacija rada Glavnog vojnotehničkog saveta koji bi trebalo, bar teoretski, da bude nosilac nabavki perspektivnog naoružanja i vojne opreme. Oni bi morali procenjivati prihvatljivost donacija, njihovu operativnu korist, životni vek i finansijske aspekte održavanja. Ovako se stiče utisak da političari nameću javnosti priču o donacijama, a onda je tabloidno koriste radi kreiranja mnjenja da je sve to iz ljubavi", ukazuje Lunić.

On dodaje: "Ali da li emocije u međudržavnim odnosima postoje? Donacije (ruske) MiG-29, kao i haubica NORA (državna firma Jugoimport SDPR), ukazuju nam na netransparentnost takvih aranžmana gde se javnosti ne prezentuju nikakvi finansijski pokazatelji. Karakterističan primer su donacija 30 starih ruskih tenkova i 30 još starijih borbenih vozila BRDM-2 koja nije u potpunosti prihvaćena zbog preskupog transporta. Ipak je, verovatno zbog političkog marketinga, prihvaćena donacija 10 BRDM-2 čiji je transport koštao mnogo više od vrednosti celokupno prevezenog tereta. Jer let Iljušina il-76 košta 10.000 dolara po satu, odnosno oko 200.000 dolara za dva povratna leta, dok vrednost svih vozila nije veća od 150.000 evra. Da li bi trebalo da nas iznenadi nedostatak publiciteta kada Vojska Srbije dobije stvarnu donaciju, bez ikakvih provizija i ugrađivanja. Eklatantan primer za to je američka donacija 40 novih hamera vrednih više od 7,5 miliona dolara. Tek tada običan građanin može da uporedi ličnu obaveštenost o pomenutim donacijama i da lako shvati da je na delu paklena mašina marketinga i propagande", upozorio je Lunić.

A dok to građani ne shvate, moći će da se naslađuju kad u direktnom prenosu na televiziji Pink Vučić onako "vrhovnokomandantski" kaže kako je dobro to što BRDM-2, vozila uveliko zastarela jer su osmišljena i proizvedena 1962. godine, a JNA ih kupila i u upotrebu stavila 1967., mogu da pucaju iz pokreta, jer imaju žiroskopske stabilizatore. I onda mudro sugeriše: "Moraćemo da vidimo da to ugradimo i na naše tenkove." Pored njega je, osim neznalice Vulina i "inovatora" Nenada Miloradovića zvanog Baćo, pomoćnika ministra odbrane za materijalne resurse, i general Milan Mojsilović, načelnik Generalštaba. A Mojsilović ni da "bekne" pa da mu kaže – predsedniče, naš tenk M-84 to ima kao svoj sastavni deo, ima i T-72 koji smo kupili od Rusa sedamdesetih godina i po njemu napravili naš tenk. Muk, valjda zbog logike da je "predsednik uvek u pravu".

Vučić je bio i oduševljen što ti ruski BRDM-2 mogu da plove. "I ovo pliva? Sa sedam tona težine? Šta sve vi Rusi nećete izmisliti", reče on ushićeno novom ruskom ambasadoru Bocan-Harčenku, kao da su stari prijatelji. A što to vozilo od prototipa ima amfibijsku mogućnost, to nije bitno. I što ovaj "modernizovani" ruski može da plovi samo 4–4,5 kilometara na čas, a oni koje je JNA imala mogli su – 10.

Ima li neko da mu kaže da je JNA imala ruski tenk PT-76 amfibiju težak 14,6 tona koji je plivao, a naše domaće borbeno vozilo pešadije (BVP) sa težinom od 14 tona, proizvedeno prošlog veka, isto je to moglo. Zašto im ne plovi "Lazar 3"?, zaključio je jedan bivši visoki oficir. ¶

DAVOR LUKAČ

A od Ujka Sema...

Ministarstvo odbrane u saopštenju ne pominje američke donacije, one koje su praktične prirode i mnogo doprinose vojsci, a i višemilionske su. Ne računajući ono što je bilo pre nego što je Vučić 2012. postao ministar odbrane, nego samo posle, evo nekih od najvećih donacija, koje su Vojsci Srbije bile od neprocenjivog značaja, a pojedinačno su veće od milion dolara ili evra.

Sjedinjene Države su 2013. donirale integralni sistem za simulaciju pogodaka MILES, vredan 1,1 milion dolara, pa onda 2015. još 1,18 miliona za "integralni sistem za simulaciju pogodaka za MILES", pa onda i 375.000 za dodatne komplete opreme za taj sistem.

U 2017. SAD su dale 400.000 dolara za sistem za simulaciju, a onda i 1,1 milion za simulator za obuku pojedinaca i odeljenja u gađanju. Najveća pomoć te godine bila je za inžinjerijske jedinice, o čemu Vulin ćuti – 1.690.000 dolara u mašinama, pa 521.490 dolara za obuku i transport mašina i rezervne delove da bi potom 2018. dali dodatnih 488.000 dolara za "rezervne delove i transport inžinjerijskih mašina".

Za obuku srpskih mirovnjaka u bazi "Jug" samo za opremu su SAD dale u 2018. godini 800.000 dolara, pa potom još 383.000 dolara, a za opremu za Centar za obuku jedinica za multinacionalne operacije 1,18 miliona dolara. Za trenažne stanice/simulatore u bazi "Jug" SAD su 2014. dale 1,4 miliona dolara, pa onda još 819.000 za višenamenski poligon, a pre toga i 115.000 za trenažni sistem u oblasti medicine.

U 2015. SAD su za šest termovizijskih običnih dvogleda i za isto toliko sa laserskim daljinomerom, te za kupovinu 350 radioloških individualnih senzora Vojsci Srbije dale 586.000 dolara.

Intervju: Milan Antonijević, direktor Fondacije za otvoreno društvo Srbije

Nismo mirili jedne s drugima

"Što duže dijaloga ne bude bilo, to će gore posledice biti. Govorim o mogućnosti za pojačano nasilje i neka druga stanja koja smo gledali devedesetih, a ne bismo želeli da se ponove. Ne želimo ni da bilo ko u Evropskoj uniji postavi pitanje da li će u Srbiji biti nasilja, ali mnogo je važnije da niko od građana ne postavi to isto pitanje 2019. ili 2020. godine. Treba da obeležimo i 20 godina od Petog oktobra, i zaista bi bilo dobro da to uradimo na dostojan način"

Fotografije: Marija Janković

Susret, tek prvi u nizu, predstavnika opozicije, vlasti i civilnog sektora došao je u utorak 30. jula kao potpuni šok za široku javnost, s obzirom na to da nigde nije bio najavljen. Skup su organizovali Fondacija za otvoreno društvo Srbija (FOD) i Fakultet političkih nauka, po Četam Haus pravilima. Baš ova pravila izazvala su najveću zabunu u javnosti. Ovo je bio samo prvi u nizu planiranih skupova. Iako se datum drugog još ne zna, po političkim kuloarima pominje se petak 9. avgust. Sa direktorom FOD-a Milanom Antonijevićem razgovaramo pre svega o razlozima zašto je odabrana ova, kako se ispostavilo, kontroverzna metoda za diskusiju. "Na dan kad je održan naš susret, Četam Haus je obeležio stotu godišnjicu od nastanka ovih pravila", kaže Antonijević na početku razgovora za "Vreme": "To je metod kojim se vode razgovori, diskusije ili dijalozi, po kom se ono o čemu se razgovara u prostoriji može iznositi u javnost, ali bez navođenja izvora, odnosno bez informacije ko je od prisutnih dao određenu izjavu izgovorenu unutar zatvorenog prostora, kakav je i bio onaj na Fakultetu političkih nauka, gde smo organizovali sastanak. Možete govoriti o sadržini, što smo mi i uradili nakon izlaska iz prostorije, možete dati saopštenje, što smo takođe uradili i istakli koje su teme o kojima se pričalo. Ali nismo se izjašnjavali o konkretnim izjavama i ko je šta rekao."

"VREME": Da li postoji neki poseban razlog zbog kog ste odabrali ovaj metod?

MILAN ANTONIJEVIĆ: Fondacija za otvoreno društvo i Fakultet političkih nauka, kao organizatori, procenili su da je to bio jedan od načina da se obezbedi iskren i otvoren razgovor, da se saslušaju sve strane, da i Crta, Cesid i NDI kao predstavnici civilnog sektora budu poštovani kao sagovornici. Takođe, cilj nam je bio da ne bude onakvih medijskih izjava kakve inače slušamo u Narodnoj skupštini ili na nekim drugim javnim nastupima. Time smo hteli da omogućimo da dijalog ima dobar tok, da dođemo do određenih zaključaka, da nemamo ometanja i da se tu na zaista otvoren način govori o temama za koje mislim da su suštinske za sve građane i za demokratičnost društva.

Upravo tu je došlo do problema u komunikaciji sa širokom javnošću, pa baš od novinara dolaze primedbe da nemaju informacije koje su od ključnog javnog interesa. Šta je vaš kontraargument?

Ne mislim da to treba formulisati kao kontraargument. Zaista govorimo o situaciji koja je uzavrela, o društvu u kom nema dijaloga među akterima koje smo okupili, gde je sve tabloidizirano i pretvoreno u senzaciju, a ovde se zaista govorilo o procesima koji su od suštinskog značaja. Vratimo se na period od pre 30 godina. Mi uskoro obeležavamo tri decenije od ponovnog uvođenja višestranačja u Srbiju. Ovo je jedan način da damo značaj tom jubileju, da vidimo na koji način možemo da obradimo ono što se dešavalo u proteklih 30 godina i da vidimo kakav doprinos možemo dati, i kao civilno društvo koje prati taj proces od samog početka, ali i kao političke stranke koje su u međuvremenu formirane. Neke su novije, neke starije, neke postoje još od tog početka, pa da vidimo kako funkcionišu.

Sastanak ste organizovali vi, to jest FOD i FPN. Kako je došlo do toga?

Pre odgovora, želim da naglasim da Fond za političku izuzetnost Sonje Liht nije bio organizator. Važno je da ovo kažem jer hoću da zaštitim Sonju od

“Da ste bili u toj prostoriji, čuli biste da reč “bojkot” nije ni pomenuta, i mislim da je to dobro. Otvarali smo teme koje se tiču izbornih pravila i teme koje su već otvorili OEBS i Izveštaj Evropske komisije”

napada koji su krenuli ka njoj i idu na zaista vrlo ličan nivo. Ona jeste bila tu, dala je dobar ton diskusiji, ali nije učestvovala u organizovanju. Do sastanka je došlo na našu inicijativu. Kada pogledate dvogodišnju strategiju FOD-a koja se bavi time šta nedostaje srpskom društvu, mi smo za 2019. i 2020. stavili jednu reč, a to je dijalog. Na neki način, ovo bih mogao da nazovem i “boj za dijalog”.

Stalno pričamo da nam dijalog fali. Štaviše, govorimo o smrti dijaloga. Da li je ovaj sastanak bio početak tog procesa ili uvođenje u predddijaloško stanje? Pričamo li o situaciji kad dođe do teške povrede kičme pa pacijent prvo mora na rehabilitaciju, pa tek onda da ponovo prohoda?

Jeste. Ali prvo povreda mora da se konstatuje da bi mogao da se odredi pravac kojim će dijalog ići. Mnogo je šumova, mnogo loše komunikacije da bismo mogli da kažemo da smo već uspostavili dijalog.

Dakle, ovo je zametak nečega što bi u nekom trenutku moglo da postane pravi dijalog?

Moguće da je dijalog prejaka reč i ne želimo da budemo toliko ambiciozni pa da tvrdimo kako jedan skup može da promeni sve i da uvede dijalog u Srbiju. Očekujemo da do toga dođe. Ima dovoljno zainteresovanih aktera koji žele tome da doprinesu pa čak i da taj proces preuzmu. Videli ste izjavu Nenada Čanka da je mesto dijalogu u Narodnoj skupštini. Slažemo se s time i nadamo se da ćemo u nekoj budućnosti imati institucije sposobne da se u njima održi dijalog i da se sve teme mogu otvarati tamo.

U tom smislu, da li FOD ima stav o bojkotu parlamenta?

Da ste bili u toj prostoriji, čuli biste da reč “bojkot” nije ni pomenuta, i mislim da je to dobro. Otvarali smo teme koje se tiču izbornih pravila i teme koje su već otvorili OEBS i Izveštaj Evropske komisije. To je neki put kojim smo krenuli. »

■ "Želim da naglasim da Fond za političku izuzetnost Sonje Liht nije bio organizator. Važno je da ovo kažem jer hoću da zaštitim Sonju od napada koji su krenuli ka njoj i idu na zaista vrlo ličan nivo. Ona jeste bila tu, dala je dobar ton diskusiji, ali nije učestvovala u organizovanju"

Nema nijedne strane kojoj smo posebno naklonjeni. Nemamo nameru da se mešamo u odluke političkih aktera, postoje druge organizacije koje se time bave. Mislim da ovde treba posmatrati najširu sliku. Taj dijalog možda kasnije može da se vrati u neke druge institucije. Mi ne pratimo samo rad Skupštine nego i pravosuđe i izvršnu vlast. Civilno društvo je tu i te kako aktivno, naročito u radu nezavisnih institucija.

Kada govorimo o svim akterima, na dan kad mi razgovaramo, pojavila se reakcija Inicijative "Ne da(vi) mo Beograd", odnosno Građanskog fronta, jer nisu bili pozvani. Čini mi se da je reakcija otišla u smeru u kom su tretirani kao predstavnici civilnog društva, ali oni defakto jesu opoziciona snaga. Zašto ih nije bilo?

Za organizacije civilnog društva kriterijum nam je bio institucionalno delovanje, a za političke snage mislimo da oni koji su zastupljeni u Narodnoj skupštini imaju sigurno mesto za ovakvim stolom. Takođe, bile su pozvane i one organizacije koje učestvuju u jedinicama lokalne samouprave, pre svega u Beogradu. Niko od učesnika nije imao uslove o tome koga žele, a koga ne žele na drugoj strani stola, što je, po meni, jasan signal da će taj dijalog moći nekako da se uspostavi i uliva mi poverenje da ćemo napraviti prostor u kom se može otvoreno razgovarati. Sa ili bez povišenih tonova, što su vaše kolege koje su bile ispred mogle da čuju, jer je razgovor ipak bio konstruktivan.

Dakle, oni su tamo bili spremni da se saslušaju, nije bilo onoga što gledamo u parlamentu?

Apsolutno su slušali jedni druge, nije bilo kao u Skupštini, naprotiv... Bilo je oštrih tonova, naravno da nisu hvalili jedni druge, ali ipak su se čuli međusobno.

Kako je tekao taj razgovor?

I FPN i mi, kao organizatori, kao i svi ostali koji su tamo predstavili svoje nalaze, nisu ni vlast ni opozicija. Ovo nije bio pokušaj mirenja jednih i drugih, ovo nisu bili pregovori i mislim da je to jako važno naglasiti. Ovo je bilo davanje mogućnosti da različite organizacije pokažu svoje nalaze i da vidimo koliko sa drugih strana ima slaganja i sa iznetim ocenama stanja i kada je reč o daljim koracima.

Kad pričamo o predstavnicima vlasti, da li je i njima ostavljena sloboda koga će tačno poslati kao predstavnike?

Da. Ovde govorimo o mestima, naš predlog je bio da vladajuća stranka pošalje po jednog predstavnika za svaku od četiri teme. Isto je važilo za opoziciju. Dužan sam da pojasnim još jedan detalj koji je u medijima različito tumačen – odsustvo predstavnika Socijalističke partije Srbije. U komunikaciji sa vođstvom stranke, bio je određen Žarko Obradović. On je telefonom potvrdio dolazak, ali zbog zabune u komunikaciji mejlom on nije dobio agendu i došlo je do nesporazuma. Zaista je bio nesporazum, i to sa naše strane. Ali oni su spremni da se kasnije uključe u dijalog, kao i Liga socijaldemokrata Vojvodine. Čanak jeste dao onu izjavu, ali su kasnije pokazali želju da se uključe. Isto je i sa Demokratskom strankom Srbije, tako da tu negde, osim još SMS-a, to je grupa sa kojom će se ubuduće sedeti. Na kraju krajeva, i "Ne da(vi) mo Beograd" je pokazao spremnost da prihvati neke zaključke sa tih skupova, pa će i oni biti na neki način uključeni. Imaćemo kontakte sa njima.

Okupili ste različite faktore među kojima ne postoji zdrava komunikacija. Nije bilo predstavnika medija, ali zar ne bi trebalo i oni da budu deo dijaloga, s obzirom na to da su bili tema?

Svakako da su značajan faktor, a to se vidi i po načinu izveštavanja. Jedna doza zrelosti se pojavila među svim učesnicima, koji su svima davali izjave, naravno, po dogovorenim pravilima.

Imamo organizacije civilnog društva, imamo vlast, imamo opoziciju. Zanima me vaš stav, sada ne kao direktora FOD-a nego nekoga ko je dugo u civilnom sektoru i uključen je u društvena, pa i politička pitanja: kad pogledamo sve te faktore, da li svi oni, nasuprot vlasti, biju jednu bitku ili ipak traže različite slobode?

Nemoguće je da imate društvo u kom se svi bore za iste stvari i iste vrednosti, i to je dobro. Pokušavamo da osluškujemo društvo i vidimo koje procese treba unaprediti. Zato ovaj dijalog i jeste otvoren, tu ima ljudi sa kojima deo civilnog društva ima ozbiljna neslaganja, ali činjenica da su organizacije koje prate ovu oblast o kojoj se govorilo došle, govori o njihovoj zrelosti i spremnosti za dijalog. Nijedna strana ne treba da očekuje da će se neka druga staviti u njenu službu, na primer, da sad civilno društvo ili mediji stanu uz opozicione snage. Moramo da zadržimo zdrav kritički odnos jednih prema drugima. Imamo u prošlosti iskustva, od 2000. do danas, da se dobronamerne kritike civilnog društva doživljavaju kao napad na vlast.

Nadamo se da sad postoji zrelost i kod civilnog društva i kod političkih aktera da se uspostave razumevanje i komunikacija.

Ocenili ste da je ovaj prvi susret bio konstruktivan i obrazložili to činjenicom da nijedna strana nije ni potpuno zadovoljna ni potpuno nezadovoljna. Međutim, nakon sastanka, s obe strane, sada govorim o vlasti i opoziciji, čuli smo izjave da im nije drago što sede za istim stolom. Da li vam se to čini kao iskren utisak ili kao poruka usmerena spolja, ka biračima, da ne pomisle da se neko "prodao"?

Spremnost da se dalje ide u teme, a to smo videli da postoji, mislim da svakako jeste jedan veliki korak. Nezadovoljstvo je toliko da ne možete napraviti balans na jednom skupu, niti je neko u toj prostoriji pokušao da teme koje su razmatrane predstavi kao jedini problem, niti je sebe doživeo kao reprezenta celog društva. I te kako ima još aktera koji zavređuju da se uključe.

Komentari koji su došli posle, da ne bi sedeli jedni s drugima u kafani, govori da FPN nije kafana, i mislim da je to

dobra poruka. To je poruka da u srpskom društvu imate prostore koji zahvaljujući svojoj nezavisnosti mogu da ponude način i platformu za dijalog.

I meni su te izjave nakon skupa na momente zvučale kao umirivanje birača i uveravanje da su i dalje beskompromisni i da zaista sve najgore misle o drugoj strani s kojom su sedeli za stolom. Moguće da je to tek početak spoznaje kako izgleda dijalog. Hajde da pogledamo koliko zemalja ima u EU sa potpuno suprotstavljenim interesima, ali oni sede za stolom i donose teške odluke, gde nijedna strana nije pobednik ni gubitnik, gde mali Luksemburg ima jednako pravo odlučivanja kao velika Francuska... Mislim da je to dobra poruka svima koji mere odnose snaga na osnovu istraživanja javnog mnjenja: baš to da u EU svi sede ravnopravno, bez obzira da li imaju 500.000 stanovnika ili nekoliko desetina miliona.

Ako smo stvarno ušančeni kao društvo, možemo li da sagledamo dalekosežne posledice života bez dijaloga?

Naša inicijativa i proističe iz toga što smo predvideli kako može izgledati društvo u tom slučaju. Govorimo o nečemu što je zaista raspad mogućnosti za dijalog. Što duže dijaloga ne bude bilo, to će gore posledice biti. Govorim o mogućnosti za pojačano nasilje i neka druga stanja koja smo gledali devedesetih, a ne bismo želeli da se ponove. Ne želimo ni da bilo ko u Evropskoj uniji postavi pitanje da li će u Srbiji biti nasilja, ali mnogo je važnije da niko od građana ne postavi to isto pitanje 2019. ili 2020. godine. Treba da obeležimo i 20 godina od Petog oktobra, i zaista bi bilo dobro da to uradimo na dostojan način.

Koliko smo daleko od ciljeva koje je FOD odredio započinjući organizaciju ovog dijaloga?

Ovo je zaista put od mnogo stepenika koje treba preći da bismo izgradili društvo. U onom momentu kad primetimo da ne idemo nizbrdo, mislim da će to biti znak da smo na dobrom putu. Ne mislim da treba sada praviti nekakav kvantni skok, već male, ostvarive korake na putu do izbora koji dolaze, pa preko pravosudnog sistema i konačno reforme izbornog sistema.

Kad smo kod toga, razni su se spinovi pojavili oko toga šta su tamo bile teme. Vi sve vreme pričate o izbornim pravilima kao temi skupa, a premijerka tvrdi da se pričalo o izbornom zakonu, iako nije bila tamo. Da li je nama problem izborni zakon ili izborni uslovi?

Reč je o sprovođenju zakona i obezbeđivanju ravnopravnih uslova u situaciji kada je zakon u velikoj meri usklađen, ali da praksa stvara probleme. S jedne strane imate nepoverenje građana u izborni proces, a sa druge potrebu za reformom celog sistema.

Mi moramo da tražimo da se sve negativne pojave izbegnu, da nemate nikakvo nasilje na biračkim mestima, ni najmanju mogućnost da mislite da li je nasilja bilo ili nije. Treba da dođemo do atmosfere u kojoj su jasna pravila i ravnopravni uslovi za političku borbu argumentima. Politička kultura se gradi i to će sigurno još dugo trajati. To je dugoročan proces i ne možemo očekivati da dođe brzo. Ali nama je to bila motivacija da uđemo u ovaj proces. Anticipirali smo šta sa sobom nosi zatvaranje za javnost, ali to smo morali da uradimo da bismo bili efikasni.

Dobro, skup je bio zatvoren za medijsko izveštavanje, ali mediji su bili jedna od tema. Da li je onda trebalo uključiti predstavnike medijskih udruženja?

Moguće je da to bude jedno od pitanja koja će doći na red. Videćemo. Ja bih zaista svaku od tema testirao da vidimo o kojima je moguće konstruktivno razgovarati, pa uključiti i medijska udruženja. Od svih tema, najlakše je postignut dogovor oko biračkih spiskova. Dve su bile podjednako teške – finansiranje političkih kampanja i mediji. Potom pitanje biračkog prava i na kraju birački spisak kao najlakša. Ali ne mislim da treba poći od najlakšeg pitanja, naprotiv.

Kako smo došli do toga da pred obeležavanje 30 godina višestranačja i 20 godina Petog oktobra mi imamo smrt dijaloga koji sad treba reanimirati?

Srbija se vratila razmišljanju o demokratiji zaista tek početkom devedesetih kada su napravljeni prvi koraci u osnivanju stranaka. To su sve normalni ciklusi, pogledajmo druge zemlje. Recimo, koliko je Portugal imao problema dok je od uspostavljanja demokratije stigao do normalne situacije u kojoj su medijske i druge slobode pravilno shvaćene. Vi danas u Portugalu, pre centralne informativne emisije, imate političke opcije koje, srazmerno jačini u parlamentu, imaju nešto da kažu. To može da bude jedan od modela za nas.

Kako vam zvuči kad predsednik Srbije Aleksandar Vučić izađe i kaže, posle ovog skupa na kom nije bio, da može da izađe u susret kad je reč o javnom servisu? A javni servis mu ne spada u ovlašćenja.

Iz društva u kom se osluškuje samo volja jedne opcije ili jednog autoriteta, može se izaći i tako: što će davati neke ustupke, bez obzira da li mu spadaju u ovlašćenja ili ne. Onda kasnije to prelazi u praksu i u slobodu direktora i urednika tog RTS-a da ne moraju da razmišljaju kako će ono što rade da izgleda tom jednom autoritetu.

Oko FOD-a se napravio odijum zbog susreta Aleksandra Vučića sa Aleksom Sorosem. Koji je vaš odgovor na primedbe koje idu čak i do optužbi za "kolaboraciju"?

Ovde kruže tri različite verzije: jedna je da je ovaj skup došao na inicijativu Metjua Palmera, druga da je na inicijativu EU i treća da ga je inicirao Soros. Svaka od tih opcija negira našu sposobnost da se kao društvo bavimo ključnim unutrašnjim političkim pitanjima i negira zrelost organizacija koje su sedele na ovom skupu da otvoreno pričaju o teškim temama. Ne moramo uvek da pregovaramo uz posrednike. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Ko seje nepravdu –

Čini se da niko ozbiljan ne očekuje da će vlast ispuniti uslove koje joj je opozicija okupljena oko Saveza za Srbiju ispostavila, ali se nezavisno od toga postavlja pitanje da li će opozicija bojkotom oslabiti ili ojačati svoju poziciju. Otvorena su pitanja kako će se opozicija, koja ionako kuburi sa novcem, finansirati posle bojkota, da li će bojkot doprineti osipanju članstva, pogotovo na lokalu, kakav će biti odnos prema gradovima kakav je Šabac, da li je opozicija spremna bez borbe da ga preda naprednjacima

Izbori koji će biti održani u proleće iduće godine, odnosno njihov sve izvesniji opozicioni bojkot, ne prestaju da budu dominantna politička tema ovog leta. Ona je donekle podelila opozicionu, bolje rečeno nerežimsku scenu, iako se svi listom slažu da uslovi za regularne izbore ne postoje, odnosno da ima sijaset veoma ozbiljnih razloga za njihov bojkot. Dok jedni pozivaju da se ovom pitanju priđe "hladne glave", da se uradi ozbiljna analiza šta bojkot donosi opoziciji, šta vlastima, a šta građanima, drugi opet tvrde da bojkot nema alternativu. Ponekad zbivanja na društvenim mrežama podsete na 2012. godinu i kampanju "belih listića", koji su zagovarali aktivnu izbornu apstinenciju i svakoga ko je "glasao za manje zlo" proglašavali za "kolaboranta".

A upravo pojedini analitičari smatraju da je dilema za ili protiv bojkota zapravo biranje između dva zla. Oni podsećaju na to da jedini domaći primer bojkota (1997) nije bio uspešan, kao i na to da su izlasci opozicije na izbore uprkos katastrofalnim uslovima (1996. i 2000) imali izvrsne rezultate. Miloševićev režim je pao na izborima, uprkos tome što su i tada, kao i sada, mediji bili okupirani, birački spiskovi nesređeni, izborni sistem loš, a birači izloženi raznim pritiscima. Petog oktobra ne bi bilo da nije bilo 24. septembra, smatraju oni.

Čini se da niko ozbiljan ne očekuje da će vlast ispuniti uslove koje joj je opozicija okupljena oko Saveza za Srbiju ispostavila, ali se nezavisno od toga postavlja pitanje da li će opozicija bojkotom oslabiti ili ojačati svoju poziciju. Otvorena su pitanja kako će se opozicija, koja ionako kuburi sa novcem, finansirati posle bojkota, da li će bojkot doprineti osipanju članstva, pogotovo na lokalu, kakav će biti odnos prema gradovima kakav je Šabac, da li je opozicija spremna bez borbe da ga preda naprednjacima... Na kraju, ključno je pitanje da li postoji jasan plan, i da li on može okupiti oko sebe široku opozicionu i građansku scenu.

ZA SVAKI OD ZAHTEVA POSTOJI ZAKONSKA NORMA

Potpredsednica Stranke slobode i pravde Marinika Tepić u razgovoru za "Vreme" podseća da su neophodni izborni uslovi vrlo jasno definisani u zahtevima i aneksima koje je izradila Stručna radna grupa protesta "1 od 5 miliona". Tepić kaže da nema delimičnog ispunjenja zahteva – "ili sve ili bojkot".

Na pitanje koliko je realno da vlast ispuni uslove opozicije, ona kaže da za svaki od zahteva već postoji zakonska norma u važećim propisima. "Što znači da je realno, samo je pitanje da li je režim svestan koliko je sve nategao do nenormalnosti. Znate, to me uvek podseti na onu sliku Čaušeskuovih na balkonu pod kojim su stotine hiljada ljudi u pobuni protiv njih, ali oni čak i u tom trenutku to ne razumeju i izgovaraju potpuno neverovatne stvari, kako su neposlušni i da će ih oterati odatle", kaže Tepić.

DEFINITIVNA ODLUKA O IZLASKU NA IZBORE U SEPTEMBRU: Sastanak opozicije
Foto: Filip Krainčić/ Tanjug

Potpredsednik Narodne stranke Miroslav Aleksić smatra da vlast, ukoliko postoji volja, može preporuke i zaključke stručnog tima protesta "1 od 5 miliona" da sprovede u roku od dva meseca. "Međutim, smatram da vlast neće prihvatiti ove uslove, jer bi na taj način oslobodili građane i dali im mogućnost da biraju i budu birani u skladu s pravilima demokratije, a pod tim uslovima ova vlast bi izgubila izbore", kaže Aleksić za "Vreme".

On ističe da u Srbiji od 2012. godine nema uslova za sprovođenje fer i slobodnih izbora. "Vlast je u kampanji 365 dana u godini, tako što su zloupotrebama i nepoštovanjem Ustava i zakona stavili

– žanje bojkot

medije pod gotovo apsolutnu kontrolu, a sve institucije sistema u funkciju pobede vladajuće stranke na izborima", smatra Aleksić.

Rade Veljanovski, potpredsednik Građanskog demokratskog foruma, stranke koju su oformili bivši pripadnici Pokreta slobodnih građana, takođe smatra da ne postoje uslovi za fer i poštene izbore. "Osnovni uslovi za izlazak na izbore su poznati: uređeni birački spiskovi bez mrtvih duša i dodavanja imena, korektan i profesionalan odnos medija prema svim učesnicima izbora, izostanak prekomerne promocije vladajuće partije i njenog lidera, stvarna kontrola izbora uz poželjan nadzor međunarodne zajednice. Mi smatramo posebno važnim i da se ljudi ne teraju da glasaju za sadašnje vladaoce, da se ne ucenjuju radnim mestima i sopstvenom egzistencijom, da ne budu privilegovani ako svoj glas daju SNS-u. Sadašnja vlast ne garantuje takve uslove i teško da će je iko na to primorati", ističe Veljanovski u razgovoru za "Vreme".

Politički analitičar Boban Stojanović smatra da su sve preporuke ekspertskog tima protesta veoma važne, ali da su po njemu dve ključne stvari koje utiču na regularnost izbora, a to su "mediji i (ekonomski) pritisci na birače".

"Mislim da opozicija ne bi smela da odustane od bilo koje preporuke ekspertskog tima. Mislim da će Vučić u periodu do izbora i to uskoro, kako bi odložio odluku opozicije o bojkotu, krenuti da popušta u nekim oblastima kao što je birački spisak (što je već najavljeno), verovatno i oko Agencije za borbu protiv korupcije i RTS-a, a moguće i oko izborne administracije. Opozicija bi morala da bude dosledna i da ne 'nasedne' na sitne i kozmetičke promene, već da insistira na suštinskim stvarima, a to su, makar za mene, mediji i pritisci na birače", ističe Stojanović.

KAKO FINANSIJSKI PREŽIVETI BOJKOT?

Politički analitičar Duško Radosavljević smatra da bi partije koje "godinama i decenijama" svoje finansije "poboljšavaju transferima iz budžeta političkih zajednica" bile "finansijske žrtve" bojkota, ali da bi to značilo i veliku proveru lojalnosti i vere članstva u partije. "Partije koje imaju više stotina hiljada članova (SPS, DS, SRS), naglo kaliraju u članstvu nakon gubljenja izbora, ili udaljavanja od eksploatacije vlasti. Naravno, sve to praćeno teškim finansijskim stanjem, dugovima itd. Naplata članarine, prilozi, doprinosi, nalaženje mecena, uzimanje kredita, formiranje partijskih preduzeća i zadruga, novčano participiranje kandidata u izbornim kampanjama – bio bi način da se formira kvalitetan partijski budžet, manje opterećen kontroverzama i nelegalnim radnjama. Naravno, uslovi i način finansiranja političkih partija moraju biti deo zakonodavstva, usvojenog pre eventualnih izbora. Celokupna korupcija u Srbiji ima svoje rodno mesto u korupciji vezanoj za finansiranje partija", smatra Radosavljević.

Boban Stojanović kaže da je budžetsko finansiranje važno za funkcionisanje političkih partija, ali da je situacija u Srbiji takva da ovo ne sme da bude razlog da se odustane od bojkota. "Jednostavno, ovo nisu normalne političke okolnosti i potrebno je vući poteze koji neće biti laki. I devedesetih se opozicija sastajala po stanovima, podrumima, borila za neko finansiranje, a sada ispada da im je zadržavanje novca za prostorije i telefon važnije od budućnosti Srbije, kao i od svojih glasača. U ovakvim okolnostima partije moraju da se okrenu ka članstvu, da »

pokušaju da se finansiraju 'odozdo' i da budu spremne da se odreknu nekih privilegija koje imaju", kaže Stojanović.

I za Mariniku Tepić je budžetsko finansiranje stranaka sekundarno pitanje, imajući u vidu da će organizacije koje "izdaju dogovor" nestati kao relevantne "brže nego što se zaključi izborni dan".

"One koje budu izdale, pa se još nadaju i ulasku u parlament, možda će i imati neko finansiranje, ali neće više imati građane iza sebe, zbog kojih bi, verujem, i trebalo da postoje. One druge, koje bi ostale bez finansiranja, takođe verujem da su svesne da će ih koketiranje sa idejom izlaska na lažne izbore i definitivno ostaviti bez ičega, i bez novca, ali i bez perspektive da u sledećem slobodnom izbornom ciklusu, za koji ćemo se sami izboriti, ostanu u borbi uzdignute glave. Uostalom, to su i više nego jasne poruke birača i sa beogradskih izbora, pa ko je shvatio, tim bolje", kaže Tepić.

Miroslav Aleksić ističe da je bojkot "vanredna situacija" u političkom životu jedne zemlje i da nije građanima Srbije "prvi put da se bore sa diktatorima". "U tim momentima solidarnost je najvažnija, a već se pokazalo da su ljudi tada spremni da jedni drugima pozajmljuju automobile, daju gorivo, da se prijateljima obraćaju za finansije za vaninstitucionalnu borbu protiv autokratskih režima. Siguran sam da će tako biti i ovaj put. Uostalom, Narodna stranka je tako funkcionisala i do sada", kaže Aleksić.

Veljanovski, međutim, smatra da je bojkot nametnut kao "tema važnija od same smene vlasti" i da je "sigurno da se neće postići konsenzus svih opozicionih aktera u vezi s tim".

"Stiče se utisak da deo opozicije insistira na bojkotu jer nema šta da ponudi. Očekivanje da će se bojkotom poljuljati sadašnja vlast, jer onda izbori neće biti legitimni, jeste iluzija. Političkim strankama opozicije će biti teško, i tu se krije jedan paradoks. Najteže će biti novim političkim organizacijama, koje nemaju grehe prošlosti i koje zaista nude nova i prava rešenja, jer one ni na koji način nisu etablirane i nikada nisu učestvovale u podeli postizbornog kolača. Vremena su drastično drugačija od devedesetih: pomoći i novca jednostavno nema. Većina opozicionih organizacija moraće da se osloni na sopstvene snage: članarinu i donacije svojih članova", kaže Veljanovski.

KAKO ĆE PREŽIVETI STRANKE NA LOKALU?

Jedno od bitnih pitanja je i kako će članstvo opozicionih stranaka na lokalu gledati na bojkot izbora, kao i da li je opozicija spremna da se odrekne vlasti u onih nekoliko lokalnih samouprava u kojima ima skupštinsku većinu.

Miroslav Aleksić ne vidi u tome problem, ističući da ljudi sa lokala "mnogo bolje osećaju represiju režima".

"Naš cilj nije da se dokopamo nekog odborničkog mesta u nekoj opštini ili određenog broja poslaničkih mesta u Skupštini, mi se borimo za smenu diktatora i uspostavljanje sistema u državi. Ljudi koji predstavljaju opozicionu stranke na lokalu pokazali su neviđenu hrabrost i spremnost da u toj borbi istraju, za njih će bojkot biti novi vid borbe i još jedno sredstvo da se do cilja dođe što pre", smatra Aleksić.

Politički analitičar Boban Stojanović smatra da bi, u sadašnjim uslovima, opozicija trebalo da bojkotuje izbore na svim nivoima. "Ne može se izaći u nekoliko lokalnih samouprava, a ostalo bojkotovati", smatra on.

Stojanović ističe da u sadašnjim uslovima nije realno da opozicija "sačuva" Šabac i Paraćin jer je ubeđen da će SNS učiniti sve da preuzme vlast u ovim lokalnim samoupravama. "Na osnovu onoga što rade nekoliko godina unazad, jasno je da će SNS apsolutno sve karte baciti na to da preuzme i ove jedinice lokalne samouprave, a tu ne mislim samo na ljude i aktivnosti u kampanji, već i na ozbiljan novac. Verujem da će prelaziti sve dozvoljene i nedozvoljene granice ubeđivanja birača", kaže Stojanović.

On dodaje da nije siguran da bilo ko u opozicionim partijama iz gotovo 90 odsto opština i gradova misli da može u ovim okolnostima da pobedi na izborima i osvoji vlast. "U tom smislu je opasnost od razočaranja lokalnih funkcionera i članova znatno manja. Sigurno je da će biti nezadovoljnih lokalnih odbora, opet iz razloga tih nekih finansija koje bi imali da su deo lokalnih parlamenata, ali se opet vraćam na to da je situacija u Srbiji daleko od normalne. Moja teza je da bi izlazak na izbore pre oslabio opozicione stranke, jer bi usledilo novo razočaranje u rezultate izbore. Sigurno da bi opozicija doživela ozbiljan debakl na izborima, naravno ukoliko se suštinske stvari ne promene", kaže Stojanović.

KAKO TREBA DA IZGLEDA BOJKOT?

Za političkog analitičara Duška Radosavljevića bojkot je "prva mera", koja podrazumeva pravljenje što šireg političkog fronta partija i građanskih pokreta, čime bi se otežalo "kvaziopozicionim partijama da se opredele za 'principijelni' izlazak na izbore".

"Ako bi bojkot bio uspešan, druga etapa je građanska neposlušnost. Međutim, to onda znači da partije više slušaju zahteve građana, a ne da uteruju građane u uske partijske kalupe. Slučaj sa orga-

VUIČIĆ MU REKAO DA RAZGOVARA SA SZS: Nebojša Stefanović
Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

nizacijom građanskih protesta je više nego ilustrativan. Građani traže radikalniji program promena u Srbiji: bolji život, standard, perspektivu, vladavinu prava, kvalitetniju privredu, upravu, školstvo, zdravstvo, da mladi ostanu ovde... Traže da se celokupni odnosi u državi promene. To je ono na čemu treba raditi", smatra Radosavljević.

Za Bobana Stojanovića sama odluka o bojkotu, koja bi, ukoliko ne bude značajnih promena, trebalo već u septembru da bude saopštena, "krnji legitimitet izbora i kasnije vlasti". On smatra da će se vlast truditi da podigne izlaznost.

"SNS će maksimalno pokušati da izvuče birače na izbore svim sredstvima i zato opozicija ne bi trebalo da postavlja granice izašlih birača, da ne bi upali u zamku brojeva. Bojkot bi trebalo da ponovo omasovi proteste i aktivira građane u tom smislu, a politički akteri koji su bojkotovali izbore da nastave da kroz aktivnosti pre svega na ulici i na međunarodnom planu ukazuju na nelegimitnost izbora i buduće vlade, i da vrše konstantan pritisak na vlast", smatra Stojanović.

Miroslav Aleksić smatra da je veoma važno da građani znaju da bojkot nije "hir" opozicionih partija nego "jedina opcija u borbi sa režimom".

"Ukoliko se bojkot dogodi, a izvesno je da hoće, biće to aktivan bojkot koji će podrazumevati organizovanje različitih akcija, protesta i pozivanje građana da ne učestvuju na nelegalnim izborima. Na sam dan izbora svi ćemo biti aktivni u sprečavanju režima da falsifikuje izlaznost i bićemo spremni čak i na blokadu izbornog procesa. Ako se izbori u takvom ambijentu ipak održe, rezultati takvih izbora, sprovedenih mimo zakona i Ustava i bez opozicije, neće proizvoditi nikakvo dejstvo, jer će biti nelegalni i nelegitimni. Samim tim, nećemo priznati ni organe koji su formirani na osnovu izbornih manipulacija, kao ni bilo koju njihovu odluku, što nas vodi u građansku neposlušnost sa kojom će režim morati da se suoči", kaže Aleksić.

Rade Veljanovski kaže da se Građanski demokratski forum ne bavi formom i sadržajem bojkota i da za odluku o njemu "nikada nije kasno". On izražava bojazan da bi bojkot na duže vreme mogao da učvrsti sadašnju vlast, "od koje se ne može očekivati griža savesti zbog bojkota".

"Ako čitava opozicija ili njen veći deo ne izađe na izbore, imaćemo ono što i sada imamo: iznurivanje opoziciono orijentisanih građana previše čestim, a neosmišljenim protestima, zahteve koje niko ne respektuje, promociju onih opozicionih aktera koji imaju više novca i koji su bliži medijima iako nisu ozbiljan nagoveštaj promena, jačanje sukoba na relaciji vlast–opozicija i, vrlo verovatno, sve veću apatiju građana i povlačenje u sebe. To je gore nego neuspeh na izborima", smatra Veljanovski.

Za Mariniku Tepić, međutim, nema dileme. Ona smatra da je Srbija država koju je privatizovala jedna "kriminalna organizacija neoradikala koja se samo registrovala kao politička partija".

"Neko je to lepo rekao: ko seje kriminal, nepravdu, gušenje medija i sloboda, krađu izbora, žanje bojkot svih koji na to više ne pristaju, što sigurno nije pitanje samo tog jednog izbornog dana ili dana posle, već bukvalno opstanka ovog društva", kaže Tepić. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Oluja u ružičastoj sapunici

Kada je u nedelju stao na binu i obratio se okupljenom narodu, Aleksandar Vučić je nastavio da ponavlja iste one greške koje je počinio u Krajini pre 25 godina. Reči koje je uputio sa govornice prilikom obeležavanja Oluje bile su gotovo jednako oštre, isprazne i besmislene kao i one koje je ponavljao hiljadama puta

Piše: **Ognjen Rašuo**

Advokat i jedan od prognanih Srba iz Knina u operaciji Oluja

Živimo podeljeni između dve paralelne stvarnosti. Jedna je stvarnost nikad bržeg razvoja države, najvećeg rasta BDP-a u regionu, veličanstvenih uspeha, novih auto-puteva, aerodroma i fabrika, renoviranih ulica i trgova. U drugoj stvarnosti institucije demokratske države ne postoje ili su uzurpirane i zloupotrebljene od strane vlasti, sve više i više zaostajemo za modernim svetom kome, bar formalno, težimo, asfalt na auto-putevima puca nekoliko nedelja nakon otvaranja, sa aerodroma ne poleću avioni, renovirane ulice i trgovi se raspadaju čim se sklone kamere podobnih medija, radnici u novim fabrikama rade u lošim uslovima za bedne plate, večito zaposleni po osnovu ugovora o privremenom radu, dok im otpad iz tih istih fabrika truje decu.

PARALELNE STVARNOSTI

Dve godine pred Oluju Knin je živeo dve paralelne stvarnosti. U jednoj, hrabra srpska krajiška vojska je imala tenkove, topove, municiju, desetine hiljada ljudi u borbenom sastavu, dobrovoljce, korpus specijalnih snaga, političare iz naroda prepune dinarske seljačke mudrosti i narod koji je spreman da izdrži do kraja. U drugoj stvarnosti, vojska je bila demoralisana i dezorijentisana, korpus specijalnih snaga je bio sastavljen od ljudi koji su prisilno mobilisani u Srbiji gde su živeli kao izbeglice, političari nisu imali pojma kuda vode svoj polugladni narod, koji je bio sasvim svestan da neizbežno dolazi i gotovo očajnički pokušavao da deci pribavi indeks ili uverenje o studiranju nekog od fakulteta u Srbiji. U drugoj stvarnosti, Hrvatska je bila međunarodno priznata država i članica Ujedinjenih nacija, a Srbija država pod sankcijama, gladna i odbačena.

Zašto su ljudi verovali u onu prvu stvarnost iako je sve oko njih bilo drugačije? Bila je to nada očajnika koju su vatrenim govorima hranili demagozi željni slave. Svaku naznaku mira ili mirovnih pregovora proglašavali su za izdaju, svakog čoveka koji je pričao o drugoj stvarnosti proglašavali su za izdajnika. Reč koja im je opravdavala takvo postupanje je bila politika. U ime politike sve se može i sve se sme, pametni se mogu proglasiti za lude, patriote za izdajnike a pošteni za lopove. I obrnuto, samo je bilo potrebno da ste član stranke i postajali ste doktor i profesor.

Prva kninska stvarnost se raspršila u Oluji. Dok smo se u koloni traktora izvlačili ka Srbiji, niko više nije mislio na velike i jeftine reči kojima su nas trovali prethodnih godina. Pomislićete da su oni čija se politika završila nacionalnom katastrofom Srba u Krajini imali makar toliko obraza da upute izvinjenje i zamole za oprost ljude koje su vodili u propast. Odgovoran političar bi to uradio. Sigurno ne bi i dalje srljao u iste greške.

U stvari, pitanje njihove odgovornosti za loše vođenje politike nikada nije postavljeno. Postavljeno je pitanje odgovornosti za ratne zločine, a oko pitanja odgovornosti za početak rata su se lomila i lomiće se koplja. Čak se raspravljalo i o ideološkim i ekonomskim krivicama za rat. Ali nikada niko nije postavio pitanje odgovornosti za loše vođene pregovore, za sabotiranje pregovarača, za sramno vođenu diplomatiju, za novinarstvo koje je bilo propaganda vlasti a ne istinito izveštavanje o stradanjima ljudi u ratu. Nikada nisu platili nikakvu političku ili moralnu cenu za reči koje su druge ljude tako mnogo koštale.

Kada prođu predstave, moji zemljaci iz Rakovice i dalje će voditi tešku i neravnopravnu bitku sa Goranom Vesićem i gradskim vlastima da bi sačuvali krovove nad glavom koje su, uz pomoć UNHCR-a, sami izgradili. Porodice oficira JNA, ljudi koji su se borili za ovu zemlju, isteruju se iz hotela "Bristol"

Kada je u nedelju stao na binu i obratio se okupljenom narodu, Aleksandar Vučić je nastavio da ponavlja iste one greške koje je počinio u Krajini pre 25 godina. Reči koje je uputio sa govornice prilikom obeležavanja Oluje bile su gotovo jednako oštre, isprazne i besmislene kao i one koje je ponavljao hiljadama puta do tada, oportuno menjajući narative kako se vreme menjalo. Kao i tada, njegove reči su samo isprazna demagogija čiji je cilj, pre svega i iznad svega, odbrana sopstvene vlasti. Okupljenim Krajišnicima i članovima stranke dao je ono što

Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

POLITIKA KONTINUITETA: Aleksandar Vučić u Krušedolu

ištu, velike reči utehe i prkosa nafilovane lažima i opštim mestima. Za sve nesreće i zla optužio je neke druge ljude, ali nije imao hrabrosti da stane iza svojih reči i prozove ih po imenu. A onda je slušao kako su ga sledeći govornici udvorički proglašavali za mesiju dok je masa predvođena srednjim stranačkim kadrom po pripremljenom scenariju aplaudirala i skandirala. Odradio je i ovu predstavu i produžio dalje.

Obeležavanje Oluje trebalo bi da bude tužan skup gde se sećamo mrtvih i odajemo poštu žrtvama. I svi bi, bez obzira na to kakvi su naši politički stavovi, trebalo da ispoštujemo 500 godina istorije krajiških Srba, našeg jezika, naše kulture i ostatke našeg naroda. To nije smelo da se pretvara u predizborni skup Srpske napredne stranke gde će se Vučić svađati sa odavno mrtvim Tuđmanom i pretiti Hrvatskoj puškom za koju svi znaju da je prazna.

Kada prođu predstave, moji zemljaci iz Rakovice i dalje će voditi tešku i neravnopravnu bitku sa Goranom Vesićem i gradskim vlastima da bi sačuvali krovove nad glavom koje su, uz pomoć UNHCR-a, sami izgradili. Porodice oficira JNA, ljudi koji su se borili za ovu zemlju, isteruju se iz hotela "Bristol", jedinog mesta koje sada mogu zvati domom, kako njihova muka ne bi smetala pogledu kupaca stanova u "Beogradu na vodi". Zasluge za Regionalni stambeni program bez imalo srama prisvajaju sadašnje vlasti, iako su ideja, plan, zemljište i novac obezbeđeni mnogo pre nego što su oni došli na vlast i, u stvari, svojim lošim potezima i neznanjem samo za par godina usporili završetak gradnje.

ISKRENI VUČIĆ

Jednom prilikom je Aleksandar Vučić rekao da je ispunio sve svoje političke ambicije. Duboko verujem da mu je to jedna od retkih iskrenih i istinitih izjava. I to je bila zastrašujuća rečenica. Njegove političke ambicije nikada nisu bile bolja i prosperitetnija Srbija, nezavisna Krajina, Karlobag, Karlovac, Ogulin, Virovitica, ili ostvarenje ove ili one ideologije. Sve je to uvek bila šarena laža ispraznog čoveka. Samo što su te laže nekada bile plaćene ljudskim životima i spaljenim selima i gradovima, a danas tek čekamo kakav će nam račun konobar na kraju večeri doneti.

Kao što je krajiške Srbe realnost, svom svojom brutalnošću otvorenog ustašluka, udarila u lice 4. 8. 1995. godine, tako će i u Srbiji realnost razvejati mehur ružičaste sapunice. I tada, kao i u Krajini, cenu neće platiti političari koji su ako ne stvorili, onda svakako produbili problem, već ona sirotinja koja danas veruje u ružičastu sapunicu.

Moj razlog što ne volim Vučića nije osvetoljubive prirode, nema nikakve veze sa izgubljenim zavičajem ili ideologijom. On veruje da su vlast i moć sav smisao politike, ja verujem da je smisao politike poboljšavanje države i njenih institucija. On smatra da je u političkoj borbi dozvoljeno kršiti zakone i moral, da ne postoji moralna ili etička granica, dok ja smatram da postoji i da se ona ne prelazi zbog opšteg dobra, a što je čovek na višoj funkciji to je njegova odgovornost za opšte dobro veća.

I zato ne verujem u ružičastu sapunicu. ¶

Komesarijat pomaže korisnicima u Rakovici da postanu vlasnici stanova, što sada nisu

Beskućništvo u doba napretka, "Vreme" 1491

Slučaj izbeglice iz Rakovice

Beskućništvo u doba napretka

Dok se u Skupštini vode rasprave o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju, po kojima izvršitelji ne mogu da zaplene stan zbog dugova za komunalije manjih od 5000 evra, u beogradskoj opštini Rakovica grupi izbeglica oduzimaju se stanovi koje su sagradili sami, bez dinara pomoći države

Ako država odluči nekom da uzme novac, ona će to i uraditi, kroz zaplene i razne druge dažbine. Ali ako nekom čitovniku padne na pamet da ljudima uzme stanove i kuće koje su sami sagradili, onda bi to u svakoj normalnoj zemlji trebalo da bude protestaakonita, protivustavna i na kraju krajeva, kažnjiva radnja.

U normalnoj državi da, ali u Srbiji ne. Baš dok se u Skupštini vode rasprave o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju, gde se upravo radi da je pravo na stanovanje Ustavom zagarantovano da izvršitelji ne mogu da zaplene stan zbog, na primer, dugova za komunalije manjih od 5000 evra, u beogradskoj opštini Rakovica grupi izbeglica oduzimaju se stanovi koje su sagradili sami, bez dinara pomoći države, a ove preko Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture.

To je protivzakonito jer je ovo ministarstvo nenadležno, ali je na zahtev Komesarijata za izbeglice podnelo katastru zahtev za osakaćenje 20 stanova u pet zgrada, u kortet stambenog fonda Vlade Srbije.

Paradoksalno ali istinito, to je urađeno bez ikakvog osnova, ali direktno je da Komesarijat za izbeglice zatraži dozvolu od gradskih vlasti pa da se to uradi. Nezastareni Goran Vesić u funkciji zamenika gradonačelnika ignadonačelnik je dalje "u šegali", ne meša se u ovaj posao to je potpuno i svaštan ih da pokrenu proces otuđenja.

"S kojim pravom Vesić to potpisuje, kakve veze ima gradska vlast sa tim? Ovi sad upisuju nekretnine sagrađenu na placu koji je opština Rakovica prodala UNHCR-u i reče vrlo s njenom stanovima, i onda se odmah pojavljuje Ministarstvo koje se samoprogla nadležnim da pokrene proces", priča za "Vreme" dipkomirani ekonomista Dragan Miljević, izbeglica iz Knina, nabrajajući čiju upomoći se za čitav slučaj čulo u javnosti.

Siva faza

Iako u Sporazumu izbeglica sa UNHCR-om, SDC-om, Komesarijatom i opštinom Rakovica stoji da će kontrolni sami gradili i pomagati jedni drugima izgradnji zgrade i da se nisuju odstupati od projekta za koji je opština izdala građevinsku dozvolu, jer će ove preko toga biti sruženo, nigde ne stoji da će izbeglice stanove dobiti već izgrađene, u "sivoj fazi". Komesarijat u reagovanju na tekst ističe "Činjenje o tom službeno tvrdi kad to.

Oni demantuje Miljevića da su stanovi građeni samogradnjom, a ono. godine promenjeni u kombinovana, objašnjavajući da "nitta nije menjano, stanovi su od početka nadvirani stanovima izgrađenim po principu delimične gradnje, što znači da su predati korisnicima na dovršenje unutrašnjih radova sa gore navedenim isporučenim materijalom".

U Sporazumu sa izbeglicama, zavedenim u organizaciji SDC pod brojem U SRB1675/Gik od 10. juna 2005, međutim, nigde ne stoji pojam "delimična gradnja", nego isključivo "samogradnja" i "samogradnja".

Komesarijat tvrdi i da mu je opština Rakovica 2005. dala plac na zakup od 99 godina, sa pričključenu na infrastrukturu dovedenim do objekta. U njihovom reagovanju stoji i da "brokratskih "biserа", poput toga da su "svi ovlašćeni da pravo svojine prenesu na korisnike, što kroz ove ugovore i čine".

"Sve lažu. Neka onda pokažu ove ugovore o tome, zašto ih kriju, vidjela bi ntea tajni dokumenti, nego javni", poručuje Miljević.

BORBA ZA PREŽIVLJAVANJE
U KVADRATU. Dragan Miljević u Kninu

Miljević tvrdi da pričanci na njih, skoro svakodnevni, dolaze od razmorenih zástvenika Srpske napredne stranke. koja tima jako uporište u Rakovici – "troškog dragog trošog dana dolaze na vrata, ubeđuju..", a naki stanari im i veruju, čak su i sami članovi SNS-a, ne razumeju. Ita se sprema, pa kaže "nekla dirtave, onti i dalje veruju dirtavi.

On navodi i svoj primer kada mu je, nakon što je tužio Ministarstvo građevinarstva prlog o čitavom slučaju, a jedini je koji se odvažio dati izjavu, na vrata u četvrtak 25. jula razvesio mladić koji se lažno predstavio kao novinar ta kuća.

"Ništo mi je čudno što je sam, bez asistenta, a znam da su se prolli pet i najviši pre dolaska, ali pustio sam ga unutra, mislećl da mu treba mešta jol neko pojašnjenje. Ilo je tu i mali mojo sestre, a kad smo pobili pričtu, po onom što mu je pitao vidim da nema veze sa Ni ni sa čitavim pričom. I on mi je tada rekao da će 'sokoro dobiti pomoći. Kakvu, od koga, ne znam, ali mogu svatta da očekujem", rekao je Miljević.

Po formuli koju predlaže Komesarijat za izbeglice, ako je u slučaju "kombinovana gradnja", pola procenjene vrednosti stana se oprašta, a na drugu polovinu postiji nekakva formula, tako da bi, ako je kvadrat u Rakovici 1000 evra, on za otkup stana koji je gradio trebalo da plati 10.000–12.000 evra.

"Odakle mi taj novac za otkup načega što nam sam gradio? A šta ako se kvadrat procenl na 1000 evra, jer čujemo da se ovde planira gradnja ultrnog naselja Zaleni Beograd", zgorčen je Miljević, koji eva objašnjenja Komesarijata za izbeglice naziva lažima.

On je ogłasio i Komesarijat i opštinu Rakovica da je svojih radnga krlju Ugovor koji su potpisali sa UNHCR-om, pre Zporazumu sklopljenog sa njima, tvrdeći da "ne znajo kod koga je predmet", tako smo u digitalnom dobu. "I još mi kažu, to kad ste potpisali, to je tvio onda, u vreme treće vlasti, sad vam taj sporazum više ne vredi."

DARIJA LUKAC

Članak je objavljen u okviru projekta "Urbano i održivo", - Poglavi ugovi u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija preko Delegacije EU u Srbiji kroz medijski program. Odgovornost za sadržaj članka snosi isključivo je za finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo novinarke "Vreme" i ne mo koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

sredstava. Od navedenog broja stambenih jedinica, po principu gotove gradnje ima ukupno 1017 stambenih jedinica, po principu delimične gradnje ima ukupno 112 stambenih jedinica, a po principu samogradnje ima ukupno 992 stambene jedinica. Do sada, od strane Komesarijata za izbeglice i migracije zaključeno je ukupno oko 1200 kupoprodajnih ugovora sa korisnicima koji navedene nepokretnosti i koriste i koji su sada i vlasnici tih nepokretnosti.

Sve u prethodnom stavu navedene nepokretnosti, izgrađene u svih 68 opština i gradova u Srbiji, su na zemljištu i parcelama koje su u svojini jedinica lokalne samouprave, a na njima je kao korisnik upisan Komesarijat za izbeglice i migracije. Isti je slučaj i u Rakovici.

Zakonom o izbeglicama predviđeno je rešavanje stambenih potreba izbeglica davanjem stambene jedinice u zakup sa mogućnošću kupovine, a postupak i osnovni elementi za utvrđivanje kupoporodajne cene nepokretnosti utvrđeni su Zakonom o izbeglicama i Uputstvom za izračunavanje kupoprodajne cene Komesarijata za izbeglice i migracije Republike Srbije.

Kupoprodajna cena za nepokretnost izgrađenu po principu gotove gradnje u skladu sa članom 19l stav 1. Zakona o izbeglicama utvrđuje se kada se vrednost nepokretnosti koja je predmet ugovora umanji za 50 odsto, a kada je u pitanju delimična gradnja, već umanjena cena za 50 odsto, umanjuje se za dodatnih 40 odsto kako je i predviđeno u stavu 2. istog člana.

Uz to, članom 19lj Zakona o izbeglicama predviđena su i dodatna umanjenja kupoprodajne cene za porodična domaćinstva koja imaju članove koji su nastradali usled oružanih dejstava posle 17. avgusta 1990. godine, kao i invalidne članove domaćinstva.

Uputstvom za izračunavanje kupoprodajne cene Komesarijata za izbeglice i migracije Republike Srbije, predviđena je i mogućnost isplate na gore opisan način kupoprodajne cene na više godišnjih rata na maksimum 25 godina bez kamate, o kojoj se svako porodično domaćinstvo izjašnjava i pisanoj formi.

U konkretnom slučaju, korisnicima u Rakovici predati su izgrađeni stanovi na kojima je trebalo dovršiti unutrašnje uređenje za šta im je isporučen sav potreban materijal. Dobili su: unutrašnju stolariju, vrata, cement, kreč, opeku, keramičke zidne i podne pločice i ostali građevinski materijal za obradu zidova, plafona i podnih podloga. Zatim, topli pod, drvene podne lajsne, elektromaterijal, vodovodne i kanalizacione cevi, ugradne sanitarije za kupatilo, sudoperu za kuhinju, bojler, vodovodnu armaturu i ostali sitan materijal koji su preuzimali sa potpisima o prijemu.

Kao što je gore objašnjeno, otkupna cena u startu je umanjena za 50 odsto, a tako prepolovljena biće smanjena za još dodatnih 40 odsto, što ukupno čini umanjenje od oko 70 odsto. Kad se tome doda vrednost dobijenog materijala, jasno je da će korisnici ovih stanova za uloženih deset odsto u završetak stana (unutrašnji radovi bez materijala) moći da dođu do vlasništva nad celokupnom nekretninom, i to na rate od 25 godina, bez kamate.

Ono što ovom prilikom želimo da navedemo, to je da ne postoji niti će postojati mogućnost da se izabranim korisnicima izgrađene stambene jedinice prenesu u svojinu bez naknade, takva mogućnost nije predviđena Zakonom o izbeglicama. Zakonom je predviđeno da se namenski na takav način pribavljena finansijska sredstva koriste za stambeno zbrinjavanje onih porodica koje do sada nikakvu pomoć nisu dobila.

U vezi sa navodima u tekstu, obaveštavamo Vas da je na zahtev Komesarijata za izbeglice i migracije, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture sprovelo postupak ozakonjenja navedenih stambenih jedinica iz razloga što se iste nalaze u području prostorne kulturno-istorijske celine "Topčider", te iz tih razloga postupak nije sprovođen preko Grada Beograda. Katastarska parcela gde se stambene jedinice nalaze od strane GO Rakovica data je u zakup na 99 godina Komesarijatu.

U vezi sa, kako gospodin Miljević u tekstu navodi, bahatim pritiscima koji su na stanare navedenog naselja vršeni, zaista bi i Komesarijat za izbeglice i migracije želeo da zna ko na takav način vrši pritiske na njih. Da ih ima, verovatno bi se žalio još neko osim Miljevića. Štaviše, od ukupno 20 korisnika stambenih jedinica Komesarijata za izbeglice i migracije u Rakovici, zahteve za zakup su podneli svi, s tim da je zahtev za stambenu jedinicu u kojoj boravi gospodin Miljević 2011. godine, podnela njegova supruga koja je tu stambenu jedinicu i dobila zajedno sa suprugom Draganom, njihovom tada maloletnom decom, sinom i kćerkom, kao i Draganovom majkom, koji sada, prema saznanjima, više ne žive sa njim u tom stanu.

Ono što na kraju želimo da naglasimo jeste da vam sve navedeno stoji na raspolaganju i ako želite možete doći u Komesarijat za izbeglice i migracije i izvršiti uvid u dokumentaciju koja Vas u konkretnom slučaju zanima. Sa korisnicima stambenih jedinica u Rakovici organizovano je više sastanaka, a poslednji je sa korisnicima održan pre oko dva meseca na lokaciji gde se stambene jedinice nalaze. ¶

Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije

DRAGAN ILIĆ

Sluškinjina priča

U centru totalitarizma kontrola pokazuje interes za seksualnost i majčinstvo, a deca postaju proizvod i vlasništvo društva. Da bi se postigao stepen kontrole, potreban je teror i apsolutno potčinjavanje žene

Ovih nedelja se na filmskom kanalu HBO završava treća sezona serije "Sluškinjina priča", adaptacija čuvene knjige kanadske spisateljke Margaret Atvud. Kreator serije Brus Miler je na vrhunski način uspeo da prikaže distopijsko totalitarno društvo u našoj neposrednoj budućnosti.

Neobično je kako je knjiga, inače objavljena 1985, uspela da anticipira globalni trend militarizacije, desnog konzervativizma, kao i klerikalizma koji je danas dominantan u različitim delovima sveta i različitim kulturnim i verskim okruženjima. Ove godine, pažnju gledalaca širom sveta zaokupljao je kraj "Igre prestola", a zatim jednako snažno i "Černobilj". Igre moći su očigledno ključna inspiracija za TV serije. "Sluškinjina priča" govori o društvu nastalom na tlu Amerike, kada verski fundamentalisti posle Drugog građanskog rata stvaraju Republiku Gilead, autokratiju sa piramidom moći i strogo definisanim društvenim ulogama žena i muškaraca, a sve zasnovano na čudnom tumačenju Starog zaveta.

Ovaj hrišćanski fundamentalizam dovodi do društva koje je paradoksalno republika, ali ima kastinski sistem, sa kontrolom seksa i rađanja kao osnovnom opsesijom. Tu dospeva oteta mlada žena sa detetom i postaje "služavka" odnosno surogat majka za neplodne pripadnice više klase. Serija prati njenu borbu za oslobađanje dece, koja se, nužno, pretvara u sukob sa celokupnim sistemom.

Ova serija je neobično važna i za naše gledaoce, iz najmanje dva razloga.

Prvi se tiče mogućeg pravca razvoja društva danas, u Evropi, dakle sada i ovde. Margaret Atvud je definišući žanr svoje knjige rekla da se ne radi o naučnoj fantastici koja sadrži imaginarne elemente koji ne postoje u našem vremenu. Nema tehnoloških izuma, niti vanzemaljskih uticaja, u pitanju je, kako ona kaže, "spekulativna realnost", odnosno jedan od mogućih pravaca u kojima će se razvijati naše društvo u neposrednoj budućnosti. U tom smislu je Atvud "odlično predvidela stvari" jer je populizam u politici, u kombinaciji sa konzervativizmom i verskim fundamentalizmom, naša sadašnjost. Možda je osamdesetih godina 20. veka izgledalo da su demokratski procesi na Zapadu nepromenjivi, da će ljudske slobode sa tehnološkim napretkom samo biti veće.

Svet koji je opisan u "Sluškinjinoj priči" pokazuje da je moguće zamisliti sasvim drugačiju budućnost, deo Amerike koji će postati vojno jaka teokratija, u sukobu sa "slobodnim svetom". Moć zasnovana na strahu, društvo koje nudi "čistoću" i "sigurnost".

Tu dolazimo do drugog genijalnog aspekta "Sluškinjine priče", jer je u takvom društvu, što je otkriće velikog Vilhelma Rajha, seksualnost ključna opsesija politike. U centru totalitarizma kontrola pokazuje interes za seksualnost i majčinstvo, a deca postaju proizvod i vlasništvo društva. Da bi se postigao stepen kontrole, potreban je teror i apsolutno potčinjavanje žene. To je osnova dramske radnje u seriji jer je "sluškinja" metafora za ulogu žene u porodici i društvu. Ona je ujedno i nosilac otpora totalitarizmu, pa se može reći da Margaret Atvud daje odgovor na čuveno pitanje ko bi u 21. veku mogao da bude pokretač društvenih promena u svetu. Posle proletera, intelektualaca, marksista, nacionalista ili verskih fundamentalista, ovde ulogu pokretača dobijaju žene. Otud bi Drugi građanski rat u Americi – prvi je označio kraj robovlasništva – mogao dovesti do podele oko uloge žene i njenih prava. Naravno, možemo raspravljati o tezi, o ravnopravnosti, ali ćemo primetiti da u svim fundamentalističkim pokretima žene pod manjom ili većom prisilom prihvataju određenu ulogu u društvu. Možda se može reći da je ravnopravnost polova mera slobode, a da se neravnopravnost tumači potrebom za sigurnošću, po pravilu uz amin vere i politike.

Kreativnost i vizija knjige i serije leže u finim nijansama unutrašnje borbe, jer paralelno sa otporom prema spolja prepoznajemo borbu sa našim unutrašnjim otporima. Kako nas totalitarni režim menja iznutra, kako pervertira vrednosti i kreira društvo bez autentične bliskosti među ljudima.

To stvara i kulturu zasnovanu na "ceremoniji" (što je fraza za silovanje sluškinja), ali su ceremonije i u javnom prostoru, uz javna pogubljenja kao oblik starozavetne pravde. Stvoren je novi jezik, zasnovan na frazama i pravilima, koji prati društvenu piramidu moći, a društvo je gotovo monohromatsko, sa propisanim načinom odevanja i bojama za određene kaste.

Nažalost, današnji svet je u mnogim aspektima dostigao i prestigao ovu distopiju. Posebno mesto i moralnu dilemu daje pitanje vlasništva nad životom, eugenetika i "proizvodnja dece" koja postaju državno dobro. To u krajnjoj liniji postavlja pitanje vlasništva nad životom ili tačnije tuđim životima. Zato je mučna i teška poruka "Sluškinjine priče" neophodna, jer je svet pokazao kako se lako lišava dostignutih prava i sloboda. Ovo je mračna opomena da nam se ne desi još gora budućnost. ¶

LAZAR DŽAMIĆ

Brend Evropa (5)

Upravljanje brendovima i lekcije za budućnost Evrope

Evropa je sada u komunikaciono-perceptivnom ratu, na dva fronta: protiv Rusije, koja širi konfuziju, i protiv Amerike, koja širi destruktivnu ekonomsku mitologiju i političku hipokriziju

Korozija "proizvoda" Brenda EU nije nov fenomen. Detaljno je istražen u radovima brojnih organizacija, intelektualaca i ekonomista. Mnogi su nobelovci, pa ih treba shvatiti ozbiljno.

Ono o čemu se ne piše mnogo, nažalost, jeste Brend EU komunikacija i upravljanje percepcijom, interno i eksterno. A tu se, svakoga dana, svakog trenutka, na svakom digitalnom ekranu vodi borba za dušu Evrope.

Ekstremno su retki uspešni brendovi bez upravljanja percepcijom; oni samo potvrđuju pravilo. Ubeđivačku komunikaciju su brendovi naučili od crkve, ratnih propagandista i ličnih prodavaca. Amerika je to naučila od brendova. Sada je krajnje vreme da to uradi i Brend EU. Nedostatak mašte i sposobnosti za to će biti vrlo skup, civilizacijski.

Prvo, nada da je proizvod sam po sebi dovoljan je naivna i utopijska, posebno ako je proizvod klimav. U modernom svetu više nema starih sigurnosti i čvrstih oslonaca, a ta situacija je pogoršana digitalnim prostorom kao primarnim za posredovanje i oblikovanje stvarnosti.

Drugo, upravljanje percepcijom – planirano, fokusirano, s resursima i strategijom – je moćna sila, i oduvek je bila. Evropa je to zaboravila na svoju štetu.

Treće, kao što sam pomenuo, EU sada ima konkurenciju.

Četvrto, i najvažnije, Evropa je sada u komunikaciono-perceptivnom ratu, na dva fronta: protiv Rusije, koja širi konfuziju, i protiv Amerike, koja širi destruktivnu ekonomsku mitologiju i političku hipokriziju.

Kako je Brend EU napadnut?

"Kada je informacija oružje, svako je u ratu", napisao je jednom Piter Pomerancev, britanski novinar i TV producent ukrajinskog porekla – jedan od retkih koji je dubinski istraživao "novu Mažino liniju" koja se sada nalazi na svakom ekranu u koji predano buljimo tokom naših budnih sati. U tim ekranima je problem. Oni nisu slobodni, ni nezavisni.

Ekran je glavni način za posredovanje moderne stvarnosti. Mi živimo u civilizaciji oka. Slike i priče vladaju. TV je započeo tu revoluciju, internet ju je pojačao više puta. Digitalni ekran dekontekstualizuje još više od TV-a jer akciju kreiranja konteksta ostavlja korisnicima – koji su lenji i najčešće ostaju u prostoru koji im je propisan algoritmima – što znači zatvaranje u svoje filter mehurove. Paradoksalno, digitalni prostor nas ostavlja permanentno zbunjenima, uprkos neograničenom znanju koje se u njemu nalazi.

Pritom, sve platforme koje hrane te globalne ekrane su u privatnom vlasništvu; "crne kutije" čiji je jedini cilj da prave profit vlasnicima. Robotski etički idioti. Brend EU može da ih koristi, ali ne može njima da upravlja. Zamislimo da su svi tenkovi u Drugom svetskom ratu bili privatni, u vlasništvu Fejsbuka, i da su Saveznici morali da ih dele sa Vermahtom pod istim uslovima...

Putinovi propagandisti su to prvi shvatili. Zato su danas tako uspešni. Rusija je uspela da podrije samu strukturu zapadne demokratije, pre svega u anglosaksonskim zemljama, jer je prva razvila propagandu za digitalno doba. To nije propaganda starog tipa. Ona ne ubeđuje u jednu istinu, suprotnu od zapadne. Ona podriva sam koncept čvrste, definisane stvarnosti, širenjem zbunjenosti i ekstremnog relativizma. To je na digitalnom ekranu mnogo lakše uraditi.

Kako je Pomerancevu, u intervjuu za knjigu *Ovo nije propaganda*, objasnio Gleb Pavlovski, jedan od arhitekata Putinovog uspeha, u odsustvu starih ideologija cilj je "da se uvežu različite društvene grupe oko novog pojma 'naroda', vezane jednom amorfnom, ali moćnom emocijom koju svako može da interpretira na svoj način, zapečaćenom neprijateljima koji bi da podriju tu emociju". Emocionalne egzaltacije i maglovite, neutemeljene nostalgije, što bi rekao Pomerancev.

Otuda "Make America great again", Bregzitovski "Take back control" i ruski "Podignimo Rusiju na noge". Paralele sa Srbijom su očigledne.¶

(nastavak u sledećem broju)

Intervju: Ana Marija Rossi

NIJE BUNT NA U
I BUNT U SPAVAĆ

LICI ISTO ŠTO ĆOJ SOBI

Fotografije: Dalibor Danilović

“*Ajvar* ni po jednom kriterijumu nije kinematografski pametan potez. On je melodrama, underdog u filmskom univerzumu. I kao takvog sam imala želju da ga uradimo čisto i pošteno, za svoju dušu, i da se nadamo da će sam da nađe svoj put. I ako ga mi volimo, da će ga i drugi voleti”

Nakon (svetske i domaće) premijere u glavnom takmičarskom programu Festivala evropskog filma na Paliću, *Ajvar*, debitantski igrani film rediteljke Ane Marije Rossi, hitro nastavlja svoj festivalski pohod; posle crnogorske premijere na Filmskom festivalu u Herceg Novom, ovo ostvarenje će narednih dana imati prilike da pogledaju i publika i žiri i na Festivalu filmskog scenarija u Vrnjačkoj Banji. Kako po nizu društveno širе relevantnih tema *Ajvar* prevazilazi svoj inicijalni intimistički okvir melodrame o kraju i krahu jedne dugovečne ljubavi, i tema i povoda za razgovor sa Anom Marijom Rossi je mnogo.

“VREME”: Kako ti se čini prvi susret *Ajvara* sa publikom, sluti li na dobro?

ANA MARIJA ROSSI: Prvi susret je ličio na pravi dejt. Mislili smo da idemo na piće da se upoznamo, a ispalo je da smo otišli i u bioskop, i na večeru i završili na kraju na žurci. Prevedeno na festivalski jezik, to znači da nismo ni pomišljali da će doći toliko ljudi, da će biti krcato, da će mnogo ljudi da gleda film stojeći, da toliko ljudi neće uspeti da uđe, da će reakcije i komentari publike biti odlični, da ćemo dobiti nagradu, da će prve kritike biti tako »

dobre. Ne znam na šta sluti, ali znam da sam bila srećna. Dok film nije bio završen, nisam dozvoljavala sebi da uopšte razmišljam o reakcijama i da postavljam pitanje za koju je ciljnu grupu pravljen. O tome su mislili producenti i distributer, meni se činilo nekorektnim da kalkulišem dok ga ne završim onako kako sam mislila da treba da se završi. Ova pitanja su me stigla pred Palić, bilo mi je važno da vidim kako ga ljudi doživljavaju, kako ga čitaju, koliko je hermetičan ili komunikativan, da li je za bioskop... I čini mi se da ljude dotiče. To univerzalno čemu sam se nadala da će se osetiti, mislim da je postigao.

Prvencem si pokazala dosta odvažnosti, smestivši ga nedvosmisleno u okvir kod nas obično prezrenog žanra melodrame. S ove tačke gledišta, hrabrost ili nužna ludost?

To je lepo i suvislo pitanje. Nužnost i ludost, rekla bih. Meni je taj film trebao. Ne govorim o prirodnoj potrebi reditelja kome treba film, meni je trebao ovaj, baš ovaj film. Iz razloga najličnije prirode, iz potrebe za nekom intimnom katarzom. Otud nužnost. Sve drugo, verovatno, spada u ludost. I činjenica da nije željeni žanrovski model domaćeg filma, i činjenica da nije ono što se u festivalskim okvirima očekuje od filma s Balkana. *Ajvar* ni po jednom kriterijumu nije kinematografski pametan potez. On je melodrama, underdog u filmskom univerzumu. I kao takvog sam imala želju da ga uradimo čisto i pošteno, za svoju dušu, i da se nadamo da će sam da nađe svoj put. Da ako ga mi volimo, da će ga i drugi voleti. Ta mala filmska ekipa se zajedno sa mnom kockala, sve je pare na tom kockarskom stolu uložila u emocije i čekala. I nekako mi se čini da je ova naša tegla dobar igrač. Ja sam ljubitelj melodrame, kada je dobra. Nju nije lako napraviti, često ume da sklizne u patetiku, pipavo je naći joj meru, ume da kalkuliše željenim reakcijama publike... I ono što je možda najvažnije, jako malo tih filmova preživi taj sud vremena. Nisam čak sigurna ni da je to, kao što rekoste, u našoj kinematografiji prezreni žanr. Mislim da će pre biti da je malo dobrih koje pamtimo.

Pa, šta onda sa tvoje tačke gledišta kao ključne autorke ovde *Ajvar* prvenstveno predstavlja u idejnom i emocionalnom pogledu?

Ajvar je suočavanje sa samim sobom, gubitak, potreba da se stavi tačka, bolno ustajanje sa betona na koji si zveknuo, potreba za pročišćenjem, snaga da nastaviš dalje. Svi to imamo u sebi. Može nekog manje ili više da dotiče konkretna priča, da mu se dopadaju likovi ili ne dopadaju, da mu forma prija ili ne, ali ono što je suština ovog filma je ljudsko i poznato. *Ajvar* tretira onaj trenutak u životima kad savladavamo strah od nepoznatog, kad nam se ljulja tlo pod nogama, kad samo želimo da preteknemo. I ma koliko bilo bolno, i ma koliko želimo da taj trenutak što pre prođe, to je ono što nas čini živima, što nas ojača i pomogne nam da idemo dalje. Taj "trenutak" u filmu *Ajvar* našim junacima traje šest dana. Svi ih u životu imamo povremeno. Nekad ih prespavamo da manje boli i živimo tako, po inerciji. A ona je gora i teža od svakog suočavanja.

S druge strane, ovaj film počiva i na motivima života u emigraciji, otuđenosti, borbe za potomstvo, usamljenosti, suštinske nesnađenosti na sa-mom pragu takozvanih zrelih godina... Kako je izgledalo žongliranje sa takvim obiljem motiva i krupnih tema?

I emigracija, i otuđenost, i nemanje dece u trenutku kad ti curi poslednji voz za to, i milje iz koga potiču, i onaj u koji su se odselili, i naš mentalitet, i socijalno-političke okolnosti, sve je to drugi plan filma. To je onaj okvir u koji smeštaš priču da bi ona bila tačna i istinita. I taj okvir je važan. On posledično govori o odnosima u filmu. Da bi ispričao bilo kakvu priču, pa i ljubavnu, moramo znati ko su ti ljudi i zašto su nam bitni. Oni su generacija koja je zakačila jedan deo života, i to onaj formativni, u zemlji koja je bila veća i u svakom smislu ozbiljnija od ovih država na koje se raspala. Pripadali su tom geografskom i kulturnom prostoru, sa svim benefitima različitosti koje je on podrazumevao, dok se taj svet nije raspao. Raspad tog sveta značio je i raspad jednog sistema vrednosti, prinuđenost da se prilagođavaš nekim novim pravilima igre. Otud je važno što ti glavni junaci u našem filmu imaju četrdeset i nešto godina. Oni su tek postali punoletni kad je trebalo da svare ratove, tranzicije i sve što je vreme posle devedesetih donelo. Oni su danas na pola puta, zaglavljeni u nekom blatu u emotivnom leru i šlajfuju, iza sebe imaju tri života i nemaju poj-

ma kuda dalje. To je, dobrim delom, moj doživljaj sopstvene generacije.

Iako je, kako si rekla, tu reč o drugom planu, ipak, šta si saznala/otkrila o biti života u emigraciji radeći na ovoj priči, ima li srpska dijaspora novijeg i akademskog kova neke specifičnosti u odnosu na ostale podgrupe iseljenika?

Naravno. Svaka generacija iseljenika je otišla i osvajala prostore u svom vremenu. U svakom vremenu menjale su se političke, društvene, socijalne okolnosti i u zemljama iz kojih odlaze i u onima u koje se naseljavaju. Još se sećam svog prvog susreta sa srpskom emigracijom u Engleskoj koja je otišla za vreme Drugog svetskog rata. I susreta sa trećom generacijom te emigracije, onima što bi, po svakoj logici, trebalo da su već naturalizovani Englezi. Ti vidiš neki svet koji su oni sačuvali kao u kapsuli i razmnožili ga na sledeće generacije, sa svim običajima, shvatanjima, rečnikom vremena iz koga su izbegli. To je s jedne strane bizarno i izgleda kao sociološki fenomen, a s druge strane to je ljudska potreba da sačuvaš deo sopstvene kulture. Taj svet više ne postoji u zemlji iz koje su došli, ali oni nisu bili tu poslednjih pedeset godina da bi svedočili promenama. Ti ljudi o kojima govorim su politička emigracija iz tog vremena, oni koji su pobegli od sveta koji su moje dede u ratu osvajale za mene, da u njemu živim jednog dana. Naš doživljaj slobode i sopstvene zemlje nije se sreo ni na aerodromu. Ta emigracija o kojoj govorim

Ove generacije koje su odlazile od devedesetih pa nadalje su ljudi koji me zanimaju i kojima sam se bavila u filmu. Njihov odlazak je vidno desetkovao ovu zemlju. Ali ne mogu ljudima koji su odrasli u Beogradu Branka Pešića da spočitavam zašto se ne vrate u Beograd Gorana Vesića

je sa mnom imala manje veze nego prosečan stanovnik Londona mojih godina. I drugi veliki talas iseljenika iz tadašnje Jugoslavije, šezdesetih i sedamdesetih godina, bio je mahom politička emigracija i radnici. Onda je devedesetih počeo da odlazi masovniji talas obrazovanih klinaca, bežeći od rata, radeći i studirajući po belom svetu... To je moja generacija, njih odlično poznajem. I poslednji veliki nalet emigracije je od 2000. naovamo, naročito poslednjih nekoliko godina. Idu s tek završenim fakultetima, zanima ih uređen i udoban život, i deluje mi da im manje teško pada taj odlazak. Naučili su da roditelje viđaju na Skajpu, dolaze leti i uglavnom im ne pada na pamet da se vraćaju. Ove generacije koje su odlazile od devedesetih pa nadalje su ljudi koji me zanimaju i kojima sam se bavila u filmu. Njihov odlazak je vidno desetkovao ovu zemlju, oni su ljudi koje viđam jednom godišnje kad dođu na odmor jer se zažele mamine sarme, i usput primete da se Beograd poseljačio. Mene onda to malo žacne, jer je to i dalje moj grad, jer je i njihov, jer sam odlučila da ovde živim, jer ne umem da se izborim sa onim što se evidentno raspada. Ne mogu da branim neodbranjivo, ni meni se ne sviđaju ni standard, ni politika, ni ruiniran grad za koji ti objašnjavaju da ga ulepšavaju, a svaka kocka betona koju postave se rasklimata za dva meseca i možeš nogu da polomiš usred grada. Ne mogu da branim besmislene projekte u vidu 54 fontane i 200 fudbalskih stadiona u zemlji u kojoj bi trebalo da se otvaraju narodne kuhinje, ne mogu ljudima koji su odrasli u Beogradu u vreme Branka Pešića da spočitavam zašto se ne vrate u Beograd Gorana Vesića i onog što ga je Kesić prozvao Čičičić, pa ne mogu da mu se setim pravog imena. I onda oni odu, a ja ostanem da razmišljam kako smo došli do toga da mi je grad od nečega u šta se sve slivalo i svi dolazili i činili ga velikim postao mesto iz koga se beži.

Film se bavi i temom (moglo bi se reći i fenomenom) usamljenosti roditelja koji venu u dubini kadra priče svoje odsutne dece...

To su roditelji ljudi iz prethodnog pitanja, oni što su naučili da koriste Skajp i što jednom godišnje dočekaju decu i unuke sa sarmom, ajvarom i ruskom salatom na stolu. Meni je i njihova priča dirljiva. U filmu su to Vesna Čipčić, Miki Krstović i Branka Petrić. Ja tu generaciju doživljavam kao "kako smo sve uspeli da zaseremo?" generaciju. Oni su imali verovatno najbolje što je moglo da te zadesi do srednjih godina. Generaciji mojih roditelja su njihovi roditelji servirali slobodu na tacni, postavili su im neke temelje zemlje napravljene na zdravim, antifašističkim osnovama, uredili su im sistem u kome su zdravstvo i školstvo dobri i besplatni, u kome ljudi nisu gladni, u kome se poštovala različitost, zemlju koja je bila otvorena, iz koje se putovalo i u koju se dolazilo, u kojoj nisi morao da budeš član te jedne partije koja je postojala da bi imao posao, ma kako to predstavljali danas, kada vladajuća partija ima 700.000 članova jer ljudi misle da je to jedini način da nahraniš decu i platiš struju na kraju meseca. Generacija mojih roditelja je imala i hipi pokret, i Vudstok, i Bitlse, nije morala da se bori za ženska prava, njihov "*me too*" pokret su za njih osvojili njihovi roditelji. Ta i takva generacija nije bila u stanju da se odupre ratovima, nacionalizmu, šovinizmu, ksenofobiji. Ta generacija je više od svih bagatelisala ono što ima zato što su to podrazumevali. I ta generacija danas gleda svoju decu kako se učlanjuju u partije da bi imali posao, kredit za stan i dužničko ropstvo u banci, ili ih, u boljem slučaju, gledaju preko Skajpa i spremaju ajvar da im spakuju da ponesu.

U filmu nema ni trunke balkanskog folklora mahom ideološkog soja, nema kalkulacija na temu pretpostavljenih preferenci selektora belosvetskih filmskih festivala. Film te, reklo bi se, ne zanima na taj način?

Svakog reditelja zanimaju i gledaoci, i pune bioskopske sale, i festivali i kritika. Naravno da i mene zanimaju. Samo mi se malo gadi pomisao da o tome treba da razmišljam pre nego što sednem da pišem. Mislim da je obaveza svakog ko želi da se bavi umetnošću da radi pre svega ono što ga dotiče i o čemu ima šta da kaže. Ako nagrada dođe, dobro je došla. Ako publika to zavoli, niko srećniji od mene... Ali ne mogu da kalkulišem pre prve replike. Niti umem, niti želim.

I Vida (glumi je Nataša Ninković) i Bane (Sergej Trifunović), glavni junaci ovog tvog prvenca, u nekakvom su stanju tihog i implozivnog bunta. Ima li bunt svrhe ako nije glasan i lako vidljiv?

Nije bunt na ulici isto što i bunt u spavaćoj sobi. Oni su ljudi koji svoju muku deveraju na različite načine, kako znaju i umeju. Ako se ogoliš i svedeš na čistu emociju, ni bunt ni puška ne igraju veliku ulogu. Ljude možeš na svašta da privoliš osim da vole, ako im se ne da...

***Ajvar* nas uvodi u priču kroz Vidu, međutim, postoji upadljivo nastojanje da priču o krahu jedne dugovečne ljubavi sagledamo i sa Banetove tačke gledišta. Znači li to da te barem u ovom trenutku manje privlači takozvani ženski filmski izraz?**

Ne bežim ja namerno od ženskog filmskog izraza, i daleko od toga da me ne zanima. Mislim da ima mnogo ženskog u mom filmskom rukopisu. Nemoguće je da pobegnem od ženske vizure, sve i kad bih htela. Ako ćemo iskreno, moram da vam priznam da je to jedino pitanje na koje nemam odgovor jer se uopšte nisam time opterećivala. Režirala sam *Ajvar* onako kako sam umela i kako sam mislila da treba. Sve ostalo bi bila naknadna mistifikacija.

Ovaj film daje povoda i za pohvale u prilog suštinskoj univerzalnosti do koje neusiljeno stiže. Šta je još ono bolno i svima, ili barem većini, svojstveno što ti opažaš na planu života u Srbiji danas, a što te možda nadahnjuje za neke buduće filmske priče?

Raspad porodice kao nukleusa u periodu od nekoliko decenija, odsustvo pokretačkog u pojedincu, opšta apatija, apsurd regresije u svakom segmentu života u skoro trećoj dekadi 21. veka, rečju, opšte urušavanje iz kojeg ne vidim kako ćemo da se pomaknemo. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Srce bubnja, sve je tu

Klizav kamen, pragovi, gvozdena ograda, puno je svetla i, uprkos reci turista, mirno je (ili sam miran ja), gotovo sleđeno, kao da se sve događa u mome sećanju, a ne sada, u stvarnosti. Kao da sam se vratio kući

Bez oklevanja i s radošću prihvatam poziv Elvedina Nezirovića da u Mostaru govorim o njegovoj knjizi *Ništa lakše od umiranja*. Jedno od prvih mojih sećanja uopšte vezano je upravo za mostarski Stari most: pokušavam da se uspnem njegovom kosinom, ali kamen je toliko uglačan da klizim kao Bambi na ledu, isuviše sam mali da bih dohvatio gvozdenu ogradu, ne pomažu ni kameni pragovi o koja se odupirem nogama (previše su udaljeni jedan od drugog i nisam u stanju da ih opkoračim), vrućina je ogromna, krećem četvoronoške ali kamen je isuviše vruć pa ruke ne pomažu, odjednom više ne vidim oca, strah, nemoć i povređeni ponos nateruju mi suze u oči, sledećeg trenutka već sam u očevom naručju, koji sekund kasnije i na ogradi mosta ispod kojeg, 27 metara niže, teče zelena, prozirna Neretva.

U četvrtak ujutro, već na putu za Sarajevo, osećam nešto što bi se smelo nazvati strepnjom: da li će se moje sećanje i stvarnost poklopiti, da li će ožiljci na gradu poružneti i sećanja i stvarnost?

MIRIS KOŽE

Gusto zelenilo istočne Bosne, moćna Romanija (s po kojom ogromnom krstačom na istaknutom mestu iznad sela, samo nedostaju veseli momci u belim odorama i kukuljicama s prorezima za oči), Sarajevo, sarajevski ćevapi se, onako oznojeni, tope u ustima, odlazak do "Buybooka", pivo kod "Vučka", voz udoban, hlađenje radi pa se 36 stepeni ne oseća, smenjuju se divlja lepota bosanskih planina i pripitomljene visoravni, negovana mestašca, Konjic, Jablanica, zelena veštačka jezera Neretve i posle nešto više od dva sata vožnje – Mostar. "Ovo je bila linija razdvajanja", kaže Elvedin dok prolazimo Bulevarom Narodne revolucije (u zapadnoj varijanti Ulica Hrvatskih branitelja), "među rajom nema napetosti", dodaje, "ali političari nisu dorasli narodu, oni su problem". S leve strane prepoznajem masivnu stenu koja se nadvija nad istočni Mostar, prelazimo preko Lučkog mosta i na sekund se, u daljini, ukazuje Stari most upravo onakav kakvim ga pamtim: elegantan, stamen i nestvaran. Muzički centar "Pavaroti", u Ulici Maršala Tita, naša je baza, samo nekoliko desetina metara od bronzane statue Emine, one Šantićeve, a još nekoliko desetina metara dalje, u senovitom parku, susrećemo i pesnika samog. "Jedva smo odbranili i Šantića i njegovu ulicu od primitivizma i gluposti", kaže Elvedin kad se zaustavimo na sredini Lučkog mosta odakle se pruža miran, savršen pogled na Stari most. Gledam pažljivo i dugo. Ne vidim ožiljke.

Ulicom Gojka Vukovića, uskom i neudobnom, dolazimo do Radobolje, pritoke Neretve koja je ko zna koliko dugo probijala sopstveni mali kanjon, spuštamo se kaldrmisanim puteljkom i pred našim se očima, kao okačene o litice, ukazuju kamene terase po kojima su se ugnezdili restorani i kafei. Vidimo i mali kameni most, kao dete onog velikog, koji opkoračuje rečicu, zelenu kao i sama Neretva. Mostarski ćevapi, zaključujemo, odlično se nose sa sarajevskim, a odlično se drži i mostarsko pivo. Već je mrak kada spletom kaldrmisanih sokaka, obrubljenih malim zanatskim radnjama, krećemo ka Mostu, ali umesto opanaka, džezvi, čajnika, marama i fesova, u radnjama i ispred njih samo suveniri i to me sneveseli. Nadomak mosta, međutim, osetim jasan miris kože i, odjednom, kao da sam upravo okusio onaj Prustov kolačić: sve se, u trenutku, vraća. Zaustavljam se i kažem Elvedinu da pamtim ovaj miris. "I danas se deo starog grada zove Tabhana", kaže. "To znači kožara". A onda stižemo do Mosta, ponovo izgrađenog istom onom tehnikom kojom je pravljen i pre 500 godina. Srce bubnja. Sve je tu. Klizav kamen, pragovi, gvozdena ograda, puno je svetla i, uprkos reci turista, mirno je (ili sam miran ja), gotovo sleđeno, kao da se sve događa u mome sećanju, a ne sada, u stvarnosti. Vavilonska pometnja jezika oko nas. Kao da sam se vratio kući.

Prelazimo Most i krećemo zavojitim sokakom levo i uzbrdo, zaustavljamo se posle stotinak metara i okrećemo prema Mostu. Zastaje mi dah. Most, kamene kule, kamene kuće i kamene terase deluju kao kulise, kao da su izašli iz Šeherezadinih priča. Zapanjujuće je lepo. Ćutim i gledam. "Legenda kaže", čujem Elvedina, "da je Hajrudin, graditelj, ovaj most napravio prema obrvi žene koju je voleo. Verovatno nije legenda", nastavlja, "to što nije verovao da će uopšte da stoji". Pa, stajao je 500 godina. Dok nisu nahrupili varvari.

BiH, ODLIČNA ZA PISCE: Most(ar)
Foto: Zlatko Serdarević

Uskoro prolazimo pored groba pesnika Osmana Đikića, hodamo do mosta Musala, da bismo, posle nekoliko desetina metara, na uglu Ulice Mostarskog bataljona i Ulice Adema Buća ugledali dupke pun, lep kafe. Elvedin hvata moj pogled: "Ovo je kafana 'Kod Zele', po vlasniku". Primećujem da piše drugačije, "Galerija". "Ma kakva 'Galerija'", kaže Elvedin, "ovo je kafana kod 'Zele', tako je raja zna i zove, tu sede pravi Mostarci." Pamtim ovaj dragoceni podatak dok ulazimo u neveliku ulicu oivičenu stablima s obe strane i posle samo nekoliko metara nailazimo na knjižaru "Mutevelić". "Mala, ali dobra", dobacuje Elvedin. Najpre vidim tri toma Knausgorove "Moje borbe" (Bookino izdanje), Frakturina izdanja Jergovićevih knjiga, Buybookova izdanja... U prolazu ukačim buregdžinicu "Rođeni" i kažem sebi da ću sutradan ovde doći na burek.

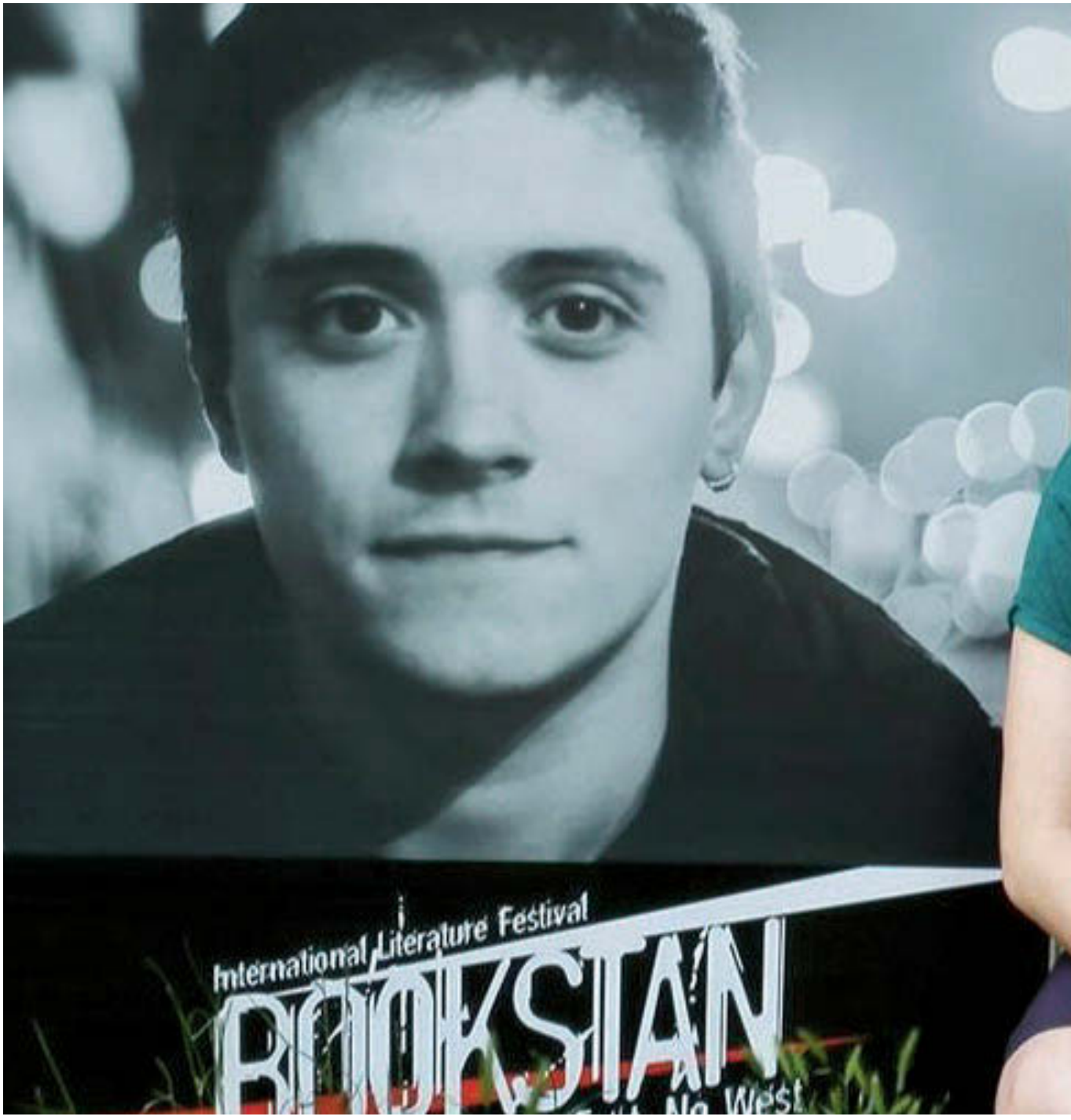
OSMESI

Neizdrž me budi rano. Krećem u šetnju pre nego što se vrelina obruši na grad. Ponavljam sinoćnju putanju, slušam bosansku/hercegovačku varijantu svog jezika u prolazu i uživam. Stepenicama koje, iz Maršala Tita, pored ruševine nekadašnje gimnazije iz vremena Austrougarske, vode uz oštro brdo penjem se do konzulata Srbije odakle se pruža lep pogled na Mostar. Iznad konzulata obnavlja se pravoslavna crkva iz doba Sulejmana veličanstvenog. Prelazim u zapadni deo, park Zrinjevac, lepa Ulica Liska (u zapadnoj varijanti: Kneza Mihajla Viševića Humskog) s drvoredima na obe strane i raskošnim kućama. Sjajna pita sa sirom, ponovni susret sa Elvedinom, kafa u kamenom restoranu ispod stare smokve, razgovor za Treći program Radio Beograda, dugo čitam u kafeu na obali Neretve.

Popodne upoznajem Adnana Repešu, još jednog sjajnog mostarskog pisca. Grube crte lica na način Danila Kiša, a njegov roman *Svojta*, o kojem će se tek čuti, nežan, moćan i majstorski, kao *Bašta, pepeo*. Predveče stiže teoretičar književnosti i pesnik Enver Kazaz. Taj čestiti čovek upravo je onakav kakvim ga opisuju priče: pametan, obrazovan i duhovit, kad govori gleda direktno u oči, ne okoliša. Upoznajem i pisca Josipa Mlakića i čudim se sebi kako sam uspeo da propustim baš sve njegove romane, a napisao ih je desetak. Tu je i mladi pesnik i pisac Almin Kaplan. U velikom dvorištu centra "Pavaroti" puno sveta svih godina, ali, vidim, najviše mladog. Mnogi stoje oslonjeni o zidove. Oduševljen sam. Razgovor o knjizi teče lepo i ne traje dugo. Mostarci obrazuju poveliki red i strpljivo čekaju da im Elvedin Nezirović, vraški dobar pisac, potpiše primerke. Gledam ih. Lep svet, miran.

U bašti restorana "Radobolja" u zapadnom delu Mostara saznajem da Josip Mlakić živi u Gornjem Vakufu i pitam se otkud izviru ovi bosanski pisci. Bosna, možda, nije najbolje mesto za život, ali je, izgleda, odlična za pisce. Razgovaram s Ibrom kojeg sam upoznao u Beogradu. Ima divan osmeh. Priča mi da je prošao koncentracioni logor, priča o ratnoj gladi, o tome kako je video izbezumljenog čoveka koji nema strpljenja da potpuno otvori konzervu već se ustima i zubima ustremljuje na hranu i ne primećuje da mu oštar metal cepa usne i obraze, priča o tome kako je, sa svojima, spasavao živu glavu prelazeći sedamdeset kilometara od Mostara i kako za svoju Mersihu nije imao ni zalogaj hleba. Pažljivo gledam oči tog čoveka ne bih li otkrio da njegov osmeh, zapravo, skriva mrak. Ali mraka nema. U očima isti onaj osmeh. Mersiha je sada lepa mlada žena, mirna, obrazovana, zanimljiva. Na licu joj Ibrin osmeh, jednako lep. Maida je tiha, gleda, ume da sluša. Razmenili smo tek nekoliko reči, ali iako sam je tek upoznao imam utisak kao da je već dugo poznajem. Dogodi se to ponekad. Njena petnaestogodišnja Lejla pokazuje mi na telefonu svoju sliku. "Ovo si ti naslikala?", pitam s nevericom. Stidljivo se osmehne. Iskreno sam oduševljen mešavinom Save Šumanovića i Pita Mondriana. Studiraće arhitekturu, kaže. I u svemu tome, naravno, Elvedin, glavni predmet zabave i sveopšte zajebancije, koji me moli, ako mogu, da u ovoj reportaži preskočim mladalačke grehe jednoga pisca. Evo ih preskačem. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Političari nam ne mogu ništa

“Od najranijeg detinjstva bio sam okružen pre svega orijentalnim svetom, da bih posle izbeglištva, kada sam se doselio u Vojvodinu, upoznao potpuno drugi svet, koji me je na nov način dodatno obogatio. Znate, ja ne mogu nikako da se odreknem svega toga. U suprotnom bih prasnuo kao porcelanska vaza prilikom lomljenja, u milion malih delića”

Fotografije: Vanja Fifa

Iako nikada nije živeo u Jugoslaviji – mislimo na SFRJ – novosadski književnik Srđan Sekulić sudbinski je i književno vezan za nju. A u SFRJ nije živeo jednostavno zbog toga što se ona, kada je on rođen (1993), već bila raspala u krvavim ratovima. Za razliku od pripadnika njegove generacije, on na te ratove neće gledati kao na neku daleku, ružnu prošlost kojom se ne treba baviti, već na nešto što se ne sme zaboraviti. "Moramo stalno podsećati sebe na te gadosti, treba stalno prstom pokazivati u te gadosti da jednoga dana ne padne nekom slučajno na pamet da ih ponovi", napisaće u tekstu "Krivi smo mi", objavljenom na mostarskom portalu "Tačno.net". Svestan je, međutim, da živimo u vremenu "gde se gadosti promovišu kao najveće vrednosti".

Rođen je u Prištini, a sa šest godina je sa porodicom izbegao iz rodnog grada i novi zavičaj pronašao u Vojvodini. Njegove kratke priče i pesme objavljivane su u regionalnim književnim časopisima i zbornicima, a prevođen je na albanski, makedonski, persijski, mađarski i engleski jezik. Nedavno mu je u izdanju sarajevskog Buybooka objavljena zbirka poezije *Kavalov jek*, a prošle godine je za svoju prvu zbirku pesama dobio Nagradu "Mak Dizdar", koja se dodeljuje u sklopu festivala "Slovo Gorčina" u Stocu. Razgovaramo sa njim neposredno posle njegovog povratka sa ovogodišnjeg festivala u Stocu, pa sa utiscima sa festivala i započinjemo naš intervju.

SRĐAN SEKULIĆ: Slobodno mogu reći da me je Nagrada "Mak Dizdar" afirmisala kao pesnika na prostoru bivše Jugoslavije, što samo govori o značaju ovog festivala. Dakle, ljudi koje zanima kultura u regionu prate ovaj festival i programe koji se održavaju na njemu. Ove godine, kao i prošle, program je bio bogat i raskošan. Mogla su se čuti zanimljiva predavanja Štefice Galić, Dragana Markovine i Tomislava Brleka na letnjem univerzitetu koji je u sklopu festivala, no takođe se slušala i dobra muzika. Za muzički deo festivala pobrinuli su se Darko Rundek i dvojac Basheskia & Edward EQ. Opet, što se tiče poetske reči koja se na festivalu "Slovo Gorčina" tradicionalno neguje, imali smo prilike čuti sjajne pesnikinje Tanju Stupar Trifunović, Adisu Bašić i Feridu Duraković, kako čitaju svoju poeziju, dok je na samom otvaranju događaja na nekropoli stećaka Radimlji čitana poezija bosanskohercegovačkog pesnika Amira Brke. Sve u svemu, festival živi, i to me usrećuje. Mladi pesnici koji su ove godine osvojili prve tri nagrade iznenadili su svojom poezijom i zrelošću, a posebno je lepo da je među prvih troje nagrađenih i jedna Beograđanka, mlada pesnikinja Maša Živković.

"VREME": Održavaš veoma aktivnu komunikaciju sa književnicima tvoje i starijih generacija sa prostora bivše Jugoslavije. Stiče se utisak da se, nekako daleko od mejnstrim medija, oformila jedna nova regionalna/eksjugoslovenska književna i kulturna scena, odnosno da su društva na kulturnom planu mnogo otvorenija nego na političkom. Da li je taj utisak ispravan?

To je tačno. Mislim da su tome uveliko doprinele društvene mreže i književni internet-portali. Postoji jedan broj sjajnih književnih portala na kojima se »

objavljuju pisci i pesnici iz čitave regije. Oni se međusobno čitaju, podržavaju i prate. Moj utisak je da su ti portali sačuvali kratku književnu formu od potpunog propadanja i nečitanja, a kad to kažem, onda pre svega mislim na poeziju i kratku prozu. Divno je videti da ljudi iz Srbije, Hrvatske, BiH, Crne Gore, pa i Makedonije čitaju jedni druge, dele na svojim profilima poeziju i prozu svojih kolega iz susednih zemalja. Političari nam ništa ne mogu, koliko god se trudili da nas zavade. Bilo bi lepo kada bi i oni koji nemaju veze sa književnošću i kulturom uopšte, razmišljali na isti način. No nažalost, mediji su se potrudili a oni su sami dozvolili da im se dobrano isperu mozgovi.

Na koje književne portale misliš?

Izdvojio bih mostarski portal "Strane", koji uređuju Senka Marić, Magdalena Blažević i Srđan Gavrilović. Na "Stranama" se svakodnevno objavljuju književnici i književnice iz čitavog regiona, što je meni umnogome pomoglo da se ozbiljnije upoznam sa savremenim književnim stvaralaštvom kod nas. Takođe, tu postoji književni portal "Libela" iz Srbije koji se bavi isključivo objavljivanjem antologijskih pesama određenih autora po izboru urednika. Naravno, ne mogu propustiti da spomenem sarajevski portal "Nomad.ba", koji se bavi kulturom uopšte i koji svake subote ima rubriku "Ko to tamo peva" u kojoj se objavljuju autori iz regiona. Imamo i Jergovićev "Ajfelov most", koji je za mene najbolji književni internet-časopis, gde možete čitati kako domaće autore tako i prevode stranih autora. Voleo bih još da spomenem crnogorske "Fenomene", stolački portal "Astronaut.ba", kragujevačku "Hiperboreju", onda Cvijetićev književni portal "Hypomnemata", te "Balkanski književni glasnik" Dušana Gojkova... Ovde bih se zaustavio, iako sam siguran da sam zaboravio još neki dobar portal na kojem se mogu čitati odlični književni tekstovi.

U knjizi *Kavalov jek* pojedine pesme posvećene su Mirku Kovaču, Amosu Ozu, a spominju se i Brana Petrović, Muhamed Kondžić, Darko Cvijetić, Oto Tolnai, Lajoš Zilahi... Ne kriješ uticaj Maka Dizdara. Zaista neobičan izbor pesnika i pisaca za dečka koji ima 25 godina. Možeš li nam reći koji je zapravo tvoj književni zavičaj? I kako si ga otkrio?

Uh, nimalo lako pitanje! Moj književni zavičaj čine svi pisci i pesnici u čijim tekstovima pronalazim delić sebe. Širok je taj književni zavičaj, a otkrivao sam ga tako što sam besomučno čitao naslove kako domaćih, tako i stranih autora. Volim reći da su mi Amos Oz, Olga Tokarčuk i Ismail Kadare omiljeni savremeni strani autori, a onda opet nikako ne mogu da izostavim Petera Handkea, čije knjige takođe obožavam, iako se sa nekim njegovim političkim stavovima nikada nisam slagao. Što se tiče domaće književnosti, moj književni zavičaj je, u to nema nimalo sumnje, Bosna i Hercegovina. Jednostavno, taj svet, koji sam pronašao čitajući bosanskohercegovačke autore, upio se u mene za sva vremena.

A kako uopšte tvoji vršnjaci gledaju na tvoju ljubav prema književnosti, na tvoju poeziju, u ovo vreme društvenih mreža i površne vizuelne kulture? Kakvu imaš komunikaciju sa njima?

Oni me podržavaju, i to je ono čime se ponosim. Krug ljudi među kojima se krećem u Novom Sadu, pa i u Vrbasu, samo mi je davao podstreka za dalje stvaranje. To je izuzetak u ovom dobu u kom živimo... Znamo i sami da su mladi zaluđeni kičom i šundom, nacionalizmom, tučama na utakmicama, brzim kolima i silikonskim oblinama. Potrudio sam se da široko zaobiđem takve i da se usredsredim na nešto čime bih obogatio pre svega sebe, pa ako u tome uspem, i svoje bližnje. Videćemo hoće li mi to poći za rukom.

Jedan književni kritičar će ti zameriti jer ti je poezija, kako kaže, angažovana, jer šalje poruke... Ako je to tačno, koje poruke si ti hteo da pošalješ knjigom *Kavalov jek*?

Moguće da jeste angažovana. Zapravo, kad malo bolje razmislim, u svakom trenutku istorije svaka umetnost je na neki način bila angažovana. Poruke koje sam hteo poslati svojom knjigom tiču se pre svega religije, jer se na taj način najlakše manipuliše širokim narodnim masama. Znamo i sami da su upravo na taj način neki bolesni umovi zavadili narod u bivšoj Jugoslaviji i potakli na međusobno istrebljenje. Tako se stvara fundamentalizam. Ja sam samo pokušao opevati jedinu pravu poruku u tome, to jest moje čitanje i razumevanje svih tih religijskih knjiga, a to je ljubav i odricanje od sopstvenih želja da bi onom pored tebe bilo bolje. Nadam se da sam u tome uspeo.

Rođen si na Kosovu, odakle je tvoja porodica izbegla 1999, kada si imao šest godina, živiš u Novom Sadu, putuješ po bivšoj Jugoslaviji... U tvojoj poeziji jedni pored drugih stanuju derviši, sufije, hagade, Aškenazi, Jermeni, hrišćanski motivi... Kako se sve te razlike uklapaju i da li one predstavljaju za tebe bogatstvo kojeg ne želiš da se odrekneš?

Upravo! Sav taj spoj i sve to preplitanje naroda, vera, pa onda i filozofskih razmišljanja i promišljanja o svetu u kojem živimo – predstavlja onaj moj zavičaj koji živim kroz svoje stihove. Od najranijeg detinjstva bio sam okružen pre svega orijentalnim svetom, da bih posle izbeglištva, kada sam se doselio u Vojvodinu, upoznao potpuno drugi svet, koji me je na novi način dodatno obogatio. Znate, ja ne mogu nikako da se odreknem svega toga. U suprotnom bih prasnuo kao porcelanska vaza prilikom lomljenja, u milion malih delića. Oko nas su palimpsesti, mi sami smo palimpsesti. Tužno je to što je mali broj onih koji se usude da zagrebu i otkriju koji je sloj ispod. Mnogi od njih bi se verovatno razočarali... Meni je ta raznolikost ono što me sačinjava i sve vreme ja mojom špatlicom grebem i otkrivam nekog novog sebe.

Kako je išao put od Prištine do sarajevskog Buybooka? Mnogi bi, zbog detalja iz biografije, stereotipno od tebe očekivali da se priklониš tom nekom srpskom, tradicionalističkom književnom kursu, a ti – da se malo našalimo – praktično krenuo u obrnutom smeru...

Heh, pa iskreno, žalosno bih se osećao kada bi trebalo da ispunjavam nečija očekivanja. Ako sam loš Srbin time što mi je knjiga izdata u izdavačkoj kući Buybook iz Sarajeva, onda je to problem onoga koji je formulisao sebi u glavi kako to Srbin treba da deluje i razmišlja. Buybook je velika izdavačka kuća, i meni je bila pre svega ogromna čast da moja knjiga bude štampana u kući koja spada u red najvećih u bivšoj Jugoslaviji. Kristina Ljevak, urednica Buybooka, prepoznala je moj

rad, i mi smo gotovo godinu dana pripremali rukopis da bi na kraju ugledao svetlost dana. Radujem se tome, i voleo bih da neka od mojih sledećih knjiga takođe bude štampana u Sarajevu. "Bookstan" je književni festival u Sarajevu koji organizuje Buybook i ja sam ove godine u junu bio gost na tom festivalu, gde sam stekao velika poznanstva i imao tu privilegiju da uživo vidim i čujem neka važna književna imena, kako strana tako i domaća. Dovoljno je reći da sam upoznao Boru Ćosića, Namika Kabila, Lanu Bastašić, Nedžada Maksumića...

UMETNOST JE UVEK ANGAŽOVANA: Srđan Sekulić
Foto: Vanja Fifa

Ti i tvoja porodica govorite albanski. Čini se da je to izuzetak. Generalno, ova naša domaća, srpska kultura je kultura supremacije. Zaista su retki Srbi intelektualci koji govore albanski. Isto tako, veoma su retki Srbi intelektualci u Vojvodini koji govore mađarski jezik. Kako na to gledaš?

To je zaista tužno. Znanje bilo kog jezika, pored maternjeg, može biti samo prednost... A da ne govorimo o jezicima kojima smo okruženi i o nacijama sa kojima delimo životni prostor. Po meni, to je deo bontona. Kad god upoznam čoveka koji živi na prostoru Vojvodine, a ume da govori mađarski, rusinski ili slovački jezik pored srpskog, ja se iskreno oduševim. Verujem da bi nacionalne manjine dobile nov pogled na nas koji činimo većinsko stanovništvo da znamo da govorimo njihovim jezikom – razumevanje među nacijama i ljudima bilo bi umnogome olakšano i rasterećeno. Živimo u 21. veku, mislim da je konačno vreme da izađemo iz svojih zatvorenih sobičaka i otvorimo se ka komšijama. Moji roditelji govore albanski, a moj otac je bio trgovac na Kosovu i Metohiji, te je samim tim njegov posao išao mnogo bolje i lakše. Da ne govorimo o tome koliko su ga zbog toga u Prištini, kao i na čitavom prostoru Kosova i Metohije, cenili ljudi albanske nacionalnosti.

Interesantno je da prevodiš prozu i poeziju sa makedonskog i bugarskog jezika. Možeš li nam reći nešto o njihovoj književnoj sceni?

Književna scena u Bugarskoj i Makedoniji obiluje dobrim piscima i pesnicima. Mislim da je kod nas koji govorimo BHSC jezicima skrajnuta njihova književnost, i to nepravedno. Govorim to zbog toga što smo bliski ne samo jezično već i po temperamentu i razmišljanju. Vidite, Bugari imaju jednog pisca kakav je Georgi Gospodinov, koji je podobijao grdne evropske nagrade za književnost, i pesnike kakvi su Ivan Hristov i Petar Čuhov. U Makedoniji žive i stvaraju Rumena Bužarovska, Elizabeta Bakovska, Petar Andonovski, Đoko Zdraveski... Dok u Sloveniji živi takođe jedna sjajna makedonska spisateljica, inače dobitnica nagrade Evropske unije za književnost, Lidija Dimkovska. Krajnje je vreme da se ljudi na našem govornom području upoznaju s ovim i drugim dobrim književnicima.

A šta bi čitaoci "Vremena" morali da znaju o eksjugoslovenskoj mladoj književnosti? Na koje pesnike i pisce treba obratiti pažnju?

Toliko je dobrih mladih pisaca i pesnika u regionu danas da se bojim da ću nekoga izostaviti... Ali eto, za mene su najbitniji Almin Kaplan, Lidija Deduš, Lana Bastašić, Monika Herceg, Adem Garić, Vladana Perlić, Željana Vukanac, Danijel Gatarić... Te oni malo stariji kao što su Isidora Kos Lajtman, Adnan Žetica, Saša Skalušević, Asmir Kujović, Muharem Bazdulj. Ovde bih se zaustavio, iako znam da bih mogao nabrojati bar još dvadesetak odličnih autora.

Za kraj, ne mogu da ne spomenem Kosovo i "rešavanje tog problema". Ne baviš se politikom, ali često odlaziš tamo. Kako vidiš budućnost Kosova i odnosa između Srba i Albanaca? Da li je moguće izaći iz ove "loše beskonačnosti"?

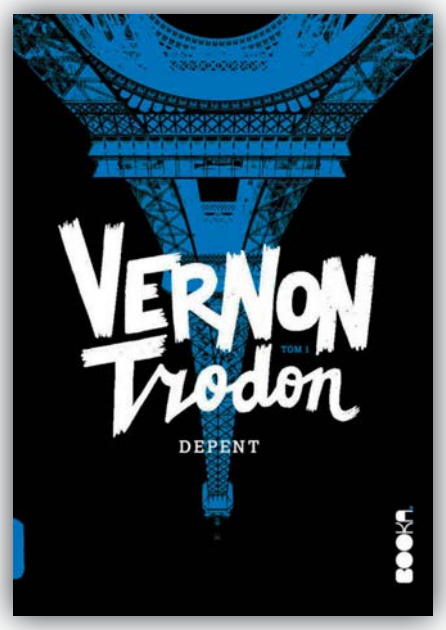
Bojim se da će se ti problemi rešavati mnogo sporije nego što i sami mislimo. Vidite, ne možemo da ne pomenemo da je većina srpskog življa sa Kosova i Metohije proterana na najbrutalniji način, među kojima je i moja porodica. Samo u Prištini je do 1999. godine živelo blizu 50.000 Srba, dok ih danas tamo uopšte nema. Da ne spominjemo ostale veće gradove na Kosovu i Metohiji kao što su Peć, Prizren, Đakovica, Uroševac itd. Žuta kuća je užas koji se pokušava zataškati, a ne može, ona je postojala i u njoj su ljudima naživo vađeni organi. Takođe, u Srbiji su pronađene masovne grobnice s leševima albanskih civila koji su nestali za vreme rata na Kosovu i Metohiji. Ne vidim spremnost ni srpskih ni albanskih političara da oko rešavanja tog problema preduzmu ozbiljnije korake. Najgore je što narod dole pati. Albanci masovno odlaze sa Kosova i Metohije, dok ono malo Srba što je dole ostalo – živi u potpunom siromaštvu. I jedni i drugi tragaju za korom hleba, dok političari u Beogradu i Prištini mažu oči narodu nacionalističkom propagandom. Raja pati! No, svakako da postoji izlaz, uvek postoji... Pitanje je hoćemo li ga pronaći. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Balzak je žensko

Kako se pišu velike knjige ovog vremena? Ovoliko je jasno: osim vraškog dara i pameti, izgleda i da pomaže ako se svet i ljudi u njemu gledaju istinski otvorenog uma, pa kako bude

Posle četrdesete svi izgledaju kao izbombardovan grad. Zaljubio se kad je prasnula u smeh – požudi se pridružuje obećanje sreće, utopija partnerskog spokoja – bilo bi dovoljno da okrene glavu prema njemu i dozvoli mu da je poljubi, i on bi prešao u neki drugi svet. Vernon zna da napravi razliku: kad je napaljen, stomak je taj koji pulsira, kad je zaljubljen, kolena slabe. Deo duše je pobegao – a plutanje je istovremeno slasno i uznemirujuće: ako druga strana odbije da prihvati telo koje lebdi u njenom pravcu, pad će biti tim bolniji što više nije mlad. Pati se sve gore i gore, da ne poveruješ da emocije postaju tako tanke i krhke, da ne mogu više da podnesu ni najmanji šok.

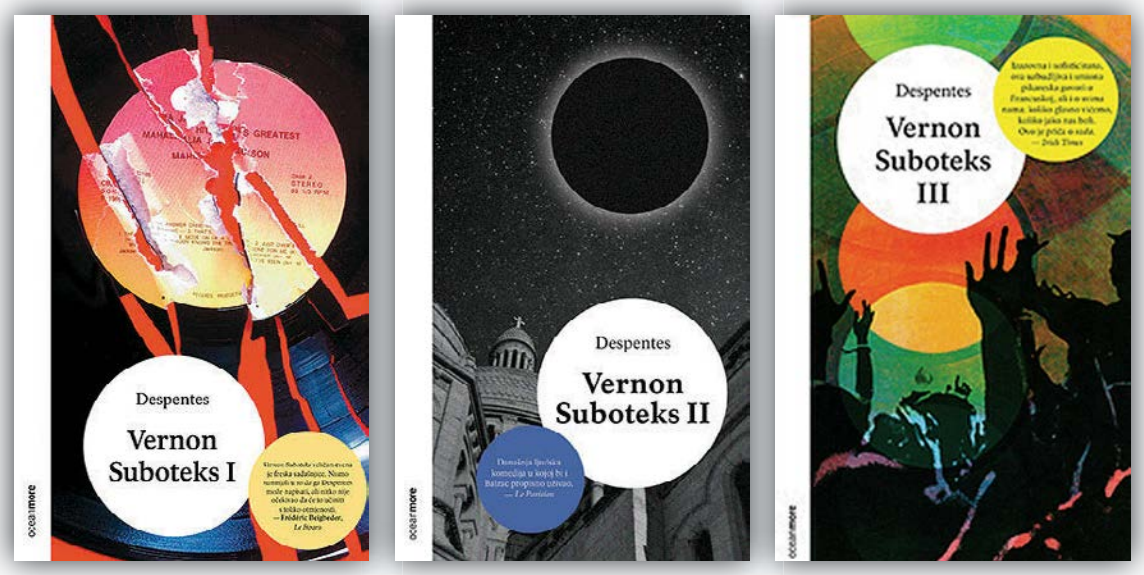
Evo kako zamišljam famozni festival Krokodil sledeće godine: prepuna sala Doma sindikata ustreptalo očekuje festivalsku megazvezdu Viržini Depent i ona se naposletku – pojavljuje! Vladimir Arsenijević srećno gužva već pripremljen tekst izvinjenja, publika je u ekstazi, a Viržini, takoreći s rukama u džepovima, dobacuje nešto ležerno, pa Mima Simić ostaje bez replike – a Mima Simić inače nikada ne ostaje bez replike. A šta za to vreme radi nesuđeni ovogodišnji beogradski gost Mišel Uelbek? Who cares. Jer, znate šta, ono što se kojekuda usklikivalo s ljubavlju, ono kako je Uelbek "savremeni Balzak", e to je možda moglo da važi do trenutka pojave trilogije *Vernon Subutex* "kontroverzne" (gluposti: Vedrana Rudan je možda "kontroverzna", a Virginie Despentes je prosto darovita, osebujna i sjajna autorka) savremene francuske književnice, filmske autorke i teoretičarke. Od sada pa do daljeg, Balzak je žensko! Što je pravedno na više od jednog načina.

Mnogom ovdašnjem čitaocu ime autorke neće značiti mnogo i misliće da im se putevi nikada nisu ukrstili, no Depent (rođena 1969.) je napisala roman *Kresni me* po kojem je snimljen i ovde vrlo gledan, sjajan *rape-revenge* film (autorka knjige je i koautorka filma), a taj roman je preveden i kod nas, baš kao i njen vrlo značajan esej *King Kong teorija* o silovanju (i sama je prošla kroz to traumatično iskustvo) i koječemu još glede savremene seksualnosti, ali ova je potonja knjiga objavljena nekako u sasvim pogrešnom kontekstu i dodatno ubijena prilično idiotskom tj. nepriličnom opremom, tako da je pre tuce godina kod nas prošla sasvim nezapaženo. Znam po sebi: prvi je nisam opazio...

Vernon Subutex doživeo je megauspeh na matičnom, ali i brojnim drugim književnim tržištima, a snimljena je i francuska TV serija (nažalost, nisam joj ušao u trag ni za legalno ni za piratsko gledanje) po njoj; već danas se može reći da je trilogija, izvorno objavljivana između 2014. i 2017, etablirana kao jedna od onih obaveznih književnih, ali i šire kulturnih referenci epohe bez kojih se više neće moći razumevati treperenje savremenosti. Ne bi se reklo da je to tako malo postignuće za bivšu pankerku burne biografije, u kojoj je bilo mesta i za rad u seksualnoj industriji.

Trilogija o bivšem pariskom prodavcu gramofonskih ploča polako, evo, doplovljava i do naše obale; beogradska Booka objavila je nedavno njen prvi tom, u prevodu Novaka Golubovića, i pod naslovom *Vernon Trodon* (preostala dva dela će izlaziti otprilike u ritmu jedne "klasične" trudnoće, ili nešto kraće). Subutex je izvesna polulegalna "droga", pod tim imenom valjda nedovoljno poznata u Srbiji, pa je, eto, posrbljena u obliku popularne T-pilule za lilule. No, treba napomenuti (nestrpljivima, ali i onima koji se baš sada brčkaju u "pogrešnom" moru i sekiraju nam hadži-Antonića) da je zagrebački izdavač Oceanmore bio vrlo agilan pa je do sada već objavio kompletnu trilogiju, pod nazivom *Vernon Suboteks*, i u prevodu Ite Kovač – i to je izdanje ono koje je autor ovog teksta čitao. Što će reći da ja *znam šta je bilo na kraju*, ali ću tu tajnu obazrivo sačuvati za sebe.

Ko je, dakle, Vernon Trodon, i zašto je to on *junak našeg doba*? Ostareli velegradski roker nedefinisanih tj. sasvim nepoznatih porodičnih, etničkih, socijalnih, regionalnih ili religijskih korenova (to je prednost zaštite koju pružaju istinske metropole: mogućnost življenja *bez nad-lične istorije*, ako se tako želi), olinjali mačor koji odbija da "odraste" a ne ume da ostari, ali i čovek čiji se relativno udobni egzistencijalni mehur trajno rasprskava: usled epohalne tehnološke promene u muzičkoj industriji, on naposletku biva prisiljen da zatvori prodavnicu, životareći prvo od zaliha, potom od diskretne pomoći prijatelja koji se proslavio kao crna rok zvezda, da bi se – kada prijatelj naprasno premine pod sumnjivim okolnostima – našao na ulici, bez novca za kiriju, "gostujući" neko vreme kod žena i kod prijatelja, sve dok se rezignirano ne prepusti matici života pariskog klošara i beskućnika, što će mu doneti neočekivano paradoksalno rasterećenje, bar u prvi mah... Ali, spuštanje među nevidljive i nedodirljive nije kraj priče – jedva da je i početak. Vernon poseduje – dok ovaj ne završi u

nekim drugim rukama – audio snimak na kojem prijatelj-zvezda govori vrlo nezgodne stvari o vrlo bogatim i moćnim ljudima, i razni će pokušati da se tog snimka dočepaju, milom ili silom. Ova će intriga biti veoma važnim pokretačem zbivanja ne samo u prvom tomu *Vernona*, no treba odmah preseći mogući nesporazum: ovaj roman nije žanrovski ni u najdaljem komšiluku krimića, trilera ili bilo čega sličnog. Radi se o raskošnoj fresci savremenog Pariza, savremenog francuskog i uopšte zapadnog društva, i to je ta njegova "balzakovska" dimenzija koja tako osvaja čitaoca. Vernon je, kao rasna metropolitanska "posvuduša" i čovek ne toliko bez svojstava koliko bez ambicija, idealan medijum za šarolik svet koji se oko njega vrti, za ljude s veoma raznolikih planeta, satelita i asteroida unutar Sunčevog sistema (post)modernog zapadnog kapitalističkog društva već polako sazrelog XXI veka. Moćni i beskrupulozni filmski producent, propali scenarista s napornim desničarskim nagnućima, lezbo-detektivka i uterivačica opšte prakse, wannabe tabloidna vedeta, bivša porno diva meka srca, sekularni arapski intelektualac prvog imigrantskog talasa i njegova preosetljiva "islamizovana" kćer, skinhedi, gejevi, klošari koji su došli na tzv. dno sa različitih strana – samo su neki od važnijih likova i glasova ovog trotomnog pandemonijuma, a sam je Trodon tek jedan od povelikog broja "ravnopravnih" naratora i rezonera, što je vrlo mudra i ekonomična autorska odluka, jer teško da bi drugačije mogao biti ovako neposredno, eksplozivno i očaravajuće dočaran tako širok dijapazon pojedinačnih (a tipskih) "vokala" iz savremene svetske buke, iz grotla uverenja, tradicija, predrasuda (i predrasudnih "antipredrasuda"), mišljenja i mišljenja-da-se-neštomisli dok se uprazno drnda vuna utešnih stereotipa... O muško-ženskim odnosima Depent piše naizgled nepretenciozno no zadivljujuće produbljeno, s "troduplim dnom", superiorno bilo kome ko danas živi i piše i ko vam uopšte može pasti na pamet, neverovatnom preciznošću izbegavajući ama baš svaku ideološku, stilsku ili kakvu drugu zamku u koju je na tom preskliskom terenu tako nepodnošljivo lako upasti; njeni su uvidi u, recimo, mušku žudnju i žensku slobodu (i obrnuto) takvi da ništa slično ne pamtim još od davnih čitanja Kundere, to jest: ne pamtim, na primer, da je o tom đavoljem muškom rezonu iko pisao tako lucidno još od Kundere, pri čemu Kundera ima jednu očiglednu startnu prednost pa mu je kanda bilo lakše... Nemojte ni za trenutak sumnjati da je Depent feministkinja, ona je to do srži: radi se "samo" o tome da je to feminizam kojem muškarci nisu divlja bića s druge, invazivne planete koja treba nekako obuzdati i prevaspitati pa će sve biti u redu, nego su samo drugi oblik ispoljavanja iste sveljudske egzistencijalne teskobe. Okej, ovo zvuči više onako sartrovski, kod Viržini Depent (tačnije bi bilo Depant, ali ovo je zaživelo, pa se ti sad slikaj) to srećom nije tako...

To je, dakle, jedna od centralnih motivskih osi ovog troknjižja, ali tu je i toliko toga drugog: Depent s raspamećujućom naizglednom lakoćom niže bezbrojne i beskrajne ekskurse (troknjižje ukupno ima blizu 800 strana, zavisi od preloma) u kojima, kroz sve otkačenija zbivanja – poštedeću vas razvoja "fabule radnje" u drugom i trećem tomu, tek uz napomenu da će Vernon i društvo oformiti pomalo bizaran muzički kult kojeg će on postati predvodnik, a da će se zbivanja protegnuti na turobno vreme nakon velikog terorističkog napada na Pariz ("Bataclan" i drugo) što će biti važan katalizator zbivanja u poslednjem delu trilogije – i monologe protagonista dotiče sva moguća "velika" (tzv. politička), "srednja" (tzv. kulturno-identitetska) i "mala" (tzv. lajfstajl) pitanja današnjice, ne omanuvši nikad sa svojom smesom duhovitosti, lucidnosti i okrepljujuće otpornosti na bullshit, s koje god strane dolazio.

Vernon Trodon ima svakako bolje i trajnije dejstvo od svog farmaceutskog imenjaka, mada je nesumnjivo (svedočim vlastitim iskustvom) da stvara ovisnost i potrebu da se što pre iskonzumira do isteka zaliha. Kako se pišu velike knjige ovog vremena? Nema recepta, nije vam ovo apoteka, ali ovoliko je jasno: osim vraškog dara i pameti, izgleda i da pomaže ako se svet i ljudi u njemu gledaju istinski otvorenog uma, pa kako bude... Ali stvarno otvorenog – i stvarno uma. Kome je sve to previše, neka se lepo dohvati kakve "kontroverzne" lektire, pa neka uživa banjajući se u blaženoj dosadi predvidive provokativnosti. Depent je daleko s onu stranu svake kontroverznosti: ona je sada među ključni(ji)m piscima našeg vremena. ¶

TEOFIL PANČIĆ

RATNI KABINET BORISA DŽONSONA

Fotografije: Tanjug AP Photo

IZMEĐU BREGZITA I PREVREMENIH IZBORA: Boris Džonson

Britanska vlada u parlamentu ima većinu od jednog jedinog glasa. Prevremeni izbori lebde u vazduhu. Vladajući torijevci su posvađani na krv i nož. Uprkos svemu premijer Boris Džonson po svaku cenu čvrsto drži kurs ka Bregzitu

Ubedljiva pobeda Borisa Džonsona na stranačkim izborima za predsednika Konzervativne stranke dovela ga je na mesto premijera Velike Britanije. Premijer posle imenovanja sâm bira sve ministre i njihove zamenike. On je ovlašćen da ih po sopstvenom nahođenju smeni u bilo kom trenutku. Jedino ograničenje je da ministri moraju da budu poslanici u parlamentu.

Ovlašćenja premijera su ogromna. U zemlji bez pisanog Ustava ona proizilaze iz "kraljevskih prerogativa", koje sprovode premijer i ministri. Naravno, u svakom trenutku u parlamentu se može pokrenuti inicijativa za nepoverenje vladi i to je mehanizam kontrole parlamenta nad izvršnom vlasti.

Posle Džonsonovog imenovanja usledila je prava čistka kadrova, pa je u prvom krugu iz vlade izbačeno čak 17 konzervativaca koji nisu bili po njegovoj meri (da ga preduprede, nekoliko dana pre njegovog imenovanja nekoliko njih sa ministrom finansija Hemondom na čelu podnelo je ostavke). Kriterijum za smenu nije bio isključivo odnos prema Bregzitu, jer je van vlade ostalo i par tvrdih pristalica Bregzita, već lojalnost prema "vođi". Kako su svi izbačeni članovi vlade ujedno i poslanici u parlamentu u kome vlada trenutno ima većinu od samo jednog poslanika, jedan od "izgnanih" je postavio logično pitanje: kako Džonson očekuje da vlada uopšte ima podršku kada je 17 poslanika ostavio bez funkcija?

MEFISTO ZVANI GOUV

Na mesto najurenih poslanika postavljeni su kadrovi lojalni Džonsonu uz jedan značajan izuzetak. U pitanju je Majkl Gouv, čovek koji je s Džonsonom predvodio kampanju za Bregzit tokom 2016. godine. Iako je veoma vešt, spretan i ubedljiv političar, Gouv se pokazao i kao veoma prevrtljiv. Posle Kameronove ostavke koja je usledila kao posledica neuspeha na referendumu, Gouv je bio šef kampanje Džonsonu za mesto Kameronovog naslednika. I onda, u poslednjem trenutku, neposredno pre roka za podnošenje kandidatura, Gouv napušta Džonsona i sâm podnosi kandidaturu. Džonson frustriran zbog izdaje saradnika odustaje od trke iako je važio za favorita, i na premijersko mesto dolazi Tereza Mej. Gouv je zabio nož u leđa i Kameronu kada je kao ministar pravde najavio da će voditi kampanju za Bregzit dok je Kameron slavio u Briselu "ustupke" koje je dobio kako bi Britanija ostala u Uniji (ti ustupci su bili praktično beznačajni, referendum je doveo do Kameronovog debakla).

Gouv je dobio titulu kancelara vojvodstva od Lankastera, a u praksi će biti koordinator u vladi za sprovođenje Bregzita. On važi i za sposobnog operativca.

U vladi su formirana i dva posebna komiteta koji će se baviti Bregzitom. Prvi je nazvan Komitet za strategiju oko izlaska i sačinjava ga šest ključnih ministara; on će zasedati bar dva puta nedeljno pod predsedavanjem Džonsona ili Gouva. Drugo telo, Dnevni operativni komitet, biće pod kontrolom Gouva i on će zasedati svakodnevno i koordinirati akcije vlade. I njega čine ključni ljudi iz različitih ministarstava.

KONTROVERZNI KAMINGS

Možda je najzanimljivije angažovanje na mestu specijalnog savetnika premijera Dominika Kamingsa koji će defakto biti šef osoblja u Dauning stritu. Kamings je poznat kao mastermajnd kampanje za Bregzit (on je i glavni junak u filmu o Bregzitu, *Brexit:The Uncivil War*, a glumi ga Benedikt Kamberbač).

Kamings je kontroverzna ličnost. Protivnici ga optužuju da je lud, Kameron ga je nazvao "karijernim psihopatom" dok drugi smatraju da je genijalan. Nedavno je i kažnjen za nepoštovanje parlamenta pošto je odbio da se pojavi pred parlamentarnim komitetom koji je istraživao vođenje kampanje za Bregzit. Tvorac je i slogana za kampanju za Bregzit – "(po)Vratićemo Kontrolu (*Take control back*), i pokazao se kao izuzetno efikasan organizator i rukovodilac. Njegov uslov je bio da ima potpunu kontrolu nad kampanjom i to je ostvario, čak je i predupredio pokušaj da ga smene nezadovoljni konzervativci.

Kamings pokazuje veliko interesovanje ne samo za politiku, već je u poznim godinama savladao i znanja iz matematike i to na fakultetskom nivou (što mu je od koristi za analizu političkih trendova, primenu teorije igara u politici i dr.). Njegovi idoli su Bizmark i Žan Mone (jedan od idejnih tvoraca EU). Fasciniraju ga uspesi raznih velikih projekata kao što su bili "Apolo" (let na mesec) ili "Menhetn" (atomska bomba) i uveren je da usled birokratskih i drugih prepreka danas nije moguće efikasno sprovođenje sličnih projekata, i da je usled toga neophodno korenito promeniti način funkcionisanja državnog aparata.

Poznavaoci prilika tvrde da će, ukoliko ova vlada ostane duže vremena, sprovesti temeljne reforme javne uprave (na dobro ili zlo, to je pitanje). Svoje reformatorske namere pokazao je dok je bio Gouov specijalni savetnik u ministarstvu prosvete, jedan od projekata je bio uvođenje škola za talente iz matematike po modelu Kolmogorova.

Po svemu sudeći, Kamings će biti u srcu svih zbivanja u britanskoj vladi; prisustvovaće sednicama oba vanredna komiteta za sprovođenje Bregzita. Njegov samostalni položaj i uticaj porede sa Ramom Emanuelom kod Obame ili Benonom kod Trampa, odnosno Alisterom Kembelom kod Blera.

Njegovo postavljenje kao Džonsonove desne ruke pojačalo je uverenje da će Britanija ići po svaku cenu u Bregzit. Britanski mediji su označili ovakvu vladu kao "ratni kabinet". Tu ima dosta simbolike: sastanci pomenutih komiteta se održavaju u takozvanoj "kobra" sobi, koja inače služi za sastanke u kriznim situacijama.

Ne treba zanemariti ni da je u vladu ušao na mestu parlamentarnog koordinatora Džejkob Ris-Mog, jedna od ikona tvrdog krila konzervativaca koji podržava Bregzit i doskorašnji šef neformalne grupe poslanika koji su bili najtvrđa linija u stranci za Bregzit.

»

POKLIČ U PRAZNO:
Demonstracije protiv Bregzita u Londonu

VANREDNI IZBORI

U trenutku kada vlada praktično visi o koncu sa jednim poslanikom većine i kada postoji ozbiljan otpor unutar same Konzervativne stranke za izlazak iz EU bez dogovora, pitanje je koliko dugo Džonson može da izbegne nove izbore. Već na prvom zakonu koji bude predložila vlada može doći do opstrukcije dela poslanika većine koji su protiv Bregzita. Sa druge strane, ako bi vlada odustala da napusti EU poslednjeg dana oktobra, tvrdo krilo konzervativaca koji su za Bregzit urušiće Džonsona kao što su urušili i Terezu Mej.

Trenutno pojedini konzervativni poslanici prete da će žrtvovati svoju stranačku karijeru i glasati protiv vlade, poneki najavljuju i da su spremni da "pređu" kod liberalnih demokrata kako bi sprečili "tvrdi" izlazak iz EU. Jedan od kolovođa "pobune" je i doskorašnji ministar finansija Hamond. Ta grupa nije mala i čini je par desetina poslanika. Međutim, sabotiranjem Džonsona, evrofilni konzervativci bi rizikovali da na izborima vlada dođe do komotne većine za Bregzit ili da na vlast dovedu za njih još veću nevolju u obliku tvrde laburističke vlade sa Korbinom kao premijerom. "Izdaja" Bregzita i rušenje vlade po tom pitanju dali bi vetar u leđa Džonsonu da u kampanji pokupi najveći deo glasova koji su za Bregzit i usled velike podeljenosti druge strane dobije komotnu većinu za vladanje.

SVE MANJE VREMENA

Po zakonu o fiksnom trajanju saziva parlamenta usvojenom 2011. godine, bez dvotrećinske većine u parlamentu vlada ne može sama raspisati vanredne izbore, jer u ovom trenutku laburistima raspisivanje izbora ne odgovara.

Drugi način da se do izbora dođe je rušenje sadašnje vlade. U tom slučaju procedura nalaže da se u roku od 14 dana pokuša formiranje nove parlamentarne većine (u sadašnjim okolnostima to je neverovatno) ili da se posle isteka tog roka raspišu novi izbori.

U čemu je tu problem? Pre svega, 31. oktobra Britanija po sili zakona izlazi iz EU i to bez ikakvog sporazuma. Svako novo odlaganje Bregzita zahteva ne samo odluku parlamenta već i saglasnost druge strane, pa će, ako i bude odobreno, biti uslovljeno ozbiljnim ustupcima. Alternativa je ili prihvatanje postojećeg dila pre isteka roka ili jednostavno poništavanje odluke o Bregzitu. Nijedna od pomenutih opcija nije prihvatljiva za sadašnju vladu.

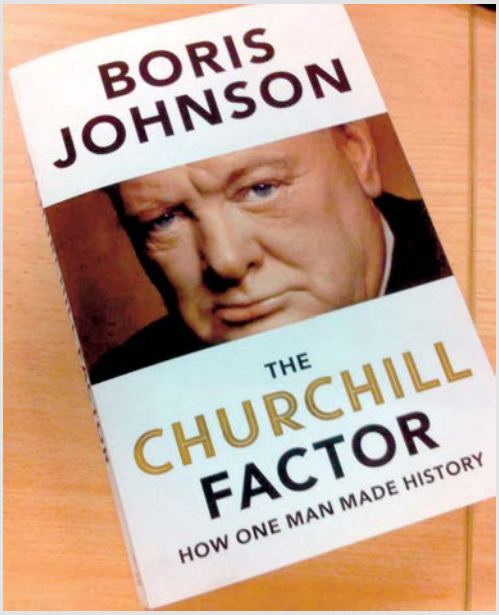
Parlament neće zasedati do 3. septembra zbog godišnjih odmora i za to vreme ne može se pokrenuti pitanje poverenja vladi. Ako uzmemo u obzir debatu o poverenju, te da će posle izglasavanja nepoverenja vladi morati da prođe još 14 dana do raspisivanja novih izbora, lako je zaključiti da se izbori teško mogu raspisati pre 17. septembra, odnosno ne bi mogli biti održani pre 24. oktobra (kampanja mora trajati bar 25 radnih dana). Od održavanja eventualnih vanrednih izbora do isteka roka ostalo bi u najboljem slučaju sedam dana.

Međutim, u slučaju da se izglasa nepoverenje vladi, po Kamingsovim najavama koje su procurile u medije, vlada će jednostavno odložiti održavanje izbora za termin posle 31. oktobra. Tako bi Džonson "ispunio obećanje" i sproveo Bregzit bez ometanja parlamenta koji bi bio raspušten kako bi na izborima pokušao da pokupi dobar deo glasova svih koji su za Bregzit. Ta kampanja bi se po svemu sudeći vodila pod sloganom "narod protiv političara" (koji odbijaju da sprovedu Bregzit).

Nije isključeno ni da će se pronaći neko posebno "kraljevsko ovlašćenje" koje bi makar privremeno omogućilo da se država vodi u situaciji kada je parlament raspušten ili blokiran usled nemogućnosti da donese odluke većinom.

Faktor Čerčil

U prosuđivanju ličnosti Borisa Džonsona treba uzeti u obzir i ratnog premijera Vinstona Čerčila, o kome je Džonson napisao (pohvalnu) knjigu *Faktor Čerčil*. Džonson preuzima kormilo vlade u trenutku kada je Britanija duboko podeljena i nalazi se pred ključnim odlukama (treba se podsetiti i da Čerčil preuzima vlast u trenutku duboke krize, kada deo britanskog establišmenta misli da je dalji rat besmislen i da treba pokušati pregovore sa Hitlerom). Na mesto već iznurenog i bolesnog Čemberlena veštim potezom dolazi Čerčil, iako je Čemberlen nameravao da postavi lorda Halifaksa za premijera.

I Čerčil je, kao i Džonson danas, važio za *enfant terrible* u stranci, da ne kažemo da su obojica smatrani za šarlatane. Čerčil je imao jednu osobinu koja je na kraju i presudila: bio je izvanredan, motivišući govornik. I Džonson je odličan govornik (i vešt u kampanji, za razliku od bezlične Tereze Mej).

Danas o Čerčilu kruže maltene legende i predstavlja se kao najveći britanski državnik. Britanski istoričar koji bi napisao kritičku knjigu o Čerčilu ne bi se dobro proveo. Ipak, u nekoliko filmova i serija o Čerčilu snimljenih u poslednjih nekoliko godina mogu se naći nimalo pohvalni prikazi njegove ličnosti. Tako se u filmu *Čerčil* iz 2017. godine on prikazuje kao starac koji se plaši invazije u Normandiji i koga Ajzenhauer (kao i britanski generali) jednostavno ignorišu kao matoro smetalo.

U kod nas zapaženoj seriji *Kruna* Čerčil je prikazan kao maltene izlapeli starac koji od mlade kraljice Elizabete prikriva da je dobio moždani udar, dok je ona prinuđena, na savet jednog istoričara, da očita bukvicu Čerčilu (svi ti "momci" su išli u privatne škole gde su navikli da budu dobro izribani kada uprskaju, i to upravo treba da uradi Čerčilu, bio je savet dat kraljici). Scena u kojoj Čerčil jedva stoji pred kraljicom drhteći i oslanjajući se na štap usled posledica moždanog udara, a ona mu drži predavanje kao nestašnom srednjoškolcu koji je napravio neku glupost, veoma je upečatljiva.

Druga scena je još poraznija. Posle otkazivanja Ajzenhauerove posete usled Čerčilovog moždanog udara Amerikanci komentarišu da je nekad najmoćnija sila na svetu, Britanija, spala na bolesnog starca Čerčila i Entonija Idna koji je zavisnik od morfijuma. Sve ove filmske i televizijske pojedinosti ne moraju biti istorijski tačne, ali one ipak ukazuju da je možda došlo vreme za preispitivanje zvanične slike o Čerčilu kao uvek nadmoćnom i nepogrešivom državniku.

Čerčil je svakako svojim javnim nastupima uspeo da motiviše stanovništvo da izdrži, i to je bez ikakve dileme njegov najveći doprinos u ratu.

Sličnosti između Čerčila i Džonsona definitivno ima, mada će malo ko priznati da je i "legendarni premijer" takođe bio smatran za šarlatana i pozera i da je bio ličnost sklona hazardima, kao što danas govore o Džonsonu.

Ne bi trebalo isključiti ni mogućnost da Džonson održi govor u slučaju haotičnog Bregzita u stilu već legendarnih Čerčilovih reči "mogu vam obećati samo krv, znoj i suze". Krv ovog puta neće morati da se proliva (mada ni to nije isključeno u S. Irskoj), ali znoja i suza će biti ako se obe strane ne urazume.

Za najveću Čerčilovu grešku uzima se Galipolje u Prvom svetskom ratu. U suštini to je bio izvanredan plan da se brzom akcijom flote prođu Dardaneli, napadne Carigrad i Turska izbaci iz rata. U ratu je ponekad ključan faktor sreće i vremena, a u operaciji Galipolje manjak istrajnosti doveo je do toga da se planirani trijumf pretvorio u težak poraz. Čerčil je bio uporan, ali drugi nisu hteli da rizikuju. Nedostajalo je i sreće, jer su propustili da uoče minsko polje postavljeno samo par dana pre operacije gde je stradalo više bojnih brodova. To je dovelo do panike, oklevanja i odustajanja od pomorskog proboja kada je turska odbrana bila razbijena i kada je ostala bez municije. Oklevanje je omogućilo Turcima da uz nemačku pomoć utvrde odbranu i, umesto iznenađenja, operacija se pretvorila u debakl.

Da Džonson očekuje skore izbore govori i sastav kabineta u koji je uključio veliki broj ministara koji su različitog etničkog porekla (i boje kože), a posebno uloga Kamingsa kao ključnog savetnika premijera. Jer, nema sumnje, a to mu ne spore ni najveći kritičari, Kamings je izvanredan operativac za izborne kampanje.

IZBORNA ARITMETIKA

Možda nikada do sada izborna aritmetika nije bila komplikovanija u Britaniji. Čak četiri političke opcije na nacionalnom nivou bore se za glasove (uz regionalne stranke u Škotskoj, S. Irskoj i Velsu). Istraživanja pokazuju velike oscilacije biračkog tela usled sveprisutne konfuzije uzrokovane Bregzitom. To nije čudo, pošto su obe vodeće stranke podeljene na pristalice i protivnike Bregzita.

Tu je prostor u kome značajan uspeh mogu da postignu liberalne demokrate i novoformirana Bregzit partija na čijem je čelu Najdžel Faraž. Poslednje dve su jednodušne oko Bregzita (prvi protiv, drugi za), kolebanje unutar dve vodeće stranke hrani ove dve stranke.

Specifičnost britanskog izbornog sistema je princip *first past the post*. U pitanju je jednokružni većinski sistem. Kod jako fragmentiranog biračkog tela kao sada, stranka može dobiti većinu u parlamentu i sa ne više od 35 odsto glasova (teoretski i manje).

Prelazak dobrog dela birača konzervativaca kod Faraža predstavljao bi kraj te stranke i, kako stvari stoje, konzervativci moraju sprovesti izlazak iz EU kako znaju i umeju ako žele da sačuvaju stranku. »

SPREMNI NA SVE:
Vlada Borisa Džonsona

U vladi su formirana dva posebna komiteta koji će se baviti Bregzitom: Komitet za strategiju oko izlaska koji će zasedati bar dva puta nedeljno i Dnevni operativni komitet koji će zasedati svakodnevno i koordinirati akcije vlade

Konzervativna stranka sa Džonsonom na čelu i jasnim stavom da se iz EU izlazi 31. oktobra može da ostvari ubedljivu većinu. To su pokazale i prve sondaže javnog mnjenja, gde su konzervativci posle izbora Džonsona i njegovih nedvosmislenih poruka kao premijera da će se iz EU izaći 31. oktobra skočili za skoro 10 odsto na račun Faraža i njegove stranke.

Mnogo veći problem kod vanrednih izbora ima strana koja je protiv Bregzita. Tu dolazi do izražaja podela biračkog dela između laburista koji su većinski za EU i liberalnih demokrata koji su sto odsto za EU. Te stranke se ideološki jako razlikuju, posebno kada laburiste vodi radikalno orijentisani Džeremi Korbin, kome je prioritet društvena reforma u Britaniji a ne ostanak u EU. Teško je očekivati da će se te dve stranke dogovoriti o zajedničkom nastupu samo zbog zaustavljanja Bregzita, posebno u takvom izbornom sistemu (za razliku od proporcionalnog, gde obe stranke mogu da izađu natenane na izbore pa da posle prave koaliciju, ovde se unapred mora podeliti svako poslaničko mesto; to je posebno nezgodno jer postoji veliki broj dobro etabliranih lokalno poznatih kandidata).

Iako ova analiza pokazuje da nije izvesno da će do vanrednih izbora doći pre kraja oktobra, ne treba isključiti neracionalno ponašanje tamošnjih političara, koji su do sada pokazali vanrednu nesposobnost da sprovedu bilo kakvu suvislu politiku.

PORUKA EU

Svim dosadašnjim potezima Džonson je poslao jasnu poruku Evropskoj uniji da je rešen da po svaku cenu Britanija iz EU izađe 31. 10. ove godine, kada ističe već dva puta produženi rok.

Druga poruka je da je postojeći dil Tereze Mej mrtav i da njegova vlada neće pokušati da ga provuče kroz parlament gde je do sada tri puta propao prilikom glasanja.

Džonson je odlučio da ne ide na "turneju" po evropskim prestonicama niti u Brisel (poput njegovih prethodnika Kamerona ili Tereze Mej) radi "ubeđivanja" sagovornika o potrebi da uvaže britanske zahteve. Da bi se vodili razgovori, druga strana pre svega mora da odustane od nepopularnog "bekstopa". Problem bekstopa je i bio ključni razlog debakla plana Tereze Mej u parlamentu. Mada, kako stvari stoje, čak i da se u sporazumu ukloni bekstop, oko pedeset najradikalnijih konzervativnih poslanika tvrdi da i dalje neće glasati za njega pa je pitanje da li i to može da prođe.

Bekstop predviđa da Velika Britanije ostane neodređeno vreme u carinskoj uniji sa EU, bez mogućnosti da sklapa posebne trgovinske sporazume sa drugim državama (kao i uz obavezu da se pridržava čitavog niza EU regulativa a da nema prava da o njima odlučuje, kao neka polukolonija). U slučaju da Britanija ipak napusti bekstop, on bi se i dalje primenjivao, ali samo za područje Severne Irske. To bi značilo da se mora uspostaviti posebna carinska kontrola između S. Irske i Velike Britanije, čime bi se ova teritorija, na kojoj je građanski rat uzeo bar 3500 života, ostavila van jurisdikcije matice za ekonomska pitanja, a ostala bi vezana za evropske propise (to pomalo podseća na "Briselske sporazume").

Evropljanima je bez dvojbe poručeno: bekstop mora da nestane, bez toga nema daljih razgovora, i Britanija će u tom slučaju 31. oktobra izaći iz Unije bez sporazuma, uz mogućnost (bolje reći izvesnost) da nastane mali "hladni rat" između nekadašnjih partnera. To podrazumeva da EU neće dobiti ni već dogovorenih 39 milijardi funti, a predstavljaju određene obaveze prema EU koje je Britanija preuzela.

Evropljani će morati da razmisle da li insistiranje na neograničenom bekstopu predstavlja optimalno rešenje, ili će, suočeni sa provalijom pred kojom će se naći krajem oktobra, ponuditi neke ozbiljnije ustupke. Sigurno je samo da nikakve ponude neće biti sve dok se ne vidi da li će "ratni kabinet" izaći na izbore ili ne, a u slučaju izbora sačekaće se njihov rezultat. Možda im se i posreći da nova vlada "povuče ručnu" i odustane od izlaska.

Ratni kabinet je ipak faktor sa kojim EU mora ozbiljno računati. Umesto neodlučne i nedovoljno opredeljene vlade Tereze Mej, koju je činila većina protivnika Bregzita, pred ostatkom Unije nastupa pravi opredeljeni bregzitovac Boris Džonson, sa izuzetnom ličnom energijom i veoma dobro postavljenim kabinetom baš za slučaj napuštanja EU bez obzira na sve moguće i nemoguće posledice. ¶

BOGDAN PETROVIĆ

SPORNA RUSKA RAKETA: 9M729

Foto: icslatam.com

Raskid srednjeg dometa

Sjedinjene Američke Države su se 2. avgusta povukle iz sovjetsko-američkog Sporazuma o eliminaciji raketa srednjeg i kratkog dometa koji su Mihail Gorbačov i Ronald Regan potpisali 1987. Odgovor Rusije bio je "brz i simetričan". Švedski institut za istraživanje mira uočava da uprkos smanjenju broja nuklearnih bombi svih devet nuklearnih država intenzivno usavršava svoj arsenal i da trka u naoružanju ponovo ubrzava tempo

Četrnaestog dana kubanske raketne krize 19. oktobra 1962. na brifingu zajedničke komande SAD generali su tražili da predsednik Džon F. Kenedi naredi masovno bombardovanje ciljeva na Kubi. Admiral Arli Berk je bio blizu toga da održi javni govor u kome će zatražiti da SAD bombarduju SSSR "od pakla do doručka". Tu je bio i vazduhoplovni general Tomas Pauer, koji je jednom ukorio predstavnike RAND korporacije da navodno mnogo brinu da li će biti mnogo žrtava u nuklearnom konfliktu: "Cela ideja je u tome da se pobije kopilad. A ako na kraju rata ostanu dva Amerikanca i jedan Rus, mi smo pobedili..."

Kada se Kenedi posle brifinga koji je trajao četrdeset pet minuta vratio u Ovalnu sobu, rekao je svom savetniku Keniju O'Donelu da su ti "mesingani šeširi", kako su nazivali visoke oficire, u zabludi, ali da su po jednom pitanju u prednosti: "Ako učinimo ono što oni traže, niko od nas neće biti živ da im kaže da nisu bili u pravu."

BRZINA PERŠINGA

Verovatno da nema više generala sa takvom okrutnom odlučnošću kakvi su bili Ajzenhauerovi veterani iz Drugog svetskog rata, ali je situacija možda čak i opasnija u vreme u kome generalštabne vežbe podsećaju na video-igrice. Američka administracija je 2. avgusta objavila da se povlači iz sovjetsko-američkog Sporazuma o eliminaciji raketa srednjeg i kratkog dometa koji su sovjetski lider Mihail Gorbačov i američki predsednik Ronald Regan potpisali na svečanoj ceremoniji u Istočnoj sobi Bele kuće 8. decembra 1987.

Gotovo simultano odluku o povlačenju Rusije iz tog sporazuma objavio je i predsednik Vladimir Putin, koji je još u govoru u Minhenu 2007. rekao da sporazum iz 1987. treba preispitati pošto obavezuje SAD i Rusiju, ali ne i druge zemlje.

Tim sporazumom je iz Evrope eliminisano oko 2600 raketa (Sovjeti 1800, a Amerikanci oko 800).

Amerikanci su tada nastojali da otklone opasnost od ruskih raketa pionir, a sovjetski lideri su prema pisanju magazina "Forin polisi" potpisali taj ugovor zato što su se pribojavali da u to vreme napredne rakete peršing II, koje su precenjivali, mogu za kratko vreme u preventivnom udaru praktično zbrisati »

OD 1987. DO 2019 I PODSEĆANJE NA ZABORAVLJENI STRAH: M. Gorbačov i R. Regan; eksplozija atomske bombe u Hirošimi; V. Putin i D. Tramp
Fotografije: AP

sovjetske vojne i političke komandne centre na zapadu zemlje sve do Moskve. Pregovori o smanjenju raketnih pretnji započeli su još u vreme Leonida Brežnjeva i intenzivirani u vreme Jurija Andropova, koji je znao da raketama peršing treba šest do osam minuta da bi stigle na cilj.

Uklanjanju raketa peršing protivio se tadašnji nemački kancelar Helmut Kol, koji se bojao da će Zapadna Nemačka ostati nezaštićena, ali se kasnije priključio pregovorima. Druge države naoružane nuklearnim bombama (Francuska i Velika Britanija, kao i Kina) nikada nisu bile uključene u te pregovore.

"Forin polisi" sada piše da su ruski vojni stratezi postali nezadovoljni sporazumom kada se ispostavilo da su informacije sovjetskih obaveštajaca o raketama peršing bile "histerično" preterane. Uz pretnju da će se povući iz tog sporazuma iz 1987, Moskva je sa svoje strane tvrdila da SAD krše sporazum time što, pod izgovorom da štite Evropu od Irana i Severne Koreje, u istočnoj Evropi postavljaju sisteme *aegis ashore* za presretanje balističkih raketa, koji je inače razvijen iz pomorskog lansirnog sistema iz koga se ispaljuju krstareće rakete tomahavk. Ruski vojni eksperti smatraju da ti sistemi mogu lako da se preurede za lansiranje krstarećih raketa koje SAD po sporazumu iz 1987. ne smeju da instaliraju u Evropi, ali se tada nisu obavezale da ih neće lansirati sa brodova ili aviona, što Putin tumači kao jednostran ruski ustupak. Amerikanci su ignorisali te prigovore, kao i rusko negodovanje zbog širenja NATO-a na istok uprkos verbalnim obećanjima iz devedesetih godina prošlog veka da se to neće desiti.

DOMET RUSKIH RAKETA

Tokom 2018. intenziviran je spor između SAD i Rusije (koje zajedno poseduju oko 90 odsto nuklearnih bombi u svetu) oko toga da li se i dalje poštuje sporazum iz 1987. Uz pozivanje na obaveštajne izvore, SAD su optuživale Rusiju da tajno razvija i isprobava raketu 9M729 čiji je domet veći od 500 kilometara, koliko je propisano pomenutim sporazumom.

Te rakete mogu da se lansiranju sa taktičkog sistema Iskander-M, čije su razmeštanje u Kalinjingradu Rusi nagovestili tokom rasta napetosti na Baltiku. Rusi su pozivali Amerikance da se na za to upriličenoj izložbi uvere da je na toj raketi povećan deo namenjen bojevoj glavi, a ne pogonski deo radi povećavanja dometa. Amerikanci su to ignorisali i nastavili kampanju "okrivljivanja i prekorevanja" Putina, koji je više puta izjavljivao da se Rusija neće upuštati u trku u naoružanju, ali da će na poteze zapadnih partnera odgovoriti "brzo i simetrično".

U razgovoru s Trampom u Helsinkiju u julu 2018. on je pokazivao načelnu želju da pregovara o sporazumu START čije važenje ističe 2021. Reč je o sporazumu o limitiranju strateškog ofanzivnog oružja Rusije i SAD na po 700 raketa dugog dometa, po 1550 bojevih glava na interkontinentalnim raketama i teškim bombarderima i na po 800 lansirnih postrojenja.

Rusija, inače, prvi put od 2006. nije rangirana u prvih pet zemalja sa najvećim vojnim budžetom. U 2018. godini njen vojni budžet je iznosio 61,4 milijarde dolara, što je za 22 odsto manje nego 2016. godine koja je u pogledu vojnog budžeta predstavljala ruski posthladnoratovski vrhunac.

CENA KIŠOBRANA

Evropljani su apelovali da se rusko-američki pakt iz 1987. spase, ali sve se

zapravo završilo time što su tražili da se Rusija drži sporazuma. Generalni sekretar NATO-a Jens Stoltenberg je izjavio da Zapadna alijansa ne želi trku u naoružanju i da će Rusiju zadržavati klasičnim vojnim sredstvima.

Vojni izdaci u odnosu na BDP u Evropi su između 2017. i 2018. povećani za 1,4 odsto, uglavnom pod američkim pritiskom da članice NATO-a do 2024. počnu da izdvajaju 2 odsto BDP-a za vojsku. "Forin polisi" tvrdi da većini evropskih političara zapravo nije bliska ideja o nuklearnom odvraćanju Rusije. Putinovu izjavu da Rusi neće postaviti rakete pre nego što to u Evropi učine Amerikanci, američki magazin karakteriše kao "popularnu laž", pošto pacifizam i antiamerikanizam naglo rastu u Nemačkoj, i pretpostavlja i da će izgradnja gasovoda Severni tok 2 na Baltičkom moru pojačati želju Varšave da prkosi Berlinu i ugosti američke rakete srednjeg dometa (*Fort Trump*), pa da će na nemačkoj političkoj sceni zbog toga nastati nered.

Evropljani su se našli u procepu i zbog rizika da njihove firme potpadnu pod američke sankcije koje je Vašington uveo nakon povlačenja SAD iz multinacionalnog sporazuma osam država o ograničavanja aktivnosti Irana na proizvodnji atomske bombe. U isto vreme, u nameri da Evropljane istera na čistac, Iran je posle izvesnog čekanja počeo da obogaćuje uranijum iznad ugovorenog nivoa.

Sve zemlje sa civilnim nuklearnim programom imaju mogućnost da proizvode fisioni materijal za vojnu upotrebu, konstatuje se u godišnjem izveštaju Švedskog međunarodnog instituta za istraživanje mira (*The Stockholm International Peace Research Institute SIPRI*). Globalne zalihe obogaćenog uranijuma 2018. iznosile su oko 1340 tona, vojne zalihe plutonijuma oko 220 tona, a civilni stokovi oko 300 tona. Visoko obogaćeni uranijum ili plutonijum proizvode Kina, Francuska, Rusija, Britanija i SAD; Indija i Izrael proizvode uglavnom plutonijum; Pakistan uglavnom obogaćeni uranijum, ali proširuje pogone i za proizvodnju plutonijuma. Severna Koreja je proizvodila plutonijum za bojeve glave, a možda je takođe obogaćivala uranijum.

VOJNI TERET

Švedski institut SIPRI sredinom jula u objavljenom Godišnjaku za 2019. pokazuje da od pet najvećih vojnih potrošača u 2018. na četiri zemlje zajedno iz "nuklearnog kluba" otpada 60 odsto globalne vojne potrošnje. Prošle godine dramatizovan je slučaj najslabije (neželjene) članice "nuklearnog kluba" Severne Koreje zbog eksperimentalnog lansiranja raketa, vojnih vežbi i pretnji "besom i vatrom". Severna Koreja je objavila da je obustavila testiranje nuklearnog oružja i balističkih raketa i da je uništila mesto za ispitivanje nuklearnog oružja, ali u aprilu 2019. ponovo je objavila da je izvršila neki eksperiment stavljajući do znanja da (još) ne odustaje od vojnog nuklearnog programa. Švedski institut SPRI uprkos tome pozitivno ocenjuje mirovni proces na Korejskom poluostrvu (zamrznuti međukorejski sukob traje od 1950).

Taj institut hvali i ponovno uspostavljeni sporazum o primirju u Kašmiru, u kome od 1947. traje sukob između Indije i Pakistana i koji se upravo ponovo zahuktava nakon što je Indija ukinula autonomiju sporne provincije. U tri zemlje naoružane atomskim oružjem traje klasični rat (Indija, Pakistan, Izrael).

Zanimljiv je slučaj mnogoljudne i siromašne Indije koja po glavi stanovnika na vojsku troši 50 dolara, 20 puta manje nego što vojska košta prosečnog Amerikanca (1096), a preko 40 puta manje nego Saudijska Arabija (2052), koja je imala najveće vojno opterećenje u svetu – 8,8 odsto BDP-a 2018. godine. Međutim, Indija je »

što se ukupnih troškova tiče četvrti vojni potrošač u svetu 2018. godine (66,5 milijardi dolara), ispred Francuske (63,8 milijardi), a iza SAD, Kine, Saudijske Arabije.

Svet kao da je podeljen na dve polovine: na znatnom delu Zemljinog šara, uglavnom na jugu, ubija se iz kalašnjikova, bazuka i mačetama (vidi antrfile "Južne ratne zone"), a u drugoj se trguje "anđelom uništenja".

KINA ĆUTI I RADI

Ubrzo nakon što je pocepan američko-sovjetski sporazum, američki državni sekretar za odbranu Mark Esper je izjavio da bi rado instalirao rakete srednjeg dometa u azijsko-pacifičkom regionu, gde po njegovom mišljenju Amerika treba da izgradi novu bazu, pošto je ona na ostrvu Guam u dometu kineskih raketa. Iako većina u establišmentu SAD retoriku fokusira na Rusiju, svog hladnoratovskog rivala, američki neokonzervativci sve češće pominju Kinu kao potencijalnog strateškog protivnika prema kome bi da malo isprobaju "elastično pokazivanja sile".

Kineski ministar spoljnih poslova Hu Čunjang je ocenio da će nove američke rakete na Pacifiku ozbiljno potkopati globalni strateški balans i da će predstavljati pretnju miru i stabilnosti u azijsko-pacifičkom regionu. Ruski eksperti tvrde za "Raša tudej" da će i Rusija biti meta te američke baze, ali da će to povećati i tražnju za ruskim sistemima S-400. Sudeći po nekim vestima, Kinezi nisu raspoloženi da se pod američkim uslovima uključe u nove multilateralne pregovore o raketama i atomskim bombama.

Kina, koja razvija atomsko oružje, ali ga ne raspoređuje na raketama koje takođe razvija, izdvojila je 2018. oko 250 milijardi dolara za svoju vojsku i ima drugi po veličini vojni budžet, koji je ipak znatno manji od američkog.

APSOLUTNO HIPERSONIČNO

Sjedinjene Države diktiraju tempo: povećale su svoju vojnu potrošnju prvi put u sedam godina i dosegle 649 milijardi dolara u 2018, što je činilo 36 odsto svetske vojne potrošnje za vojsku i bilo 2,6 puta više od vojnih izdataka Kine, koja je sledeći najveći vojni potrošač. Prema proceni SIPRI 2018. je u svetu po drugi put zaredom vojna potrošnja veća od 1,8 biliona dolara. Ona je za 5,4 odsto viša nego 2009.

Prema pisanju "Njujork tajmsa", američki Kongres je 2018. postigao konsenzus o zakonu kojim se zahteva da američko hipersonično oružje bude operativno do oktobra 2022. Trampova administracija je u odbrambeni budžet uključila 2,6 milijardi dolara za hipersonično oružje, a eksperti predviđaju da će se u narednoj deceniji ta suma uvećati na pet milijardi godišnje.

Među vojnim snabdevačima SAD entuzijazam se proširio, pogotovo nakon što je Pentagon dodelio kompaniji *Lockheed Martin* više od 1,4 milijarde dolara u 2018. godini za izgradnju prototipa raketa koje mogu lansirati borbeni avioni i bombarderi B-52.

Glavni "evanđelist" u Vašingtonu za hipersonično oružje je Majkl Grifin, "nerestrukturisani hladnoratovac" koji je svojevremeno igrao važnu ulogu u Strateškoj inicijativi predsednika Regana (Rat zvezda). Uz naglasak da Amerika mora pobediti, nedavno je brifovao političare o hipersoničnim raketama koje će imati sposobnost manevrisanja bez presedana, sposobnost da idu 15 puta brže od zvuka, a koje razvijaju ne samo SAD već i Kina, Rusija i druge zemlje.

Sjedinjene Države i Rusija razvijaju ekstenzivne i skupe programe zamene i modernizacije svojih nuklearnih arsenala, kapaciteta za njihovu proizvodnju, kao i sredstava za njihovo lansiranje. Putin je prošle godine uz video-prezentaciju objavio da je Rusija testirala i da

Nuklearni arsenal u svetu, jan. 2019.

	Razmeštene bojeve glave*	Druge bojeve glave**	ukupno 2018.	ukupno 2019.
SAD	1750	4435	6450	6185
Rusija	1600	4900	6850	6500
Velika Britanija	120	80	215	200
Francuska	280	20	300	300
Kina		290	280	290
Indija		130–140	130–140	130–140
Pakistan		150–160	140–150	150–160
Izrael		80-90	80	80–90
Severna Koreja	—	—	(10–20)	(20–30)
ukupno	**3750**	**10.115**	**14.465**	**13.865**

IZVOR: SIPRI YEARBOOK 2019.

*Raspoređene bojeve glave na raketama ili u bazama operativnih jedinica
** Druge bojeve glave koje su u rezervi ili čekaju demontažu

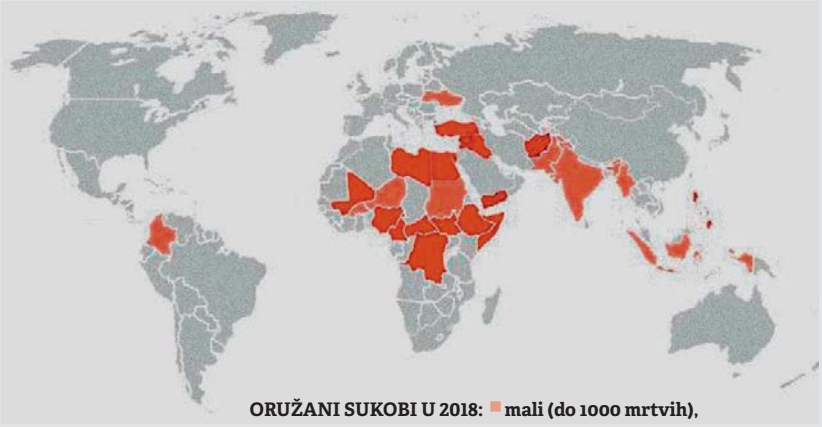
Svetska vojna potrošnja, 2018.

Region	Troškovi (milijarde dolara)	Promena (%)
Afrika	**(40,6)**	**–8,4**
Severna Afrika	(22,2)	–5,5
Podsaharska Afrika	18,4	–11
Amerika	**735**	**4,4**
Centralna Amerika i Karibi	8,6	8,8
Severna Amerika	670	4,4
Južna Amerika	55,6	3,1
Azija i Okeanija	**507**	**3,3**
Centralna i Južna Azija	85,9	4,2
Istočna Azija	350	4,1
Okeanija	29,1	–2,9
Južna Istočna Azija	41,9	–0,8
Evropa	**364**	**1,4**
Centralna Evropa	28,3	12
Istočna Evropa	69,5	–1,7
Zapadna Evropa	266	1,4
Srednji istok	—	—
Svet, ukupno	**1822**	**2,6**

IZVOR: SIPRI YEARBOOK 2019.

( ) = nesigurna procena;
— = podaci nisu dostupni.
Podaci o potrošnji u tekućim (2017) američkim dolarima.
Sve promene su realno izražene za razdoblje 2017–18.

Južne ratne zone

ORUŽANI SUKOBI U 2018: mali (do 1000 mrtvih), srednji (do 10.000) i veliki sukobi (preko 10.000)

Izvor: SIPRI

Prema podacima SIPRI, u Africi su vojni budžeti 2018. smanjeni za 8,4 odsto, što izgleda paradoksalno, s obzirom na to da je tamo jedanaest zemalja zahvaćeno plamenom oružanih sukoba: Burkina Faso, Kamerun, Centralnoafrička Republika, Demokratska Republika Kongo, Etiopija, Mali, Niger, Nigerija, Somalija, Južni Sudan i Sudan. U mnogim od tih sukoba, osobito u slivu jezera Čad i Sahela, preklapaju se transnacionalne aktivnosti nasilnih islamističkih grupa, drugih naoružanih skupina i kriminalnih mreža, koje su povezane sa ekstremnim siromaštvom, nedostatkom vode, lošim upravljanjem, nasiljem i kontinuiranom internacionalizacijom antiterorističkih aktivnosti u Africi.

Na Bliskom istoku i u Severnoj Africi bilo je 2018. oružanih sukoba u sedam zemalja: u Egiptu, Iraku, Izraelu, Libiji, Siriji, Turskoj i Jemenu.

U Aziji i Okeaniji se 2018. ratovalo u sedam zemalja – najsmrtonosnije u Avganistanu u kome rat traje 18 godina, a prošle godine je odneo 43.000 žrtava, zatim u Indoneziji, Mjanmaru, Filipinima i Tajlandu.

U Amerikama je u 2018. jedino Kolumbija bila zemlja sa aktivnim oružanim sukobom između vladinih snaga i gerilaca FARK, uglavnom zbog toga što su se nesigurnost i nestabilnost prožimale zbog prisutnosti kriminalnih bandi i paradržavnih oružanih grupa. U Evropi beležimo sukob u Ukrajini.

Glavni izvoznici i uvoznici oružja 2014–2018.

Izvoznici	procenat svetskog izvoza oružja	Uvoznici	procenat svetskog uvoza oružja
1. SAD	34	1. Saudi Arabija	12
2. Rusija	22	2. Indija	9,5
3. Francuska	6,7	3. Egipat	5,1
4. Nemačka	5,8	4. Australija	4,6
5. Kina	5,7	5. Alžir	4,4
6. Velika Britanija	4,8	6. Kina	4,2
7. Španija	2,9	7. UAE	3,7
8. Izrael	2,9	8. Irak	3,7
9. Italija	2,5	9. Južna Koreja	3,1
10. Holandija	2,1	10. Vijetnam	2,9

IZVOR: SIPRI YEARBOOK 2019.

može primeniti rakete brže od zvuka, što su američki mediji, koji su inače u amoku rusofobije još od izbora 2016, tumačili bilo kao pretnju, bilo kao blefiranje i hvalisanje. Ta kampanja, naravno, ima i budžetske posledice.

Devet država (SAD, Rusija, Velika Britanija, Francuska, Kina, Indija, Pakistan, Izrael i Severna Koreja) imalo je 2018. godine 14.465 nuklearnih bombi, a 2019. nešto manje – 13.865. Od toga, 3750 bombi je raspoređeno u operacionim jedinicama, a blizu 2000 je držano u stanju visoke borbene gotovosti (videti tabelu).

Svet kao da je podeljen na dve polovine: na znatnom delu Zemljinog šara, uglavnom na jugu, ubija se iz kalašnjikova, bazuka i mačetama, a u drugoj se trguje "anđelom uništenja"

Uprkos smanjenju broja atomskih bojevih glava 2018. svih devet država koje poseduju nuklearno oružje nastavlja da ga modernizuje, konstatuje se u Godišnjaku Švedskog instituta.

UPOZORENJA

"Politiko" piše da su se unutar Pentagona, Stejt departmenta i Saveta za nacionalnu bezbednost Bele kuće, kao i među arhitektama nekadašnjeg detanta, čula upozorenja o negativnim posledicama povlačenja SAD iz pakta Gorbačov–Regan. Ambasador Ričard Bart, koji je tokom administracije predsednika Džordža Buša starijeg i Regana bio vodeći pregovarač o kontroli oružja i nadgledao razmeštanje raketa peršing, procenjuje da čitava struktura kontrole oružja preti da se raspadne.

Direktor programa SIPRI za nuklearno razoružanje, kontrolu oružja i sprečavanje proliferacije i za istraživanje mira Šenon Kil procenjuje da su, s obzirom na političke i vojne razlike Rusije i SAD, sve udaljeniji izgledi da se postigne napredak o obnavljanju sporazuma o merama za smanjenje i ograničavanje strateškog ofanzivnog nuklearnog oružja.

Strah od nuklearnog Armagedona se 57 godina nakon kubanske raketne krize iz 1962. i 74 godine nakon užasa Hirošime (6. avgust 1945) razvodnio, pa se u nuklearnom arsenalu olako podižu ulozi. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Sibirski berberin

Dok naučni radovi daju procene kolika je površina šume potrebna za zaustavljanje globalnog zagrevanja, deforestacija u Amazonu se ubrzano nastavlja, a zbog klimatskih promena u Sibiru gori više miliona hektara šuma

Sibir je u plamenu. Beskrajna prostranstva ruske tajge – cirkumpolarnog bioma koji prekriva severni, polarni deo planete – gore ognjem kakav nije zabeležen u novijoj istoriji. Milioni stabala sibirske jele, pljosnatolisne breze, smrče i sibirskog ariša tope se u hiljadama stepeni užarenom ognju koji prekriva prostor od horizonta do horizonta. Prve procene zvaničnika Ruske Federacije, a potom i organizacije Grinpis, bile su nešto niže, ali svetske agencije sada izveštavaju da je početkom avgusta požarom zahvaćeno više od četiri miliona hektara šume, što je površina uporediva sa Vojvodinom i Šumadijom zajedno.

Mada mediji i u Srbiji detaljno izveštavaju o ovoj nesreći, teško je razumeti kolike su zapravo prave razmere takve katastrofe. Ako biste zamislili da je zapaljeno doslovno svako drvo koje ste ikada videli na teritoriji Srbije, uključujući sađene i divlje šume, šumarke, lugove i vetrozaštitne drvorede, pa i stabla u parkovima (i ona sačuvana od seče), to bi bilo manje stabala od broja onih koje je zahvatio sibirski požar. Na osnovu podataka iz ovogodišnjeg izveštaja Evropske komisije "Forests, forestry and logging", trenutno je u Sibiru u plamenu više tajge nego što Srbija uopšte ima šume na svojoj teritoriji (ovaj izveštaj navodi da je to površina od ukupno 3,3 miliona hektara).

UZROČNO-POSLEDIČNI KRUG

Srećna okolnost je što na gigantskom prostranstvu Sibira živi izuzetno mali broj ljudi – novinski izveštaji govore da, bez obzira na apokaliptične razmere ove prirodne nepogode, tolika vatrena stihija ugrožava samo 2000 stanovnika koliko ih se nalazi u ugroženim područjima. Na nekom drugom mestu toliki požar bi predstavljao pretnju za milione ljudi (nezamisliva je logistika kojom bi se u kratkom roku pomoglo gušće naseljenoj oblasti tolike površine). Sa druge strane, požar u Sibiru i bukti tako snažno jer ga je zbog ogromnih udaljenosti i nenaseljenosti teško kontrolisati. Vatra trenutno guta divljinu koja je to u doslovnom smislu reči.

Mada se, kao i svaka šuma, tajga svake godine pali, nestaje u šumskim požarima, a potom iznova raste, ovogodišnji požari predstavljaju presedan pre svega zbog veličine i intenziteta. Požari su posledica suše i izuzetno visokih temperatura ovog leta u Sibiru, a takvi su ekstremi svakako podstaknuti klimatskim promenama. Na satelitskim snimcima se vidi prostranstvo zahvaćeno plamenom, moguće je prepoznati i dim, dok snimci otkrivaju da su ovog avgusta požari zahvatili tajgu širom Arktika, odnosno ne samo u Sibiru, nego i na Grenlandu, Aljasci i u Kanadi.

U vatri i dimu, iza požara neće ostati samo spaljena tajga, predeo koji će na jesen pokriti snegovi. I sami podstaknuti klimatskim promenama, požari će ove godine zbog svojih razmera dodatno doprineti globalnom zagrevanju. Zbog nestanka šuma, značajna emisija CO_2 se neće kompenzovati, a ovakvi požari i sami emituju CO_2, pa će doprineti povećanju koncentracije ovog gasa u atmosferi planete.

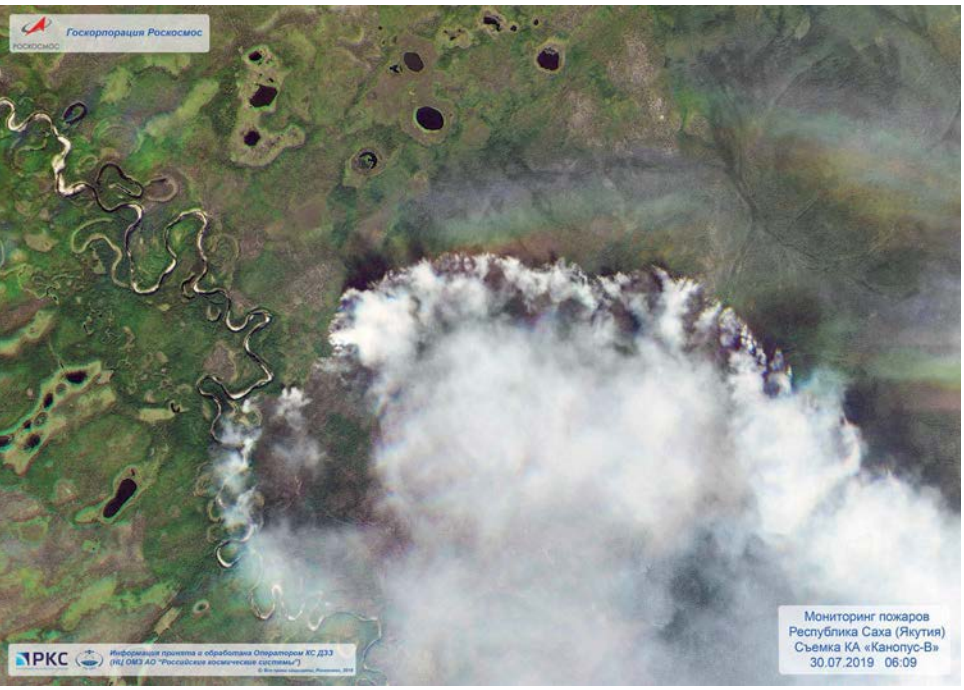
Šume gore milionima, stotinama miliona godina i bez ikakvog ljudskog uticaja, ali kako je u poslednjih 150 godina sagorevanjem fosilnih goriva čovek oslobodio značajne količine CO_2, ovakve prirodne kataklizme sada zatvaraju doslovno vatreni uzročno-posledični krug. Predstava se ovog leta igra na severu, u polarnom krugu.

POSADITE STABLO

Na drugoj strani sveta stvari nisu mnogo zelenije. Sateliti INPE, svemirske istraživačke agencije u Brazilu, i ovog leta snimaju nepregledno šumsko prostranstvo Amazona – područje koje ne prekriva suva i hladna tajga, nego živa i dinamična, vlažna tropska šuma, najveće zeleno prostranstvo na planeti. Amazonu ne prete požari, već daleko uporniji neprijatelj – čovek. Poslednji satelitski snimci Amazona, nažalost, pokazuju da se krčenje tropske šume nije zaustavilo, niti smanjilo, već da se ubrzava. Prošle nedelje u Brazilu je zbog ovih fotografija izbio politički skandal, a predsednik Bra-

RAZMERE KATASTROFE: Sibirski požari iz aviona i iz kosmosa
Foto: AP

zila Žair Bolsonaro nazvao ih je lažnim i smenio direktora svemirske agencije. Tako se, gotovo istovremeno, svet razara na dva kraja planete – pluća Zemlje nestaju kako zbog ljudske ekspanzije tako i zbog vatrene katastrofe (koja je podstaknuta prethodnim spaljivanjem fosilnih goriva).

Sasvim daleko od Amazona i Sibira – Švajcarska, šumovito područje ispod Alpa. Na ovom mestu istraživači sa instituta Krauter Lab dali su predlog sadnje šuma u borbi protiv emisije CO_2 o kome već mesecima govore, diskutuju i pokreću akcije klimatolozi i ekološki aktivisti širom sveta. Inicijativa je odnedavno pokrenuta i u Srbiji. Računica pokazuje da je možda zaista moguće zaustaviti klimatske promena sadnjom novih šuma, ali bi bilo potrebno posaditi zaista mnogo šume, čak 1,2 biliona novih stabala, da bi se zaustavile klimatske promene. Stabla koriste CO_2 u fotosintezi i nove šume bi omogućile da se prirodnim putem iz atmosfere ukloni višak CO_2, pa da se tako uspori i zaustavi globalno zagrevanje.

Predlog je izazvao lavinu novih istraživanja i analiza o potrebnoj površini i raspodeli šuma koje treba posaditi, kao i o brzini sadnje. Međutim, ako se ova inicijativa shvati još ozbiljnije, požari poput ovog u Sibiru i ubrzano krčenje Amazona otežavaju situaciju i doslovno vraćaju takav poduhvat godinama unazad.

Ako vas vesti iz Sibira žaloste, a teško je zamisliti da vas ostavljaju ravnodušnim, dobra vest je da će se tajga oporaviti, kao što se oporavljala milionima godina u prošlosti. Izrašće nova šuma. Posledice koje će ostati kada se pepeo slegne na tlo i prekrije ga arktički sneg neće zapravo pogađati sam Sibir.

Povećanje CO_2 i ubrzavanje klimatskih promena, ako se ne zaustavi, zaista pogađa šume. No, najugroženije nisu šume na severu, nego u našim krajevima – na Mediteranu i u Južnoj Evropi. Pre dve godine, u časopisu "Sajens" objavljena je studija koja pokazuje da će se, uz rast srednje globalne temperature od dva stepena, šume do kraja veka doslovno odseliti na sever, a da će Sredozemlje postati pustinja bez šuma. Ako vas vesti iz Sibira žaloste, možete da učinite nešto – posadite stablo. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

FESTIVAL NAD

Danas je moguće rekonstruisati događaje koji su doveli do toga da Vudstok postane dosad najuticajniji održani muzički festival, ali nije moguće rekonstruisati njegov duh. On ostaje nedostižan ideal za sve koji idu na festivale ili ih organizuju – i tako i treba da bude

Vudstok je jedan od najvećih mitova rok kulture. Da stvar bude zanimljivija, on nije nikakva priča iz druge ruke, nego stvaran događaj koji se stvarno desio i u kome je učestvovalo oko 500.000 ljudi. Tokom tri dana, leta 1969, festival koji je okupio skoro sve najbolje u rokenrolu tog trenutka, doveo je mlade iz cele Amerike na pastoralnu lokaciju poznatu kao Vudstok (mada je tačna odrednica: farma Betel, Vajt Lejk, država Njujork). Najavljen ambiciozno kao "tri dana muzike i umetnosti", pretvorio se u nezapamćeno generacijsko hodočašće, na koje su uglavnom mladi ljudi došli sa svih strana, ne bi li bili zajedno. Onog momenta kad ih se okupilo neočekivanih pola miliona, svima je postalo jasno da se dešava nešto vanserijski važno, događaj koji je mnogo više od skupa muzičara i druženja publike u prirodi. Nikad se ni pre ni kasnije nije u tim razmerama desilo takvo jedinstvo jednih i drugih, povezanih dotad neizrečenom potrebom da se javno i masovno kaže kako se nešto hitno mora promeniti, posebno u Zapadnom svetu.

Većina velikih muzičara tog doba bila je mlada kao i publika, u svojim dvadesetim, okružena odbacivanjem od strane starije generacije, pod zakonskom obavezom da se odazove regrutaciji u američku nacionalnu armiju (tad još nije bila profesionalizovana), sistematski transportovana već godinama u neki nepoznati azijski rat – koji je i tako verovatno služio samo tome da industrija SAD dobije novi razvojni impuls. Na sceni su se tako smenjivali mladići i devojke, govoreći sličnim slengom i obučeni isto kao i prisutni u nepreglednoj masi. Sama činjenica da su bili tako bliski govorila je o tome da se promena o kojoj je bila reč već dešava, svuda okolo, i da oni nisu bili manjina, kao što se verovalo – svaka rok grupa koja se pojavila bila je samo nova manifestacija nečega što se više nije moglo zaustaviti u svojoj šarolikoj, tako ljudskoj raznolikosti.

FARMA SPASA

Događaj je nadrastao samu poslovnu ideju, pa i pokretače, i mogao je samo te godine da se odvija na tako predivno nekontrolisan način – kao slučajan susret ogromnog broja ljudi na jednom mestu, neka vrsta *pra-flash-moba* – a da ostane relativno bezbedan, mada nikakvo obezbeđenje nije bilo angažovano i policija se nije usudila da priđe ni blizu. Četiri glavna zaverenika iza ove priče (Majkl Lang, Arti Kornfeld, Džon Roberts, Džoel Rozenman) na početku su nameravali da naprave muzički hepening na kome bi okrenuli uloženi novac i zaradili dovoljno da sagrade studio u Vudstoku, gde bi kasnije dovodili bendove sa snimaju – što je legitiman biznis plan. U tu svrhu

FESTIVALIMA

EDNA FARMA, TRI DANA, 500.000 LJUDI: Vudstok 1969.

su stvarno krenuli da zovu ugledne grupe – a kako niko nikad u poslu nije čuo za pomenute klince – njihovi menadžeri su ih manje-više odrali, tražeći povećane honorare, uglavnom ranga tadašnjih 15.000 dolara, dok je Džimi Hendriks bezobrazno zahtevao čak 50.000, kao velika zvezda (prim. aut.: u današnjim parama, to je relativno skroman iznos za jednog hedlajnera – očigledno još niko nije shvatao koliko se može zaraditi na ovakvim manifestacijama).

Problemi neukih pridošlica na koncertno tržište nastavili su se sa izborom lokacije – prvobitni izabrani gradić Midltaun u Orindž Kauntiju, država Njujork, uskratio im je dobrodošlicu onog časa kad su se pojavili angažovani radnici i uređuju prostor, svi odreda dugokosi i skloni "duvanju". No, izgled radne snage ludom srećom nije prepao vlasnika obližnje ogromne farme Betel, gospodina Maksa Jazgura, koji je mladim hipi momcima dobrodušno ponudio izlazak iz neprijatne situacije – koncerti su već bili zakazani, karte u prodaji – ali za mnogostruko veću cenu zakupa, što baca malo drugačije svetlo na njegove prave motive... Pejzaž u kome je sve trebalo da se odigra bio je zaista predivan, te se malo organizaciono društvo oduševilo ovim spasom u poslednji čas, dok su se računi nagomilavali eksponencijalnom brzinom. Nije poznato kako je izgledala računica koja se uvek radi kad se ulazi u ovakve projekte – ako je uopšte urađena – ali je jasno da su svi nekako verovali da će prodati dovoljno ulaznica i vratiti uloženo. Zna se da im se prvobitna javno saopštena procena kretala oko 50.000 ljudi, te da su na nekoliko dana pred održavanje beležili 186.000 prodatih karata, ali u vremenima pre interneta nije bilo moguće izmeriti koliki je odziv neke kampanje i koliko osoba namerava da se pojavi.

A onda su ljudi počeli da dolaze.

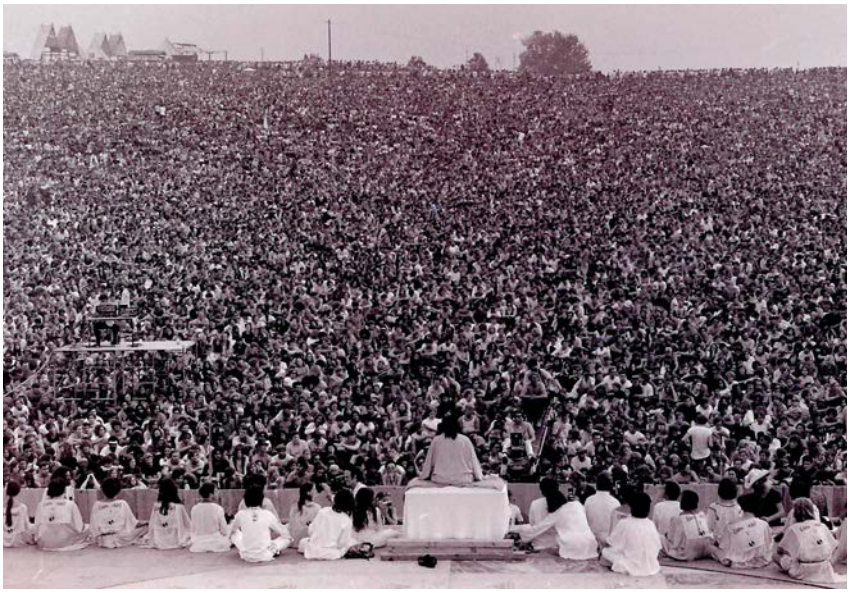
TRI DANA

Po dostupnim svedočenjima, koja su godinama iznicala, prvi gosti festivala počeli su da stižu danima ranije, da bi se na tri dana od početka, na mestu gde se gradila bina – našlo oko 25.000 slobodnih duša, sklonih kampovanju i nepomeranju. Ovo se sve desilo preko noći i svakako pre nego što je izgrađena ograda oko festivalske lokacije, da ne pominjemo ulaze i kontrolna mesta za karte. Više niko nije mogao da ih izbaci – ne u tom broju – a drugi su samo dolazili i dolazili, dok organizatori nisu presekli svoje muke saopštivši da će ovaj događaj biti besplatan. Nepoznato je koliko ih se tek onda podiglo i krenulo iz svih pravaca Amerike ka ovom svetilištu na tri dana, ali putevi su bili zakrčeni kilometrima pre stejdža, ljudi su ostavljali svoje automobile i nastavljali peške, a mnogi nisu ni stigli da čuju bilo kakvu grupu, ostavši na prilazima zabavljeni druženjem koje će pamtiti čitavog života. Čudo je moglo da počne.

Jedini plan koji je organizacija u tom trenutku mogla da ima bio je da se najavljeni koncerti održe, jer su svi umetnici bili uredno plaćeni – a da se novac kasnije vrati od prava na prodaju snimaka; mada niko ranije nije ni pokušao da sprovede ovako rizičan poslovni aranžman, na kraju je on doneo rezultat, pošto su album i film o Vudstoku do danas ostali među najpoznatijim pločama "uživo" i najgledanijim dokumentarnim muzičkim filmovima (Oskar za dokumentarac; reditelj Majkl Vodli, asistenti Martin Skorseze i Telma Skunmejker), zaradivši taman dovoljno da svim poveriocima svaki dolar bude vraćen. Tehnički problemi na licu mesta su prevaziđeni tako što su sve snage uložene u samu binu i perimetar oko nje, gde su muzičari dovoženi helikopterima, pošto se putevima više nije moglo probijati. Čak i samo održavanje koncerata dolazilo je povremeno u pitanje tokom trajanja – jer su bendovi na bini bili zaštićeni od kiše samo sa dve povelike cirade, a ne pravom nadstrešnicom ili krovom.

U to vreme niko nije imao dovoljno iskustva sa planiranjem i vođenjem velikih festivala jer ih jednostavno nije bilo – a svakako ne te veličine – pa je napeta organizacija bila diktirana ne samo neiskustvom nazovimenadžera nego i deficitom pratećih stručnih lica svih vrsta, ali i manjkom ozvučenja i osvetljenja, koje se još nije proizvodilo za tako ogromne prostore. Ipak, biznis je naučio ovu lekciju koju im je dalo par potpunih anonimusa sa dobrom idejom: nije prošlo mnogo i tokom sedamdesetih počele su da se organizuju potpuno opremljene putujuće stadionske turneje rok i pop zvezda, na kojima se kontrolisano vrteo bezbožno veliki novac – jednom kad su krenule, nisu prestale do danas. Posle Vudstoka, i najmanji investitor je shvatio da je rokenrol – dobar posao.

Ništa od svega toga nije moglo biti u »

glavama učesnika ovog događaja od 15. do 17. avgusta 1969, na kome je muzika pokazala svoj veličanstven potencijal da bude inspirator društvenih pokreta, upravo suprotno od one isprazne priče po kojoj pesma ne može da menja svet. Nikad pre ovog trodnevnog dešavanja muzičari nisu imali ovakvu priliku da na jednom mestu izlože zajednici sve bogatstvo mogućih životnih scenarija, koje čovek može da izabere, mimo onih stereotipnih. Sva slobodoumnost i raznolikost koje su već bile sadržane u njihovim pesmama, bile su ovde na jednom mestu. Vudstok je imao samo jednu, vrlo jednostavnu poruku, i svi su je razumeli, bez obzira gde su se nalazili, kao što je svi još uvek razumeju: bez obzira šta nam govore – moguće je slobodno živeti.

DOGAĐAJ BEZ KARATA

Festival priređen za Vudstokovu pedesetu godišnjicu bio je zakazan, pa nedavno otkazan, a da ulaznice nisu nikad puštene u prodaju.

Mada su reprize bile upriličene 1994. i 1999. godine, ovo obeležavanje jubileja očekivalo se sa posebnim interesovanjem: ne samo zato što je okrugla, nego zato što se po grandioznom spisku najavljenih autora moglo videti kako se selekciji prišlo sa svešću da treba predstaviti uglavnom umetnike koji imaju nešto socijalno relevantno da kažu, te da će biti zastupljeni razni muzički žanrovi i potkulture, što je sve bilo blisko originalnoj programskoj ideji. Nažalost, izgleda da se negde u osnovi nisu razumeli vlasnici imena i inspiratori kao što je Majkl Lang, japanska marketinška firma Dentsu Aegis, koja je dobila posao, te produkcijska kuća Superfly, što je trebalo da ga izvede. U akciju se ušlo kasno, planovi su se učestalo menjali u hodu, te se raspad ovog loše sklopljenog sistema pretvorio u javnu agoniju koja je trajala mesecima, a ubrzala se u aprilu, kad su se Japanci povukli, za njima i tehnika, dok su dozvole za održavanje bile uskraćivane jedna za drugom – prvo na stazi za automobilske trke u Votkins Glenu, pa potom na stazi za konjske trke u Vernon Daunsu – sve relativno blizu mesta na kome je Vudstok održan, ali ovaj put se nikakvo spasenje nije desilo.

Pomenuti Majkl Lang posebno je ovih dana u fokusu, kao najvidljiviji iz tima ljudi koji su pokrenuli Vudstok. On kao da je naprosto želeo da ceo život proživljava jedno te isto: dramu postavljanja najvećeg ikada održanog festivala. Dakle, upravo mu se "desilo" isto što i u vreme pravljenja prvobitnog događaja, pa je na pedesetu godišnjicu u poslednji čas tragao okolo pokušavajući da nađe prihvatljivu lokaciju za svoj poduhvat, i to kad je on već zakazan. Ukoliko je takav razvoj događaja godine 1969. bio razumljiv, jer pre njega niko nije ništa slično pokušao – ogroman festival u prirodi, daleko od poznatih prostora za sviranje sa odgovarajućom infrastrukturom, bio je apsolutan novitet – godine 2019, u postmodernom dobu muzičkog biznisa, kad je naizgled sve moguće organizovati, ovo je naprosto smešno i ne može se opravdati antikorporativnom ideologijom originalnog hipika. Niko u ovom poslu, naime, ne zakazuje ni solo koncert a da nije prethodno zakupio odgovarajuću salu.

Kako sam imao tu sumnjivu čast da pomenutog gospodina upoznam, mislim da mogu da prenesem kako je i iz tog jednog višečasovnog kontakta odmah bilo jasno da se ovde ne radi o osobi koja mnogo razmišlja o poslovnim odgovornostima, već se nekako *događa zajedno sa događajem*, kao da je neka vrste ljudske kulise – inspirator i posetilac, a ne važan akter. Retko neozbiljna ličnost uveravala je celo osoblje Exita da će Ms Laureen Hil, čiji je menadžer tad bio, doći na vreme za nastup 2007. Kad se to nije desilo, kao i neke druge dogovorene i sa njim potpisane stvari, jednostavno je nastavio da se sunča, mada je sunce već polako zalazilo. Sećam se da sam pomislio kako je verovatno tako organizovao i Vudstok. Ove godine se to pokazalo surovo istinitim, i sad možemo slobodno da kažemo da je u gomili otkaza bendova koji su bar unapred plaćeni, verovatno najveću prevaru doživela publika, koja je očekivala novo životno iskustvo, možda ne baš doslovno poredivo sa događajem koji je promenio živote mnogih pre pola veka, ali svakako veoma drugačije od svih ostalih u koncertnoj ponudi ovog leta. Činjenica da se to nije desilo, mnogo govori ne samo o glavnim akterima svih ovih zbivanja, nego i o krajnje površnom duhu doba u kome živimo.

Ipak, sve i da se nikad više ne dogodi ništa slično, Vudstok nastavlja da traje kao mitski okvir u kome se svi mi koji volimo muziku krećemo kad izađemo na festivalsku poljanu. Svojevremeno je toliko promenio šou-biznis da je čuveni menadžer Bil Grejem, gledajući radni materijal dok se film o festivalu još montirao, izjavio da mu je bolje da zatvori svoje legendarne sale Filmor Vest i Ist, jer će se odsad svi klinci širom sveta baciti na to da organizuju svoje male Vudstoke. Pedeset godina posle ovih reči – upravo se tako nešto i dešava. Svoj festival sad ima svako mesto koje drži do sebe, nesvesno rekonstruišući uspomenu na ovo prvobitno okupljanje.

Svaki muzički festival na svetu je mali spomenik Vudstoku. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Ludisti u magli

Korišćenje mobilnog telefona tokom vožnje može da vas košta života, s tim da taj trošak ide u oba smera. Možete stradati, ali i preživeti zahvaljujući telefonu, tačnije rečeno mobilnoj tehnologiji. Ali, najpre treba da pobedite strah od 5G mreže.

Da li samo zbog povećanog obima saobraćaja ili i zbog manjka drugih vesti tek o saobraćajnim nesrećama tokom leta slušamo neprestano, gotovo svakodnevno. Automobilska industrija je napravila ogromne korake po pitanju bezbednosti poslednjih decenija, svaki noviji automobil ima unapređen sistem kočenja, vazdušne jastuke, šasiju koja se lomi tako da zaštiti putnike, pojaseve i svašta još, ali sva ta analogna zaštita deluje kada do nesreće ili opasne situacije već dođe, odnosno nastoji da umanji posledice, koliko je to moguće.

Prava tehnološka preventiva najavljuje se tek sa 5G mrežom, mogućnošću da vozila na putu međusobno komuniciraju i spreče kontakt vozila ili neki rizičan manevar. Protok informacija koju ta mreža pruža, pod uslovom da je pristupačna na mestu gde se saobraćaj odvija, omogućuje ne samo kretanje vozila bez vozača već i korigovanje opasne i nasilničke vožnje. Taj koji vozi nenormalno biće odmah registrovan, sve i da se postarao da ishakuje tehnologiju koja mu brani da luduje na drumu.

S druge strane, s nekoliko senzora i kompjuterom na nivou prosečnog današnjeg mobilnog telefona, dakle uz minimalna ulaganja, svaki vozač imao bi pravovremenu informaciju o celom toku saobraćaja u njegovoj okolini. A ako bi se to uvezalo sa sistemom za upravljanje, saobraćajke bi mogle da postanu stvar prošlosti ili elementarnih nepogoda. Jer bi automobil bez odluke vozača usporio ako bi "znao" da se u nepreglednoj krivini nalazi zaustavljeno vozilo kojem je pukla guma. Isto važi i za sva druga naletanja ili izletanja zbog neprilagođene brzine.

Super zvuči, ali neće ići tako glatko. Najpre, već se javljaju jaki otpori da se mreža pete generacije uspostavi jer, tvrde mnogi, emituje opasne zrake. Nije prvi put da se takve sumnje pojave. Svojevremeno su mnogi tvrdili da se od previše telefoniranja mobilnim može dobiti rak mozga (slične su posledice, ali po druge organe, navodno pretile i od nošenja telefona u džepu pantalona). U jednoj epizodi čuvenih "Mitbastersa" naučnici-kaskaderi pokušali su da skuvaju jaje pokrivši ga sa dvadesetak aktivnih mobilnih telefona starije generacije i – mućak. Jaje ostade živo.

Nije da sa tehnologijom ne treba biti oprezan, svakako je treba kontrolisati, meriti i istraživati njen uticaj, naročito se to odnosi na elektromagnetna polja koja stvaraju kablovi za struju koji nam se motaju svuda po kući. Ali taj strah ne bi smeo da nas omete u tome da unapredimo život, pa i da spasimo poneki. Što je tek jedna od dobrih posledica dobro raširene 5G mreže. Podjednako je važno omogućiti razvoj aplikacija koje bi, recimo, mogle da podignu bezbednost u saobraćaju i vozačima i pešacima.

Jer čak i protivnicima 5G mreže dobro će doći da ih neko bezbedno provede kroz gustu maglu, noću. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Skamenjena duša

Ostavio je na stolu teglu džema od smokava i stranicu istrgnutu iz sveske na kojoj je, hrapavim rukopisom, pisalo da mislim na njega dok budem praznila sadržinu tegle ("kratko će da traje", dopisao je). Okrenula sam crveno-beli poklopac, vazduh je ušao u staklenu posudu, začulo se muklo "plop", uzela sam kašičicu s dugom drškom i začudila se sopstvenoj vedrini. Lako sam i bez muke mislila na njega, premda, opet, da li je to bilo mišljenje ili tek niz razbacanih slika, vrtloženje skica koje se otkidaju sa zida sećanja? Sada je toliko mesta u ovome stanu i, učinilo mi se (ne umem to drugačije da kažem), u mojoj duši. Imala sam zatvor duše. On mi je to rekao, "imaš zatvor duše, Agata". Naravno da sam se uvredila, znala sam nastavak te replike, "u tvojoj duši je skamenjeno govno, okrenuto popreko, i kada se budeš oslobodila njega oslobodićeš sebe", pisalo je u njegovom scenariju, ali to nije izgovorio, sigurna sam čak da nije ni pomislio, ali zbog nečega je rekao da imam zatvor duše, a sebe je, uverena sam, video kao spasitelja, kao onoga ko će skamenjenu moju dušu da otopi, ko će, poput iskusne porodilje, da okrene to govno u meni kako bi izašlo onako kako treba, glavom unapred da me ne povredi. I zbog toga me je tako nervirao. Želela sam da budem povređena. Nervirao me je time što je uvek bio tu i što je znao kada treba da se povuče (što me je naročito nerviralo) jer osećala sam se nebranjeno pred njegovom tankom figurom koja je pre mene znala šta mi je potrebno i šta hoću, kao kada bi mi doneo čarape i ja tek tada dotakla sleđena stopala, kada bi skuvao čaj samo minut pre nego što ću ga i sama poželeti, kada bi me ujutro (beskrajno nežno) probudio pre sata, donosio mi knjige koje sam počinjala da čitam kao da sam ih ja želela, a nisam, želeo ih je on, htela sam sama da otkrivam svet, jebeno sam htela sama, nisam više podnosila njegovu posvećenost, nisam želela da bude tu onda kada mi je potreban, želela sam da žudim za njim baš onda kada sam za njim žudela, što, istina, može izgledati malo čudno, ali ne znam kako to bolje da kažem, bilo ga je previše, bilo ga je svuda i uvek, čak i kada je bio daleko, čak i naročito onda kada se, bez mnogo reči, povlačio da bi mi ostavio sav prostor i sve vreme ovoga sveta. Sada sam jela džem od smokava i mislila na njega, na *svog* muškarca koji to, *moj*, više nije i osećala kako se širi prostor baš tamo gde se, valjda, nalazi duša. "Ništa ja ne znam o duši", umeo je da kaže, potom bi se iskezio i usta bi mu se ispunila velikim konjskim zubima, neodoljivim. Zatresla sam glavom kao da me neko gleda (sećam se toga, sama sebi učinila sam se groteskom), kao da se branim od te misli, naravno da ga volim, izgovorila sam u sebi i zahvatila novi zalogaj džema od smokava i nikada nikoga neću tako voleti. Ne znam da li sam baš to pomislila, da li se uopšte takve rečenice izgovaraju u mislima i da li misli govore ili samo misle, to sam pomislila dok sam uzimala novi zalogaj džema od smokava, ali sećam se piščevog pogleda, najpre njegovih ogromnih šaka ("kako ovaj tip uopšte drži olovku ovom šapom?", pomislila sam, "kako uopšte pogađa dirke na tastaturi?"), pa onda i njegovog pogleda, tamnih očiju utonulih u duplje natkrivene gustim obrvama, i sećam se kako sam najednom postala preteška sebi samoj, kako sam urasla u stolicu, a onda je razvukao usne i kroz crnu bradu ukazao se vučji osmeh (nije rekao ništa smešno, nije bilo povoda za taj osmeh), sve se, najednom, ubrzalo, prišao mi je posle i pitao šta nije u redu, tako sam ga, naime, gledala, kao da nešto nije u redu i zato se osmehnuo bez razloga, zbunio ga je moj pogled, kaže, potom ga vidim kako se oblači u polumraku moga stana i upućuje mi isti onaj vučji osmeh, ali sad već po očima znam da nije zbunjen, odlazi bez poljupca, po malo smeteno, samo mahne i izađe, kasnije me zove i kaže da ne zna šta da kaže, okleva, bilo je sve tako drugačije, kaže, a *moj* muškarac koji to više nije – zna, on je to znao i pre nego što će se dogoditi, izgovorila sam možda dve rečenice kada me je pitao da li se nešto dogodilo, ne, rekoh, zašto?, tišina nekoliko sekundi, "to nije istina, Agata", rekao je mirno, "zar ne?" i počela sam da plačem, "sve je u redu", rekao je i spustio slušalicu i zato me je nervirao, možda sam ga u tom trenutku čak i mrzela, a kada me je pogledao poslednji put videla sam tugu kakvu nikada pre nisam videla kod njega, kakvu nikada nisam videla ni kod koga, kakvu ne želim nikada više da vidim.

Foto: Martin Vorel

Sve je u redu, govorim sebi, sve je u redu, diši. Ukus smokava razliva mi se po ustima i gorko od suza. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

1961. BRILIJANTNI RUDOLF NUREJEV
DOLAZI U PARIZ I DONOSI ODLUKE
KOJE ĆE ZAUVEK PROMENITI NJEGOV ŽIVOT.
BELA
VRANA
REŽIJA
RALPH FIENNES
U BIOSKOPIMA OD 15. AVGUSTA

PRIME
eat serbian well
RESTORAN PRIME
TRADICIONALNA SRPSKA KUHINJA
NA MODERAN NAČIN
CROWNE PLAZA
AN IHG HOTEL
BELGRADE
Eat Serbian Well
Crowne Plaza Beograd
Informacije i rezervacije: T +381 11 2204 030, M +381 65 2165 020
www.primerestaurant.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec